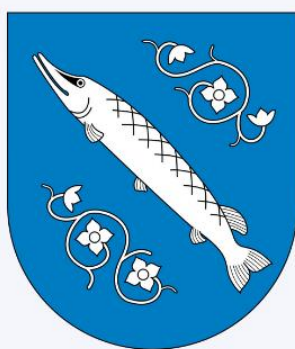

2021

DIAGNOZA SKALI PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH ORAZ ZWIĄZANYCH Z UŻYWANIEM POZOSTAŁYCH SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH

NA TERENIE MIASTA RYBNIKA

OFICYNA
PROFILAKTYCZNA

Spis treści

Wprowadzenie	3
Metodologia badań własnych	6
Cele i ogólne założenia badania.....	6
Problematyka badania.....	7
Wybór metod i technik badawczych	8
Dobór próby.....	9
Narzędzia badawcze	10
Etyka prowadzonych badań	11
Metryka Miasta Rybnika – analiza danych instytucjonalnych	12
Położenie Miasta	12
Sytuacja demograficzna	12
Rynek pracy	14
Kultura, sport i rekreacja	16
Wychowanie i edukacja.....	17
Współpraca z organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami.....	18
Pomoc społeczna	19
Rynek alkoholowy w Mieście.....	22
Szacunkowa skala problemu uzależnienia	24
Zasoby instytucjonalne w zakresie rozwiązywania problemów społecznych.....	27
Analiza wyników badania przeprowadzonego wśród uczniów	28
Struktura badanej próby	28
Problem alkoholowy	30
Problem nikotynowy	37
Problem narkotykowy	44
Działania profilaktyczne.....	57
Porównanie wyników badań realizowanych na terenie Miasta do wyników ogólnopolskiego badania ESPAD	64
Spożywanie alkoholu.....	64
Palenie papierosów i e-papierosów.....	68
Zażywanie narkotyków	72
Analiza wyników badania przeprowadzonego wśród dorosłych mieszkańców	74
Problem alkoholowy	77

Problem nikotynowy	89
Problem narkotykowy	93
Działania profilaktyczne	103
Porównanie wyników badań realizowanych na terenie Miasta do wyników badań ogólnopolskich	108
Spożywanie alkoholu	108
Palenie papierosów	111
Zażywanie narkotyków i dopalaczy	112
Wnioski i rekomendacje profilaktyczne	114
Uczniowie	115
Dorośli mieszkańcy	137
Bibliografia	155
Spis tabel, wykresów i rysunków	158
Spis tabel	158
Spis wykresów	160
Spis rysunków	163

Wprowadzenie

Żyjemy w erze globalizacji. Ma ona dla nas pozytywne jak i negatywne skutki. Według Doroty Czajkowskiej-Majewskiej globalizacja jest „wehikułem postępu, poprawy warunków życia i zdrowia ludzkości”¹. Panujące przekonanie o tym, że dzięki globalizacji nastąpiła poprawa warunków życiowych wielu społeczeństw jest pozytywnym faktem, aczkolwiek trzeba mieć na uwadze to, że istnieją też negatywne konsekwencje globalizacyjne takie jak: zwiększenie ubóstwa, nasilanie się bezrobocia, bezdomności oraz wszelkie różnice między narodami bogatymi i biednymi. W rezultacie w społeczeństwie polskim powyższe problemy społeczne są coraz bardziej widoczne.

Jerzy Kwaśniewski przez problem społeczny rozumie takie zachowania ludzkie i zjawiska społeczne, które ze względu na swój charakter, skutki czy intensywność występowania postrzegane są i odczuwane przez członków danej społeczności jako istotne dolegliwości w życiu zbiorowym, domagające się rozwiązania. O problemie społecznym mówimy wówczas, gdy dane zjawisko spełnia kilka kryteriów:

- dotyczy wielu osób w społeczności,
- ma charakter powtarzający się, a nie jednorazowy,
- jest postrzegane i odczuwane przez członków danej społeczności jako istotne dolegliwości w życiu zbiorowym,
- domaga się rozwiązania,
- można mu zaradzić poprzez zbiorowe działanie².

Jacek Wódz zauważa, że należy odróżnić problemy społeczne od patologii społecznej. Patologia wiąże się z widocznym łamaniem ładu społecznego, a także często jest zawiniona przez osoby nią objęte, natomiast problem społeczny jest zjawiskiem, które nie jest bezpośrednio zawinione przez osoby nim dotknięte. Problemy społeczne „(...) następują często na skutek samego funkcjonowania

¹ Czajkowska- Majewska D., Człowiek globalny, s. 99.

² Kwaśniewski J., Rola diagnozy w rozwiązywaniu problemów społecznych, s. 7.

systemu społecznego, albo pewnych społecznych zjawisk zewnętrznych i nie są celowym łamaniem ładu społecznego”³.

Do problemów społecznych, które w ostatnich dekadach dają najwyraźniej znać o sobie w polskiej rzeczywistości należy zaliczyć: alkoholizm, narkomanię, nikotynizm, ubóstwo, bezrobocie, przemoc, hazard, bezradność opiekuńczo-wychowawczą oraz wykluczenie społeczne. Każdy z tych problemów wymaga odmiennego podejścia i działań specjalistów.

Punktem wyjścia wszelkiej interwencji socjalnej jest diagnoza, będąca niezbędnym elementem poprawnie zaplanowanego procesu zmian. Pomaga ona zidentyfikować negatywne, nieakceptowane zjawiska, a także niezaspokojone potrzeby i oczekiwania mieszkańców.

Termin „diagnoza społeczna” używany jest w szerokim i węższym znaczeniu. W szerokim znaczeniu diagnozą społeczną są społeczne badania, w których zbiera się dane szczegółowe, porządkuje je i interpretuje w celu udzielenia odpowiedzi na pytania: *„Jak jest? Co to jest? Dlaczego tak jest?”*. Celem takiej diagnozy jest poznanie problemów, a przedmiotem są różne zjawiska społeczne. O diagnozie społecznej w węższym znaczeniu mówimy, gdy badania dotyczą rozpoznawania zdarzeń i sytuacji społecznych ze względu na ich dotkliwość i potrzebę zmian. Zgodnie z tą definicją, przedmiotem badania są zdarzenia i sytuacje społecznie dotkliwe, celem – zmiana społeczna, efektem zaś – przede wszystkim wnioski i zalecenia dla praktyki⁴. Diagnozę społeczną przeprowadza się w celu:

- identyfikacji przyczyn wywołujących sytuacje problemowe,
- rozpoznania wzajemnych związków pomiędzy problemami i kwestiami społecznymi,
- określenia skali problemów społecznych w danym układzie administracyjnym,
- zbadania regionalnych, lokalnych uwarunkowań problemów społecznych,
- analizy podejmowanych działań zmierzających do rozwiązania sytuacji problemowej lub jej złagodzenia,

³ Wódz J., Socjologia dla prawników i politologów, s. 172.

⁴ Szatur – Jaworska B., Diagnoza i diagnozowanie w polityce społecznej, s. 109.

- weryfikacji proponowanych rozwiązań przez politykę społeczną regionu.

Rzetelnie przeprowadzona diagnoza jest fundamentem do planowania różnych programów rozwiązywania problemów społecznych. Wiedza, którą dostarcza nam diagnoza, pozwala na odpowiednią alokację zasobów w polecane programy. Dlatego jakość wykonanej diagnozy jest znacząca dla tworzenia właściwych i adekwatnych działań w społeczeństwie.

Można wyróżnić kilka typów diagnozy społecznej, które zostały przedstawione poniżej.

Rysunek 1. Typy diagnozy społecznej

DIAGNOZA KLASYFIKACYJNA	<ul style="list-style-type: none">• Przyporządkowuje obserwowane zjawiska do cech szerszym klasom społecznym, odpowiada na pytanie: z jakiego typu problemem mamy do czynienia.
DIAGNOZA GENETYCZNA	<ul style="list-style-type: none">• Poszukuje przyczyn danego stanu rzeczy.
DIAGNOZA ZNACZENIA	<ul style="list-style-type: none">• Określa wpływ badanych zjawisk na funkcjonowanie całego systemu.
DIAGNOZA FAZY	<ul style="list-style-type: none">• Służy ustaleniu etapu badanego procesu oraz określeniu jego dynamiki.
DIAGNOZA PROGNOSTYCZNA	<ul style="list-style-type: none">• Służy przewidywaniu dalszych zmian badanego stanu rzeczy.

Źródło: Szatur – Jaworska B., Diagnoza i diagnozowanie w polityce społecznej

Metodologia badań własnych

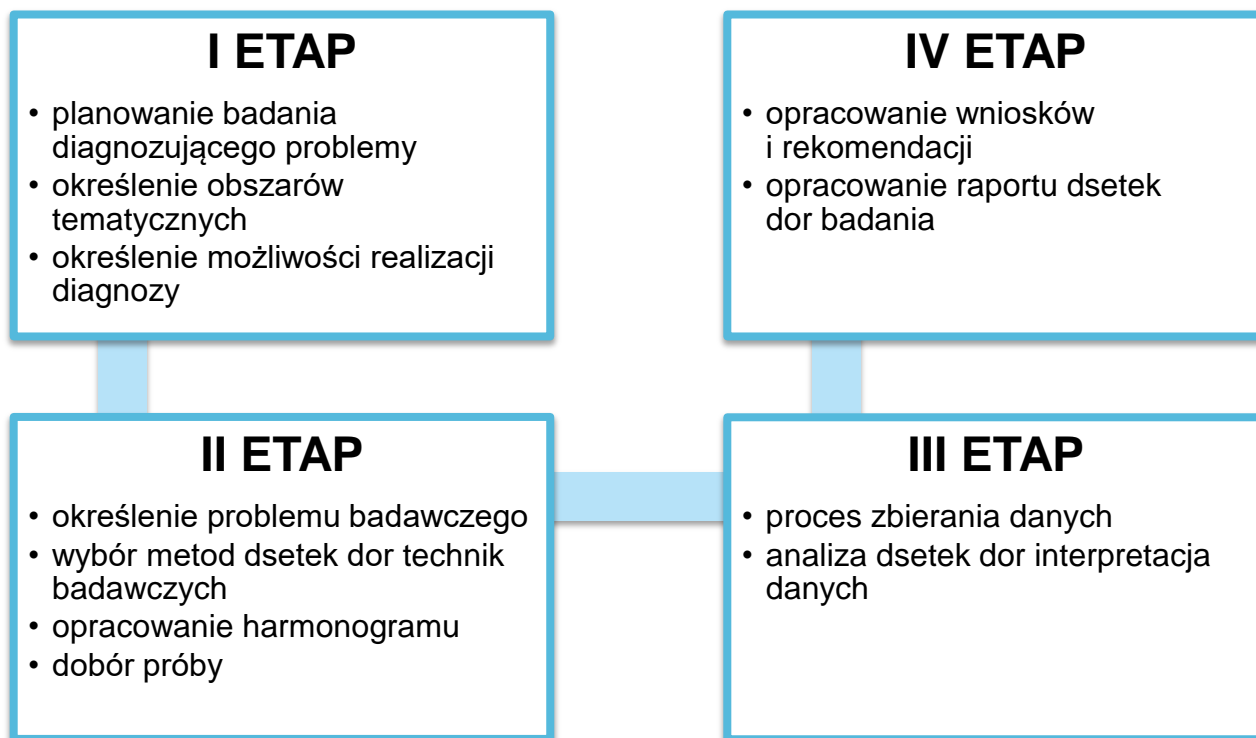
Cele i ogólne założenia badania

Niniejsza diagnoza realizowana na zlecenie Urzędu Miasta Rybnika ma na celu ukazanie skali różnych problemów społecznych występujących na terenie Miasta. Zakres działań badawczych odnosił się do zidentyfikowania następujących kwestii:

- rozpoznania problemów występujących wśród dzieci i młodzieży oraz dorosłych mieszkańców,
- wskazania przyczyn lub czynników wywołujących sytuacje problemowe,
- określenia skali oraz zakresu występujących problemów,
- ukazania rozwiązań mających na celu wyjaśnienie sytuacji problemowej lub złagodzenie jej skutków.

Przeprowadzone badanie diagnozujące problemy społeczne składało się z kilku etapów, które zostały przedstawione poniżej.

Rysunek 2. Etapy badania

Problematyka badania

Poniżej zaprezentowane zostały problemy społeczne, do których odnosił się zakres prac badawczych.

Problem alkoholowy (alkoholizm) – według WHO to „wszelki sposób picia, który wykracza poza miarę tradycyjnego i zwyczajowego spożycia albo poza ramy obyczajowego, przyjętego w całej społeczności, picia towarzyskiego bez względu na czynniki, które do tego prowadzą⁵”. Alkoholizm ściśle wiąże się z negatywnymi zjawiskami społecznymi takimi jak: bezrobocie, przemoc, ubóstwo, czy zachowania kryminalne. Problem alkoholowy wśród współczesnych społeczeństw jest problemem o bardzo szerokim zasięgu, w związku z tym tej kwestii poświęcono najwięcej miejsca w poniższej diagnozie.

Problem nikotynowy (nikotynizm) – jest zjawiskiem, które polega na regularnym zażywaniu tytoniu, w skład którego wchodzi nikotyna – silna trucizna oraz szereg innych substancji, które wykazują fizycznym negatywny wpływ na nasz organizm. Nikotynizm jest uzależnieniem i psychicznym. Został szczegółowo opisany w Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD 10. Niniejsza diagnoza ma na celu ukazanie skali uzależnienia wśród dorosłych mieszkańców oraz dzieci i młodzieży.

Problem narkotykowy (narkomania) – według ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, narkomania to: stałe lub okresowe używanie w celach niemedycznych środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, w wyniku czego może powstać lub powstało uzależnienie od nich⁶. W niniejszym raporcie zwrócono uwagę przede wszystkim na następujące kwestie związane z owym zjawiskiem: rozpowszechnienie i dostępność narkotyków oraz dopalaczy, a także skala zjawiska wśród dorosłych mieszkańców oraz dzieci i młodzieży szkolnej na terenie Miasta.

⁵ Pilch T., Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, str. 92.

⁶ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 o przeciwdziałaniu narkomanii (tj. Dz.U. z 2020 r. poz. 2050).

Wybór metod i technik badawczych

Istotą badania było poznanie opinii oraz postaw mieszkańców na temat problemu alkoholowego, nikotynowego, narkotykowego oraz profilaktyki. W procesie badawczym diagnozowano również wpływ pandemii COVID-19 na rozwój powyższych problemów społecznych, m.in. na częstotliwość i natężenie ich występowania. W tym celu zdecydowano się na przeprowadzenie komplementarnych badań, zrealizowanych wśród dwóch grup społecznych:

- dorosłych mieszkańców Miasta,
- uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

Obydwie grupy respondentów wniosły coś nowego względem badanych zagadnień i pozwoliła na ich lepszą diagnozę oraz głębsze zrozumienie.

Przez metodę badawczą rozumie się na ogół system założeń i reguł pozwalających na takie uporządkowanie praktycznej lub teoretycznej działalności, aby można było osiągnąć cel, do jakiego się świadomie zmierza⁷. Wyróżnia się metody ilościowe i jakościowe. Zarówno jedne, jak i drugie są użyteczne w prowadzeniu badań socjologicznych. Wszystko zależy od tego jakich danych potrzebujemy. Badacze jakościowi szukają odpowiedzi na pytania „jak?”, „dlaczego?”, skupiając się na pojedynczych jednostkach lub małych grupach. Badania te mają na celu zrozumienie głębszych przyczyn zachowań ludzi. Z racji tego, że obejmują niewielką liczbę badanych, wyników nie można uogólniać do całej populacji. Metody badań ilościowych posługują się głównie liczbami i odpowiadają na pytania „ile?” i „jak często?”. Ten typ badań przeprowadzany jest na większą skalę, niż w metodach jakościowych, a jego wyniki można przekładać na populację⁸.

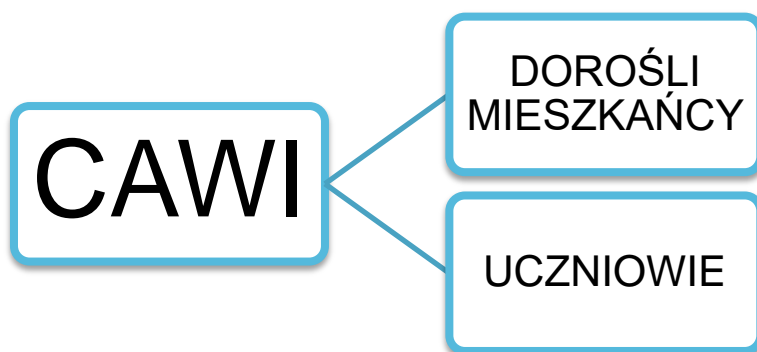
⁷ Sztumski J., Wstęp do metod i technik badań społecznych, s. 60.

⁸ Przewłocka J., CAWI- specyfika, wykorzystanie, perspektywa rozwoju, s. 97.

Badania wśród obydwu grup zostały wykonane zgodnie z metodologią ilościową, za pomocą techniki CAWI (ang. Computer Assisted Web Interviews), która polega na przeprowadzaniu ankiety, która jest dostępna w formie online. Koncepcja badania uwzględniła zapewnienie trafności i rzetelności planowanych działań. Wiązała się z tym przede wszystkim triangulacja źródeł danych, polegająca na pozyskaniu informacji z różnych środowisk.

Rysunek 3. Wykorzystane techniki badawcze podczas badania

Dobór próby

Najczęściej badana przez nas zbiorowość jest zbyt liczna, aby zbadać jej wszystkich członków, dlatego wybiera się jej reprezentację. Występują dwa typy doboru próby: losowy i nielosowy. Podejmując decyzję o wyborze doboru próby, powinniśmy kierować się tym, jaki jest cel naszych badań. Wykorzystany w diagnozie losowy dobór próby umożliwił pogłębienie badanych zjawisk związanych bezpośrednio z zagrożeniami społecznymi na terenie Miasta oraz uzyskanie informacji i opinii z różnych środowisk.

Rysunek 4. Dobór próby badawczej

Badania zostały przeprowadzane w październiku 2021 roku i wzięło w nich udział łącznie 3 585 osób. Poniższy rysunek przedstawia szczegółową strukturę próby badawczej.

Rysunek 5. Struktura próby badawczej

Narzędzia badawcze

Badacze, którzy zajmują się tworzeniem narzędzi badawczych, rozróżniają dwa typy kwestionariusza:

- kwestionariusz ankiety, czyli gotowy formularz z pytaniami skierowanymi do respondentów – to właśnie ten typ kwestionariusza wykorzystywany jest przez naszą firmę w prowadzonych badaniach,
- kwestionariusz wywiadu składa się ze schematu pytań zadawanych przez ankietera, który wcześniej ma zaplanowaną ich formę i kolejność.

Kwestionariusz ankiety można podzielić na 3 części:

1. część adresowo-tytułowa – umieszcza się ją na pierwszej stronie ankiety, gdzie wyszczególnione są takie kwestie jak: nazwa ośrodka badawczego, tytuł kwestionariusza oraz szczegółowe instrukcje dla naszego respondenta,
2. część merytoryczna – zawarte są w niej pytania dotyczące zagadnienia, które badamy,
3. część metryczkowa – zawarte są w niej dane dotyczące respondenta, są to np. płeć, wykształcenie, stan cywilny, przedział wiekowy lub miejsce zamieszkania. Informacje te pozwalają na korelacje z innymi pytaniami zawartymi w ankiecie.

Kwestionariusz ankiety użyty do zebrania danych miał podobną konstrukcję niezależnie od badanej grupy. Składał się z pytań zamkniętych jednego lub wielokrotnego wyboru. Ze względu na specyfikę poszczególnych grup dokonano spersonalizowania pytań, dostosowując ich charakter do profilu respondenta.

***Wyniki przedstawione w raporcie mają charakter procentowy.
Ewentualne dysproporcje związane są z zaokrągleniem do liczb
całkowitych (maksymalnie +/- 3%).***

Etyka prowadzonych badań

Podczas prowadzenia badań społecznych wyróżnia się kilka podstawowych reguł, jakimi powinien kierować się badacz, aby były one prowadzone w sposób etyczny. Wśród nich wymienia się między innymi:

- świadomą zgodę respondenta, który ma pełną wiedzę, co do charakteru swojego uczestnictwa w badaniu,
- unikanie wprowadzania w błąd respondentów,
- zagwarantowanie badanym poufności oraz uszanowania ich prywatności,
- niedopuszczenie do sytuacji celowych pominięć i manipulacji w trakcie zbierania i analizy danych,
- podmiotowe traktowanie badanych osób,
- nieszkodzenie w żaden sposób badanym,
- jasne i precyzyjne informowanie badanych o korzyściach i obciążeniach⁹.

Badane przez nas osoby wypełniały ankietę samodzielnie, co ma niebagatelną rolę w badaniu postaw i opinii względem delikatnych kwestii. Za każdym razem przed przystąpieniem do badania, uczestnicy byli informowani o pełnej anonimowości badania, został wyjaśniony cel oraz instrukcja wypełniania arkusza ankiety, co sprawiło, że nasze badania prowadzone były w sposób etyczny.

⁹ Babbie E., Badania społeczne w praktyce, s. 515-519.

Metryka Miasta Rybnika – analiza danych instytucjonalnych

Położenie Miasta

Rybnik jest miastem na prawach powiatu, położonym w województwie śląskim. Jego teren zajmuje 148,36 km², co stanowi 1,2% powierzchni województwa. Miasto położone jest na Płaskowyżu Rybnickim, będącym częścią Wyżyny Śląskiej i graniczy z powiatami: rybnickim, raciborskim, wodzisławskim, gliwickim oraz miastem na prawach powiatu Żory.

Rysunek 6. Położenia Rybnika na mapie Polski

Źródło: <https://pl.wikipedia.org/>

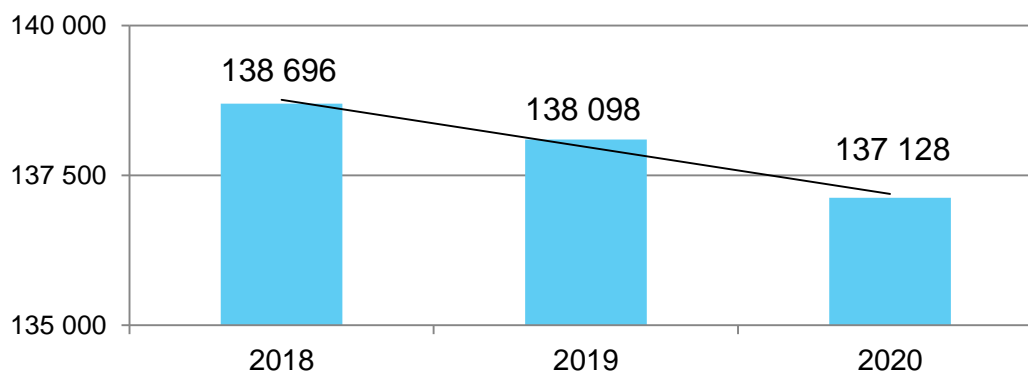
Sytuacja demograficzna

Struktura demograficzna, będąca rezultatem procesów demograficznych w przeszłości, determinuje kształtowanie się zjawisk demograficznych i społecznych w przyszłości. Rozpoznanie istotnych cech, zjawisk i procesów społecznych jest także kontekstem dla weryfikacji kierunków dotychczasowych działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, a co za tym idzie umożliwia wnioskowanie dotyczące wymaganych w tym zakresie zmian, zarówno w odniesieniu do skali interwencji, jak i jej rodzaju.

Rybnik zamieszkuje 137 128 osób (stan na 31.12.2020 roku). W stosunku do roku 2018 liczba mieszkańców zmalała, jednak wartość spadkowa kształtuje się na poziomie zaledwie 1%. Na przestrzeni ostatnich lat dostrzegalny jest trend spadkowy w tym zakresie. Liczba mieszkańców Miasta na przestrzeni lat 2018-2020 zaprezentowana została na poniższym wykresie.

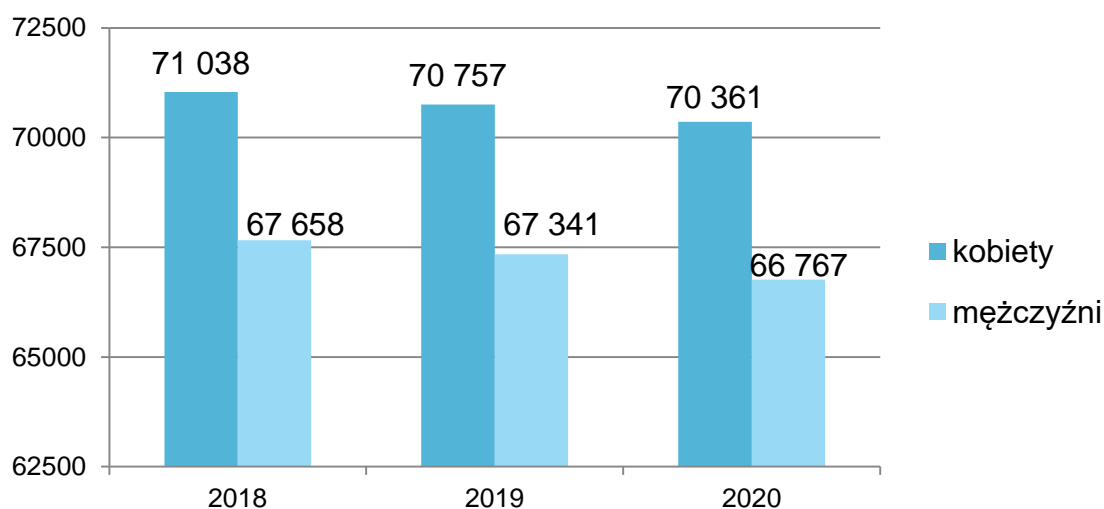
Wykres 1. Liczba mieszkańców miasta Rybnika w latach 2018-2020

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/>

Liczba mężczyzn zamieszkujących miasto Rybnik jest nieco mniejsza niż liczba kobiet – stanowią one 51,3% ogólnej liczby ludności (70 361 kobiet), natomiast mężczyźni 48,7% (66 767 mężczyzn). Współczynnik feminizacji w Mieście wynosi 105, co oznacza, że na każdych 100 mężczyzn przypada 105 kobiet.

Wykres 2. Liczba kobiet i mężczyzn zamieszkujących miasto Rybnik na przestrzeni lat 2018-2020

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/>

Kolejną analizowaną kwestią jest przyrost naturalny, czyli różnica między liczbą urodzeń żywych, a liczbą zgonów. W Rybniku w 2020 roku przyrost naturalny na 1000 ludności kształtował się na poziomie -3,00 co oznacza, że wskaźnik ten przyjmował zbliżoną wartość do całej Polski (-3,18) oraz niższą niż w województwie śląskim (-4,86). W przypadku Miasta, województwa śląskiego jak i całego kraju zauważalny jest trend spadkowy w zakresie przyrostu naturalnego na 1 000 ludności.

Tabela 1. Przyrost naturalny na 1 000 ludności w Rybniku w porównaniu do województwa śląskiego i Polski na przestrzeni lat 2018-2020

wyszczególnienie	2018	2019	2020
miasto Rybnik	0,01	-1,63	-3,00
województwo śląskie	-2,11	-2,49	-4,86
Polska	-0,68	-0,91	-3,18

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/>

Struktura ludności w Rybniku według ekonomicznych grup wieku w roku 2020 przedstawiała się następująco:

- 18,4% mieszkańców było w wieku przedprodukcyjnym – do 17 roku życia;
- 59,4% mieszkańców Miasta było w wieku produkcyjnym – dla kobiet jest to między 18-59 rokiem życia, a dla mężczyzn między 18-64;
- 22,3% mieszkańców było w wieku poprodukcyjnym (65 lat i więcej dla mężczyzn, 60 lat i więcej dla kobiet).

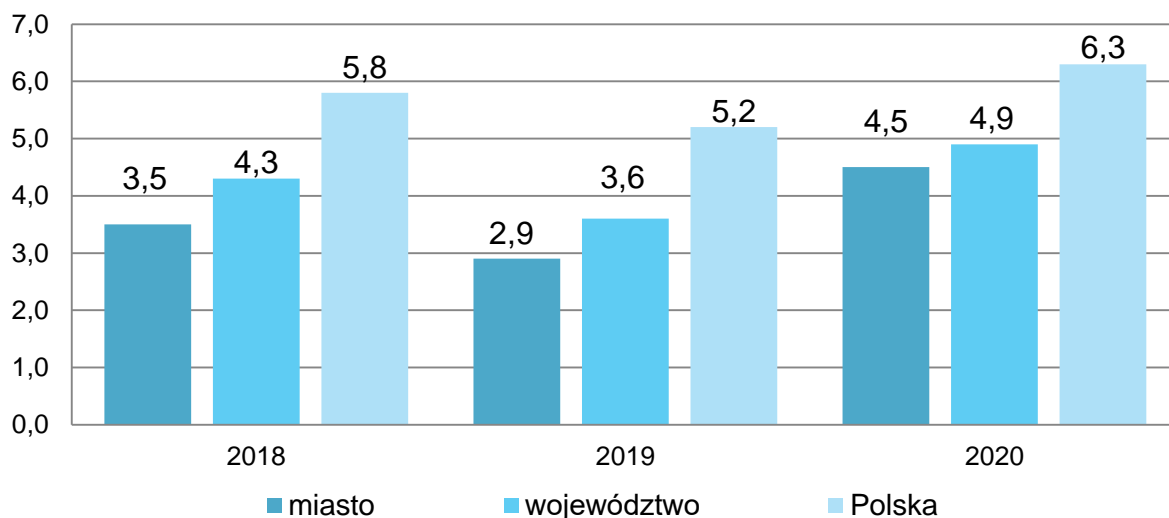
Rynek pracy

Ważnym wskaźnikiem w ocenie rynku pracy jest stopa bezrobocia rejestrowanego, która jest wyrażonym w procentach stosunkiem liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne w urzędach pracy, do liczby ludności aktywnej zawodowo (zasobu siły roboczej danej populacji).

Na poniższym wykresie przedstawiona została stopa bezrobocia w mieście powiatowym Rybnik. W 2020 roku kształtowała się ona na poziomie 6,9%, a więc była niższa niż stopa bezrobocia rejestrowana w województwie śląskim i całej Polsce. Od 2018 roku stopa bezrobocia w powiecie rybnickim, województwie śląskim oraz całej Polsce ulegała wahaniom, jednakże w 2020 roku osiągnęła najwyższą wartość na przestrzeni tych lat, co ma związek z trwającą wówczas pandemią koronawirusa.

Wykres 3. Stopa bezrobocia w mieście powiatowym Rybnik na przestrzeni lat 2018-2020 w porównaniu do całej Polski i województwa (stan na koniec roku, w procentach)

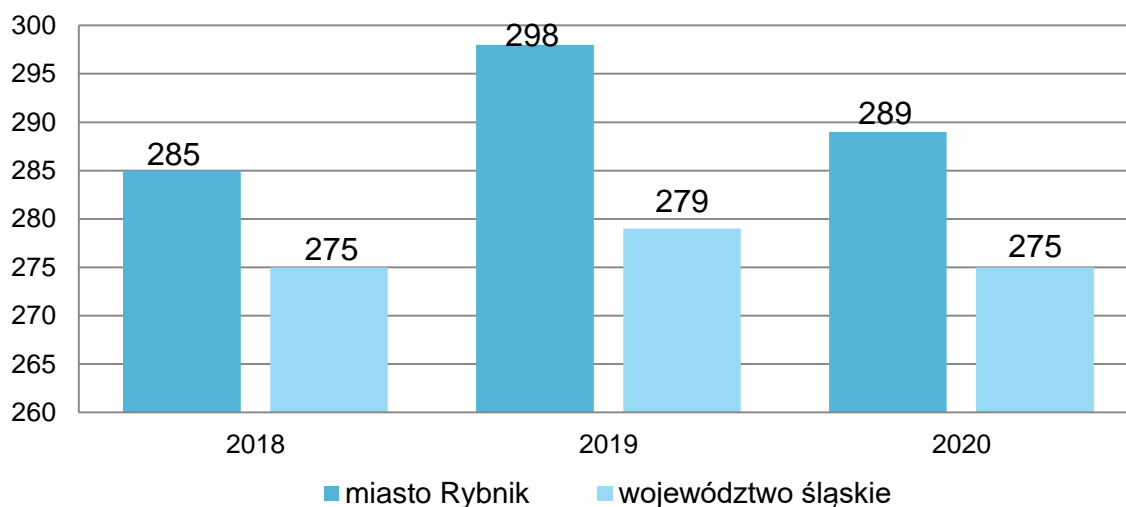
Źródło: <https://rybnik.praca.gov.pl/>

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego za 2020 rok, w Rybniku na 1 000 mieszkańców pracowało 289 osób¹⁰. Wszystkich pracujących w 2020 roku było 39 670 osób. Analizując tę kwestię z podziałem na płeć można zauważyć znaczną dysproporcję – odsetek pracujących kobiet jest mniejszy od odsetka mężczyzn aż o 12 pp. Kobiety stanowiły bowiem 44% wszystkich pracujących (17 614 osób), natomiast mężczyźni 56% (22 056 osób).

¹⁰ Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

Wykres 4. Liczba osób pracujących na 1 000 ludności w Rybniku oraz województwie śląskim na przestrzeni lat 2018-2020

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Kultura, sport i rekreacja

Główną jednostką prowadzącą działalność kulturalną na terenie Rybnika jest Wydział Kultury UM, a także liczne instytucje kultury, takie jak:

- Dom Kultury w Rybniku-Boguszowicach;
- Dom Kultury w Rybniku-Chwałowicach;
- Dom Kultury w Rybniku-Niedobczycach;
- Dom Kultury w Rybniku-Niewiadomiu;
- Muzeum im. o. Emila Drobnego w Rybniku;
- Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. Konstantego Prusa w Rybniku;
- Teatr Ziemi Rybnickiej;
- Zabytkowa Kopalnia Ignacy w Rybniku.

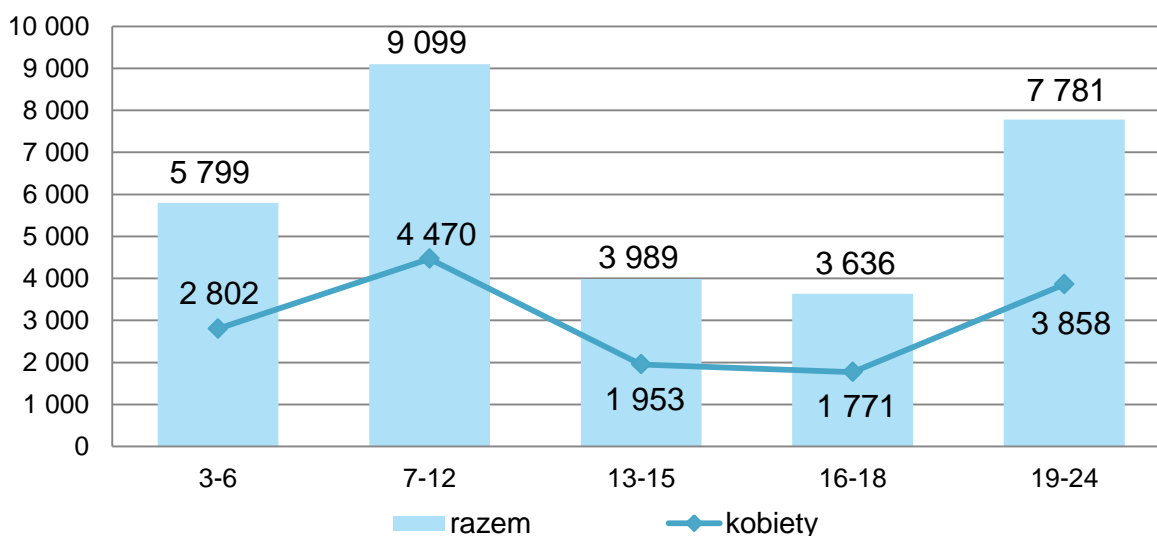
Zadania z zakresu turystyki, sportu i rekreacji na terenie miasta Rybnika realizowane są przez **Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Rybniku**. Jego celem jest prowadzenie działalności w dziedzinie sportu, rekreacji oraz turystyki, między innymi poprzez tworzenie, utrzymanie i udostępnianie bazy sportowo-rekreacyjnej MOSiR.

Wychowanie i edukacja

W wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) w 2020 roku było 30 304 mieszkańców Rybnika. Rozpatrując kwestię ludności Miasta z podziałem na poszczególne edukacyjne grupy wiekowe możemy zauważyć, że najwięcej osób miało w przedmiotowym roku 7-12 lat (9 099 osób). Na drugim miejscu pod tym względem znalazły się osoby mające 19-24 lata (7 781 osób), natomiast na trzecim mające 3-6 lat (5 799 osób). Ludność Miasta według edukacyjnych grup wieku z podziałem na płeć w 2020 roku prezentuje poniższy wykres.

Wykres 5. Ludność Miasta według edukacyjnych grup wieku z podziałem na płeć w 2020 roku

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/>

Według stanu na 2020 rok, na terenie Rybnika funkcjonowało łącznie:

- 40 przedszkoli (w tym 2 przedszkola specjalne),
- 34 szkoły podstawowe,
- 5 liceów ogólnokształcących,
- 5 techników,
- 5 branżowych szkół I stopnia (w tym jedna szkoła specjalna),
- 1 szkoła przysposabiająca do pracy,
- 1 liceum ogólnokształcące dla dorosłych,
- 1 szkoła podstawowa dla dorosłych,
- 1 ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy.

Na terenie Rybnika opiekę nad dziećmi do 3 lat sprawuje 13 żłobków i klubów dziecięcych, które w 2020 roku dysponowały łącznie 526 miejscami, w tym 494 miejsca dotyczą wyłącznie żłobków.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami

Organizacje pozarządowe to wszystkie podmioty, które nie są organami lub jednostkami podległymi administracji publicznej (rządowej i samorządowej) oraz których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku¹¹. Do roli organizacji pozarządowych można zaliczyć: budowę kapitału społecznego przez tworzenie sieci powiązań międzyludzkich, mobilizację grup społecznych i jednostek do większej aktywności „obywatelskiej, politycznej, kulturalnej, artystycznej czy religijnej”¹². Oprócz wspomnianych, ważną rolę omawianych instytucji jest dostawa usług nieopłacalnych z punktu widzenia sektora prywatnego oraz takich, których nie jest w stanie, z racji braku odpowiednich narzędzi, dostarczyć państwo. Zadaniem takich grup jest między innymi zapewnienie dóbr i usług w dążeniu do poprawy warunków ekologicznych, opieki zdrowotnej, przeciwdziałanie łamaniu praw człowieka, a także walka z głodem¹³.

Na terenie miasta Rybnika funkcjonują **organizacje pozarządowe**, które działają na rzecz społeczności lokalnej oraz stanowią ważne zaplecze i potencjał do rozwiązywania problemów społecznych. Należą do nich:

- 104 stowarzyszenia sportowe,
- 12 uczniowskich klubów sportowych,
- 33 stowarzyszenia zwykłe,
- 75 fundacji,
- 187 pozostałych stowarzyszeń¹⁴.

¹¹ <https://poradnik.ngo.pl/>

¹² J. Oniszczyk, Współczesne państwo w teorii i praktyce. Wybrane elementy, s. 269.

¹³ M. Yaziji, J. Doh, Organizacje pozarządowe a korporacje, s. 15.

¹⁴ <https://bip.um.rybnik.eu/>

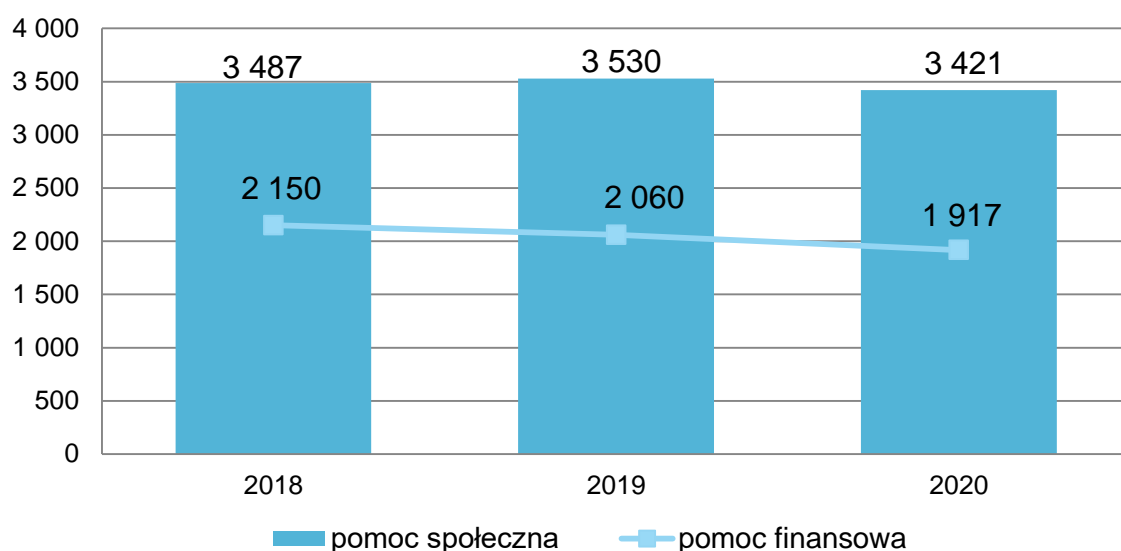

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Główną jednostką wykonującą zadania z zakresu pomocy społecznej na terenie Miasta jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku. Na przestrzeni lat 2018-2020 liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej (pomocy finansowej i pracy socjalnej) w Rybniku ulegała wahaniom. W 2020 roku z pomocy społecznej skorzystało 3 421 rodzin – to o 2% mniej niż w 2018. Na przestrzeni ostatnich trzech lat zmalała z kolei liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy finansowej – w stosunku do 2018 roku nastąpił spadek o 11%

Wykres 6. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej ogółem oraz pomocy finansowej w mieście Rybniku w latach 2018-2020

Źródło: Raport o stanie Miasta Rybnika za 2018, 2019 i 2020 rok

Rodziny z terenu Rybnika najczęściej korzystają z pomocy społecznej z powodu ubóstwa, długotrwałej i ciężkiej choroby, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, niepełnosprawności oraz bezrobocia.

OPS świadczy również usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, których łączna kwota w 2020 roku wyniosła 1,04 mln zł. Należały do nich:

- usługi podstawowe (156 osób);
- usługi pielęgnacyjne (56 osób);
- usługi specjalistyczne, w postaci rehabilitacji (48 osób);
- usługi specjalistyczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi (36 osób).

Intensywne działania w zakresie polityki społecznej w Mieście prowadzone są również w obszarze wsparcia osób bezdomnych, rodziny i systemu pieczy zastępczej, osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych.

Szczególnym zakresem działań podmiotów funkcjonujących w zakresie polityki społecznej na terenie Rybnika jest problem uzależnień oraz przemocy w rodzinie. W 2020 roku w Mieście zrealizowano następujące działania w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom:

- sfinansowano udział w posiedzeniach członków Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Rybniku,
- zawarto 3 umowy z biegłymi (jednym psychiatrą i dwoma specjalistami psychoterapii uzależnień), wydającymi opinie w przedmiocie uzależnienia od alkoholu,
- skierowano do sądu 133 wnioski o podjęcie leczenia odwykowego,
- przeszkolono 4 członków Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Rybniku,
- dofinansowano programy profilaktyczne, realizowane w placówkach oświatowych na terenie Rybnika,
- sfinansowano superwizję dla psychoterapeutów Centrum Zdrowia Psychicznego i Leczenia Uzależnień „INTEGRUM” w Rybniku,
- uczestniczono w ogólnopolskich kampaniach informacyjno-profilaktycznych,
- sfinansowano programy profilaktyczne prowadzone w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- dofinansowano profilaktyczne działania MOSiR,

- dofinansowano funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego na terenie Rybnika,
- dofinansowano wsparcie dla osób bezdomnych z problemami uzależnień,
- dofinansowano koszty funkcjonowania Ośrodka Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku w ramach wsparcia działalności specjalistycznych miejsc pomocy dla ofiar przemocy w rodzinie,
- dofinansowano prowadzone przez OPS wsparcie dla ofiar przemocy w rodzinie oraz wsparcie dla osób bezdomnych z problemami uzależnień, realizację programu skierowanego do odbiorców zagrożonych lub uzależnionych od alkoholu oraz przeprowadzenie szkolenia w zakresie pracy z rodziną z problemem alkoholowym.

Zlecono również organizacjom pozarządowym 18 zadań publicznych w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym:

- Tratwa,
- Pozytywka 2020,
- Sport? Tak!!! Alkohol? Nie!!!,
- Czas na zdrowy tryb życia bez nałogów,
- Uliczne wsparcie,
- Rybnicki System Profilaktyki Społecznej,
- Trzeźwe Życie,
- Program rozwojowy dla osób uzależnionych od alkoholu oraz osób pochodzących z rodzin z problemem alkoholowym,
- Sztuka emocji II,
- Zdrowo na sportowo,
- Blokowisko to nie wszystko – edycja VII,
- Rybnickie szkoły wolne od narkotyków,
- Życie bez przysypki 2020,
- Nie daj się wciągnąć – profilaktyka uzależnień narkotyków wśród dzieci i młodzieży,
- Program terapeutyczny dla osób szkodliwie używających i uzależnionych od substancji psychoaktywnych oraz ich rodzin,
- Alkoholizm i bezradność bezdomnych w czasie SARS-CoV-2,

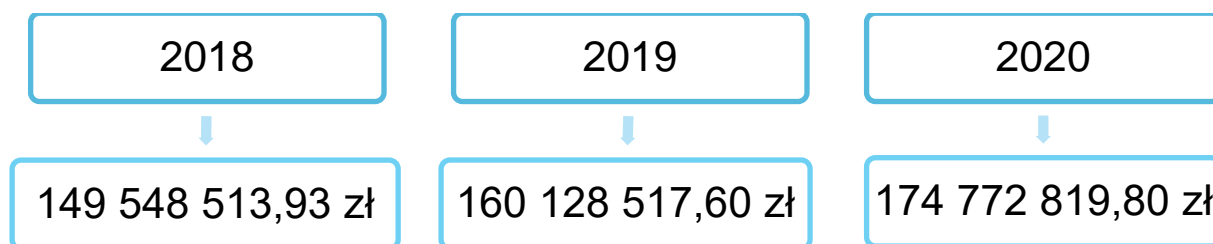

- Wsparcie bezdomnych w czasach pandemii koronawirusa SARS-CoV-2,
- Gdzie kończą się żarty, a zaczyna prześladowanie – przeciwdziałanie przemocy wśród dzieci i młodzieży.

Rynek alkoholowy w Mieście

W 2020 roku wartość alkoholu sprzedanego na terenie Rybnika wyniosła łącznie 174 772 819,80 zł, w tym 80 012 255,11 zł o zawartości alkoholu do 4,5% (oraz piwa), 19 606 218,75 zł o zawartości alkoholu od 4,5% do 18% (z wyjątkiem piwa), a także 75 154 345,94 zł o zawartości alkoholu powyżej 18%. W stosunku do 2018 roku łączna wartość sprzedanego na terenie Miasta alkoholu znacznie wzrosła o 17%.

Rysunek 7. Łączna wartość sprzedanego na terenie miasta Rybnika alkoholu w latach 2018-2020

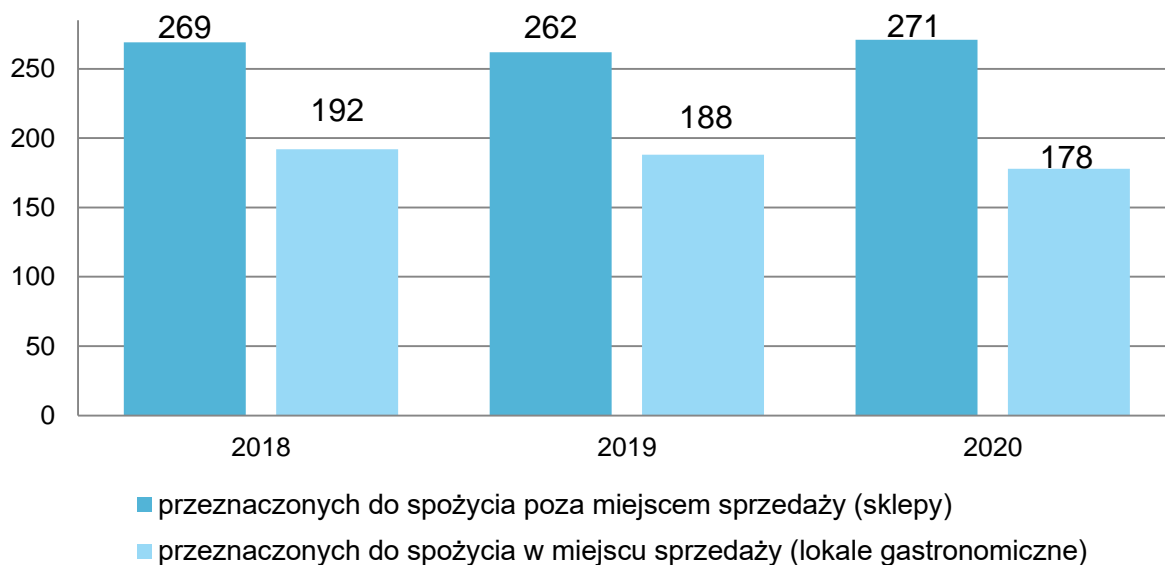

Źródło: Sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za 2018, 2019 i 2020 rok

W 2020 roku na terenie Rybnika znajdowało się łącznie 449 punktów sprzedaży napojów alkoholowych, w tym 271 przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) i 178 przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokal gastronomiczne). Szczegółowe dane z tego zakresu prezentuje poniższy wykres.

Wykres 7. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w mieście Rybniku na przestrzeni lat 2018-2020

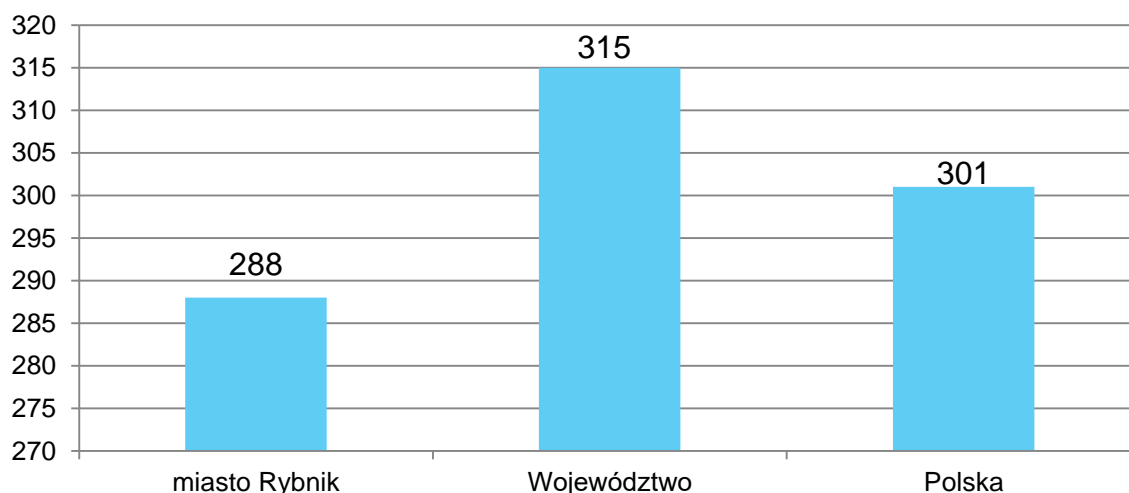
Źródło: Sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za 2018, 2019 i 2020 rok

W 2020 roku łączny limit punktów sprzedaży napojów alkoholowych (z wyjątkiem piwa) wyniósł 1 800 zezwoleń, w tym 700 to maksymalna liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w miejscu sprzedaży, a 1 100 stanowi maksymalna liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych poza miejscem sprzedaży. W omawianym roku liczba zezwoleń uprawniających do sprzedaży napojów alkoholowych w lokalach gastronomicznych wyniosła 362, natomiast liczba zezwoleń ważnych w 2020 roku uprawniających do sprzedaży napojów alkoholowych w sklepach kształtowała się na poziomie 705. Powyższe oznacza, że w 2020 roku na terenie miasta Rybnika nie przekroczono ustalonej liczby zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych.

Liczba mieszkańców przypadająca na jeden punkt sprzedaży napojów alkoholowych w Rybniku, w porównaniu do województwa śląskiego oraz do całej Polski, kształtuje się na mniej korzystnym poziomie. Jak wynika z danych przedstawionych na poniższym wykresie, liczba mieszkańców w Mieście przypadająca na jeden punkt wyniosła w 2020 roku 288 i tym samym była niższa niż ma to miejsce w województwie jak i całej Polsce.

Wykres 8. Liczba mieszkańców przypadająca na jeden punkt sprzedaży napojów alkoholowych w mieście Rybniku, województwie śląskim i całej Polsce w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1

Szacunkowa skala problemu uzależnienia

Uzależnienie od alkoholu jest chorobą chroniczną, postępującą i potencjalnie śmiertelną. Nie jest możliwe całkowite jej wyleczenie, a jedynie zahamowanie narastania jej objawów i szkód zdrowotnych.

Ważną rolę w procesie przeciwdziałania uzależnieniom odgrywają działania podejmowane przez Miejską Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w ramach przysługujących jej uprawnień. Według stanu na koniec 2020 roku Komisja liczyła 9 członków. W 2020 roku jej członkowie przeprowadzili rozmowy z 208 osobami uzależnionymi od alkoholu oraz 28 członkami rodzin osób uzależnionych. Jednocześnie w omawianym roku Komisja podjęła czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w placówce uzależnienia wobec 243 osób uzależnionych od alkoholu oraz wystąpiła do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego wobec 133 osób. W stosunku do 2018 roku odnotowany został spadek liczby osób uzależnionych, z którymi przeprowadzono rozmowy oraz liczby członków rodzin osób uzależnionych. Taka sama tendencja wystąpiła w przypadku liczby osób, w stosunku do których podjęto czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby

uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnienia oraz liczby osób, wobec których wystąpiono do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego. Dane dotyczące działań MKRPA w Rybniku podejmowanych wobec osób uzależnionych w latach 2018-2020 przedstawia kolejna tabela.

Tabela 2. Działania Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Rybniku wobec osób uzależnionych w latach 2018-2020

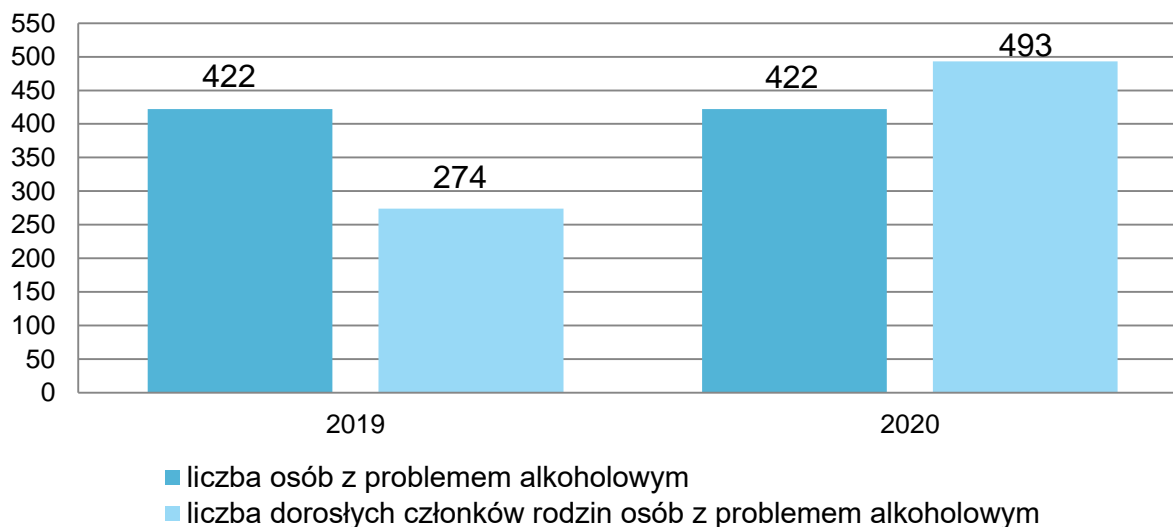
wyszczególnienie	2018	2019	2020
liczba osób uzależnionych, z którymi przeprowadzono rozmowy	210	207	208
liczba członków rodzin osób uzależnionych, z którymi przeprowadzono rozmowy	290	28	28
liczba osób w stosunku do których podjęto czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnienia	370	302	243
liczba osób, wobec których wystąpiono do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego	193	249	133

Źródło: Sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za 2018, 2019 i 2020 rok

Na terenie Rybnika w 2020 roku funkcjonowały 2 punkty konsultacyjno-informacyjne dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin, finansowane ze środków gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Jak wynika z przedstawionych na poniższym wykresie danych, w 2020 roku do punktów zgłaszało się więcej dorosłych członków rodzin mieszkańców z problemem alkoholowym niż w roku ubiegłym – różnica kształtowała się na poziomie 219 osób. W latach 2019-2020 liczba osób z problemem alkoholowym, którym udzielono pomocy w punktach była stała i wynosiła 422 osoby.

Wykres 9. Liczba osób, którym udzielono porad w Punkcie Konsultacyjnym dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin w latach 2019-2020

Źródło: Sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za 2018, 2019 i 2020 rok

W 2020 roku na terenie Rybnika prowadzono następujące programy profilaktyczne rekomendowane w ramach Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego prowadzonego przez PARPA:

- programy z obszaru profilaktyki uniwersalnej dla dzieci i młodzieży, w których uczestniczyło 1 622 uczniów, 97 nauczycieli oraz 849 rodziców,
- programy z obszaru profilaktyki selektywnej dla młodzieży z grup ryzyka, w których brało udział 638 uczniów, 45 nauczycieli oraz 406 rodziców.

Obowiązkowe zadania z zakresu prowadzenia działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu na terenie Rybnika, zawarte są w Miejskim Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkomanii, uchwalanym corocznie przez Radę Miasta Rybnika.

Zasoby instytucjonalne w zakresie rozwiązywania problemów społecznych

Poniżej przedstawione zostały najważniejsze zasoby instytucjonalne w zakresie rozwiązywania problemów społecznych funkcjonujące na terenie miasta Rybnika, należące do nich:

- Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Urząd Miasta,
- Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna,
- Zespół Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych i obsługiwane przez niego 6 placówek,
- Komenda Miejska Policji,
- Miejski Dom Pomocy Społecznej,
- Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii,
- Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności,
- Środowiskowy Dom Samopomocy „Cogito Noster”,
- placówki oświatowe,
- placówki ochrony zdrowia,
- instytucje kultury,
- punkty konsultacyjno-informacyjne dla osób z problemem alkoholowym,
- Zespół Interdyscyplinarny,
- organizacje pozarządowe, kościoły oraz inne podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (NGO),
- Straż Miejska,
- Ośrodek Rodzinnej Pieczy Zastępczej,
- Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku,
- Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny dla Dzieci Niepełnosprawnych Ruchowo i Umysłowo im. Jana Pawła II.

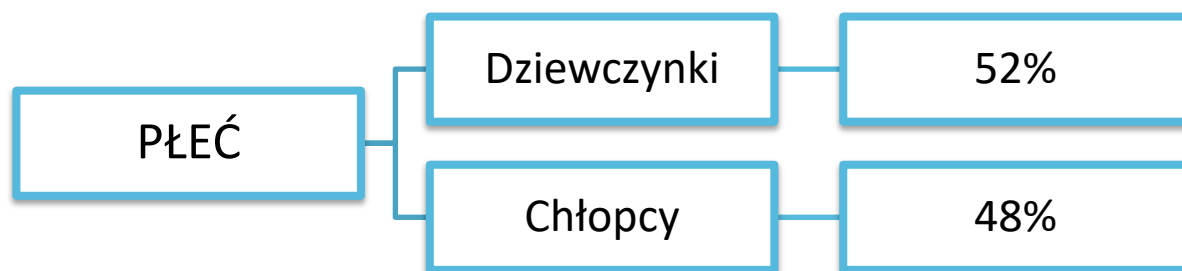
Analiza wyników badania przeprowadzonego wśród uczniów

W niniejszym rozdziale przedstawiony został problem uzależnień i sięgania po substancje psychoaktywne z perspektywy dzieci i młodzieży. Pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety, miały na celu oszacowanie występujących wśród uczniów problemów związanych ze spożywaniem alkoholu, zażywaniem narkotyków, sięganiem po papierosy, e-papierosy, a także poznanie opinii młodych mieszkańców na temat realizowanych w szkole działań profilaktycznych oraz wpływu pandemii COVID-19 na powyższe problemy społeczne.

Struktura badanej próby

Uczniowie ze szkół znajdujących się na terenie Rybnika wypełnili 2 031 kwestionariuszy ankiet. Poniższy rysunek przedstawia strukturę badanej próby ze względu na płeć. Możemy zauważyć, że w badaniu diagnozującym problemy społeczne, przewagę miały dziewczynki – stanowiły one 52% ogółu. Chłopcy wypełnili 48% kwestionariuszy.

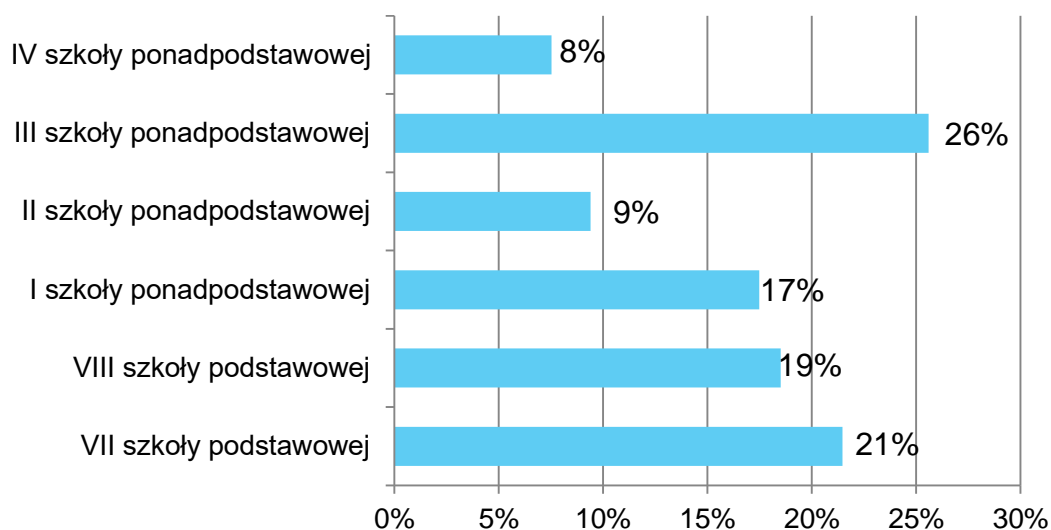
Rysunek 8. Płeć: N=2 031

Poniższy wykres prezentuje strukturę badanej próby w podziale na przynależność do danej klasy. Dostrzegalne jest znaczne zróżnicowanie pod tym względem. Najwięcej, bo 26% osób biorących udział w badaniu uczęszcza do III klasy szkoły ponadpodstawowej, 21% wskazało na klasę VII szkoły podstawowej, 19% to uczniowie VIII klasy, a 17% uczęszcza do klasy I szkoły ponadpodstawowej. Uczniowie z II klasy ponadpodstawowej stanowili 9% badanych osób, z kolei 8% to uczniowie klasy IV szkoły ponadpodstawowej.

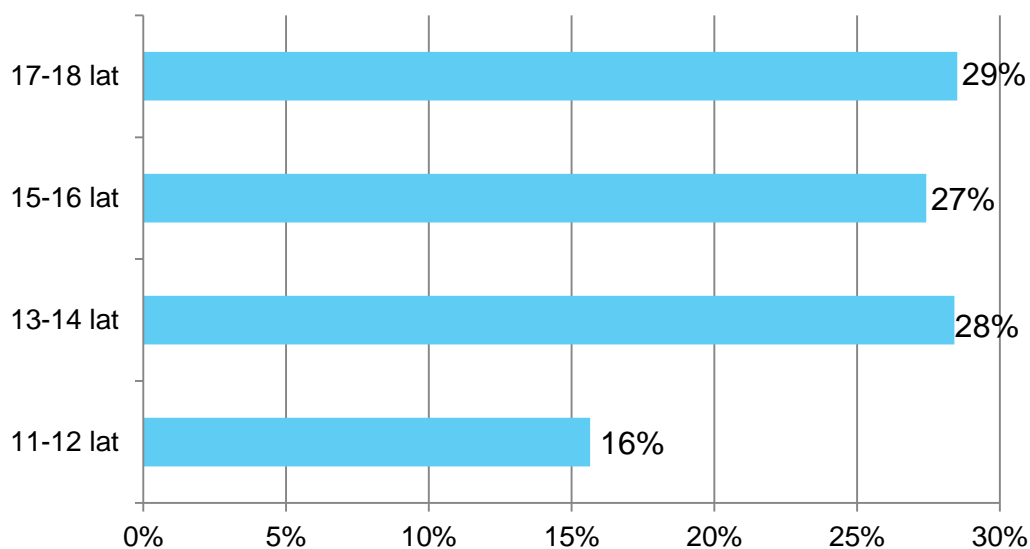

Wykres 10. Klasa: N=2 031

Wśród uczniów biorących udział w badaniu, 29% kwestionariuszy ankiet wypełnili respondenci mający 17-18 lat. Nieco mniejszy odsetek uczniów zadeklarował wiek mieszczący się w przedziale 13-14 lat (28%) oraz 15-16 lat (27%). Uczniowie w wieku 11-12 lat stanowili najmniejszy odsetek respondentów – 16%.

Wykres 11. Wiek: N=2 031

Problem alkoholowy

Realizowane na przestrzeni lat badania wśród dzieci i młodzieży wskazują na to, że alkohol jest jedną z najbardziej rozpowszechnionych substancji psychoaktywnych używanych przez młodych ludzi – sięgano po niego częściej niż po papierosy czy narkotyki. Niepokojące jest to, że picie alkoholu w młodym wieku jest szczególnie szkodliwe – może zaburzyć dalszy rozwój fizyczny i psychiczny nastolatków, osłabić funkcje poznawcze, takie jak pamięć czy koncentracja, a uszkodzenia mózgu spowodowane alkoholem bywają trwałe, utrudniając jego pracę także w dorosłości¹⁵. Powodów sięgania po alkohol przez dzieci i młodzież jest wiele, między innymi przyzwolenie ze strony rodziców, nieprawidłowe relacje rodzinne, łatwa dostępność, presja rówieśników, nieumiejętność radzenia sobie z problemami, czy też chęć ośmielenia się w kontaktach z rówieśnikami. Alkohol – zwłaszcza piwo – w wielu przypadkach stał się nieodłączną częścią zabaw, dyskotek, spotkań towarzyskich lub imprez sportowych¹⁶. Spożywanie alkoholu przez dzieci i młodzież nie tylko zwiększa ryzyko wystąpienia problemów zdrowotnych, ale także podejmowania innych zachowań ryzykownych, czy też zagrożeń rozwoju osobistego (zaniedbywanie obowiązków szkolnych, konflikty z prawem, rodzicami, utrata zainteresowań). Pomimo tendencji spadkowej wskaźników picia alkoholu, polska młodzież nadal jest silnie zagrożona przez legalne substancje psychoaktywne. Z przeprowadzonego w 2019 roku badania ESPAD wynika, że po alkohol kiedykolwiek w życiu sięgnęło aż 80,0% uczniów z III klas gimnazjum (obecnie I klasa ponadpodstawowa), natomiast w czasie ostatnich 30 dni poprzedzających badanie – 46,7%. Ponadto zdecydowana większość nastolatków z III klas gimnazjów (obecnie I klasa ponadpodstawowa) uważa, że zdobycie alkoholu jest bardzo łatwe lub dosyć łatwe¹⁷. Mając na uwadze dane statystyczne wskazujące na znaczne rozpowszechnienie spożywania alkoholu wśród młodzieży szkolnej oraz konsekwencje tego dla rozwoju młodych ludzi, konieczne jest realizowanie

¹⁵ Jak rozmawiać z dzieckiem o alkoholu?, Przewodnik dla rodziców, Trzymaj Pion.

¹⁶ Zachowania ryzykowne nastolatków, koncepcja: Jędrzejko Z. M., Sieroń B. R., Oficyna Wydawnicza ASPRA JR, Warszawa-Milanówek 2017.

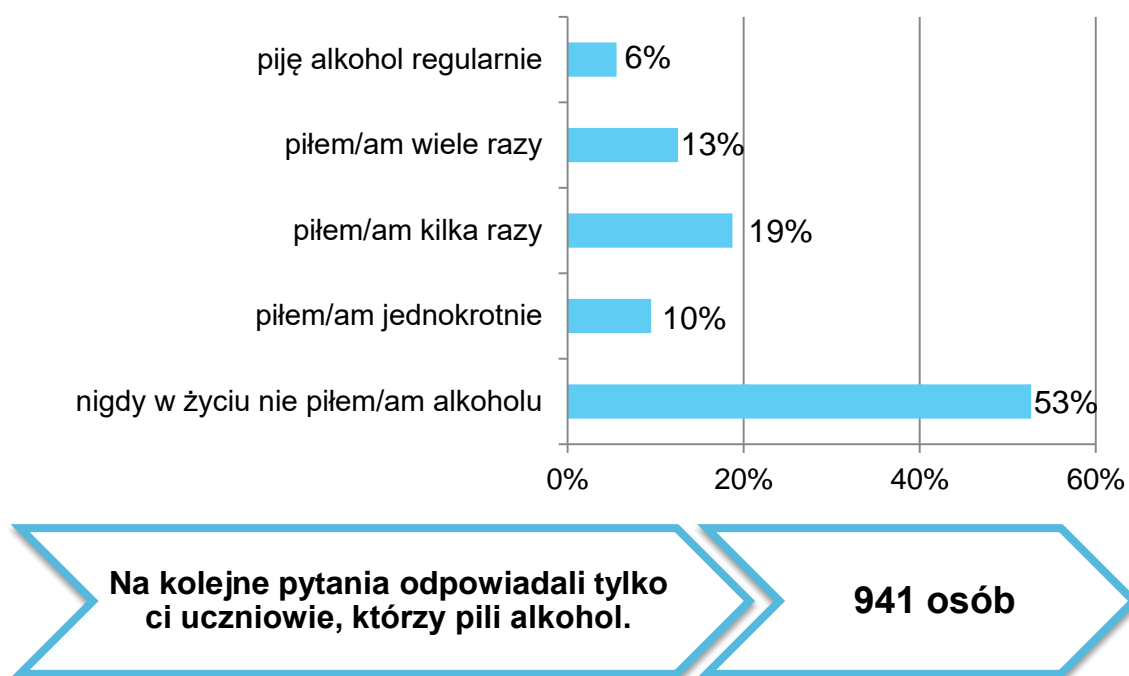
¹⁷ Sierosławski J., Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną, raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku, Europejski program badań ankietowych w szkołach ESPAD, Warszawa 2020.

systematycznych i długoterminowych działań profilaktycznych o udowodnionej skuteczności z udziałem zarówno uczniów, jak i ich rodziców oraz nauczycieli.

Pierwsze z pytań skierowanych do uczniów, odnosiło się do częstotliwości spożywania przez nich alkoholu. Zebrany materiał badawczy wykazał, że kontakt z nim miał niemal co drugi badany młody mieszkaniec (48%). W grupie osób, które zadeklarowały sięgnięcie po alkohol większość stanowią uczniowie, którzy spożywali go kilkakrotnie (19%), wiele razy alkohol spożywało 13% badanych, jednokrotnie sięgnięło po niego 10% uczniów, natomiast 6% respondentów pije alkohol regularnie.

Wykres 12. Ile razy w życiu zdarzyło Ci się pić alkohol? N=2 031

W ramach badań uzyskano informacje o sposobie otrzymania/zdobycia alkoholu przez uczniów. Na podstawie deklaracji badanych możemy stwierdzić, że ankietowani najczęściej byli nim częstowani (502 osoby, tj. 54%). W dalszej kolejności respondenci deklarowali, że dokonywali zakupu alkoholu samodzielnie (354 osoby, tj. 38%), a 35% wskazało na otrzymanie go do spróbowania od rodziców (326 osób), Co piąty respondent poprosił kogoś o kupno alkoholu (185 osób, tj. 20%), 19% otrzymało go od starszych kolegów (176 osób), z kolei 126 respondentów podkraśćło alkohol rodzicom (14%). 5% badanych uczniów wskazało na inne sposoby, za pomocą których uzyskali oni alkohol (50 osób). Wśród nich znalazły się m.in. odpowiedzi mówiące o tym, że respondenci wyprodukowali alkohol

samodzielnie, spróbowali go na weselu, imprezie, czy uroczystości rodzinnej, sięgnęli po niego nieświadomie, bądź przez pomyłkę, poprosili o kupno osobę bezdomną, czy zakupili go samodzielnie, ponieważ ukończyli 18 lat.

Tabela 3. W jaki sposób otrzymałeś/aś – zdobyłeś/aś alkohol? N=941

Odpowiedź	%	Liczba odp.
ktoś mnie poczęstował	54%	502
kupiłem/am sobie sam	38%	354
rodzice dali mi spróbować	35%	326
poprosiłem/am kogoś o kupno	20%	185
dostałem/am od starszych kolegów	19%	176
podkradłem/am rodzicom	14%	126
inne	5%	50

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Uczniowie, którzy spożywali alkohol zostali poproszeni o określenie w jakim wieku pierwszy raz po niego sięgnęli. Odpowiedzi respondentów są następujące: 426 osób wskazało na 14-15 lat (46%), 233 uczniów miało wówczas 17-18 lat (25%), 203 ankietowanych mieściło się w przedziale wiekowym 10-13 lat (22%), z kolei wiek poniżej 10 lat zadeklarowały 73 osoby (8%).

Tabela 4. W jakim wieku pierwszy raz spożyłeś/aś alkohol? N=941

Odpowiedź	%	Liczba odp.
mniej niż 10 lat	8%	73
10-13 lat	22%	203
14-15 lat	46%	426
17-18 lat	25%	233

Kolejne pytanie zadane uczniom ze szkół znajdujących się na terenie Rybnika, odnosiło się do częstotliwości spożycia alkoholu w ciągu ostatnich 30 dni poprzedzających badanie. Blisko połowa uczniów nie piła alkoholu w tym okresie (386 osób, tj. 41%). W grupie osób, które sięgnęły wtedy po alkohol 288 uczniów spożyło go 1-2 razy (31%), 130 badanych 3-4 razy (14%), z kolei 48 respondentów piło alkohol 5-7 razy w ciągu ostatniego miesiąca (5%). Na częste sięganie po alkohol, tj. więcej niż 7 razy wskazało 84 uczniów (9%).

Tabela 5. Ile razy piłeś/aś alkohol w ciągu ostatnich 30 dni? N=941

Odpowiedź	%	Liczba odp.
nie piłem/am alkoholu w ciągu ostatnich 30 dni	41%	386
1 – 2 razy	31%	288
3 – 4 razy	14%	130
5 – 7 razy	5%	48
więcej niż 7 razy	9%	84

Poniższa tabela przedstawia rodzaje alkoholu, po które sięgnęli badani uczniowie. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że dzieci i młodzież ze szkół na terenie Miasta najczęściej sięgali po piwo (762 osoby, tj. 81%), ale znaczny odsetek wskazał również na wódkę (631 osób, tj. 67%). Jednocześnie możemy zauważyć, że po wino i szampana sięgnęło po 61% badanych (kolejno 574 i 573 osoby), natomiast po whisky 429 ankietowanych (46%). Na likier/nalewkę wskazało 418 respondentów uczniów (45%), natomiast 116 odpowiedzi padło na inne alkohole, takie jak: rum, bimber, drinki, absynt, cydr, gin, tequila, koniak, piwo bezalkoholowe (12%).

Tabela 6. Jaki rodzaj alkoholu próbowałeś/aś? N=941

Odpowiedź	%	Liczba odp.
piwo	81%	762
wódka	67%	631
wino	61%	574
szampan	61%	573
whisky	46%	429
likier, nalewka	45%	418
inny	12%	116

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Badania wykazały, że spośród uczniów, którzy spożywali alkohol 167 osób doświadczyło w związku z tym przykrych konsekwencji. Po 6% badanych doznało skutków w postaci pogorszenia relacji koleżeńskich (58 osób) oraz wypadku lub uszkodzenia ciała (52 osoby), po 5% wskazało na kłótnię lub bójkę (51 osób), problemy w rodzinie (50 osób) i problemy z Policją (45 osób), 4% uczniów doświadczyło problemów finansowych (34 osoby), a 3% problemów w szkole (24 osoby). 4% odpowiedzi padło również na inne negatywne skutki związane ze spożywaniem alkoholu, takie jak: kac, wypadek samochodowy, wyrzuty sumienia, wymioty, pogorszenie stanu psychicznego, problemy z pamięcią (37 osób).

Tabela 7. Czy miałeś/aś jakieś przykre doświadczenia związane ze spożywaniem alkoholu? N=941

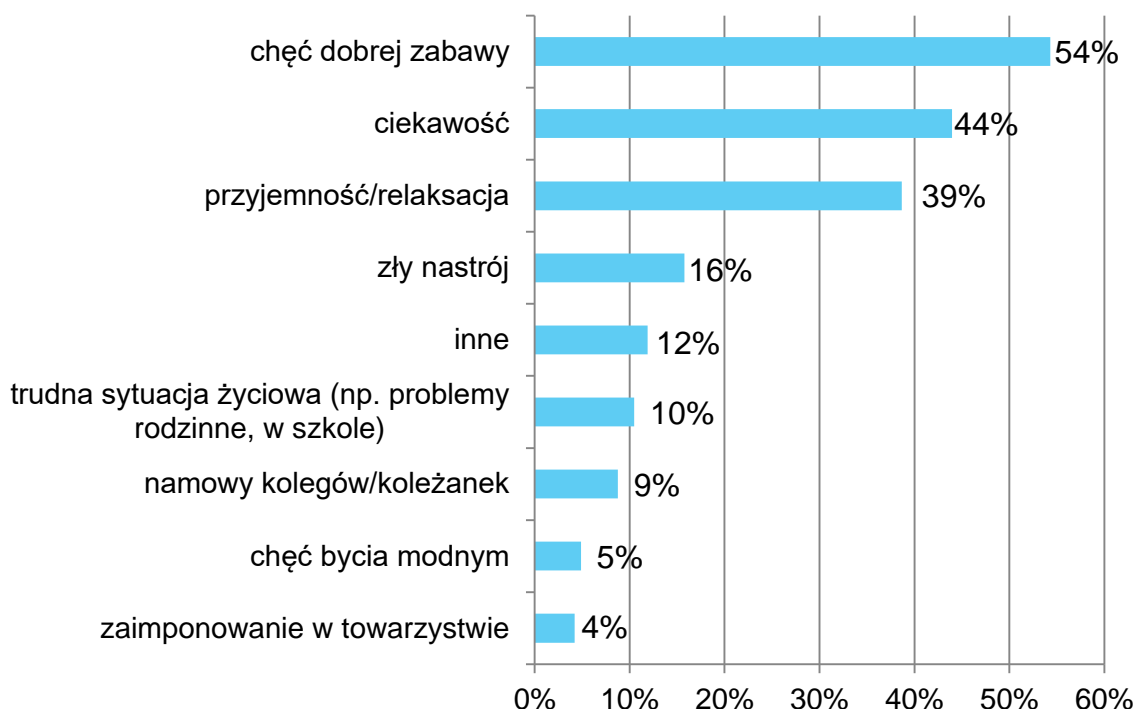
Odpowiedź	%	Liczba odp.
nie miałem/am przykrych doświadczeń	83%	774
pogorszenie relacji koleżeńskich	6%	58
wypadek lub uszkodzenie ciała	6%	52
kłótnia lub bójka	5%	51
problemy w rodzinie	5%	50
problemy z Policją	5%	45
inne	4%	37
problemy finansowe	4%	34
problemy w szkole	3%	24

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Przyczyny sięgania po alkohol przez dzieci i młodzież są zróżnicowane, jednakże badani uczniowie jako główny powód wskazywali najczęściej chęć dobrej zabawy (54%), ciekawość (44%) oraz przyjemność/relaksację (39%). Co siódmy respondent sięgnął po alkohol, kiedy miał zły nastrój (16%), 10% wskazało spożywanie ze względu na trudną sytuację życiową, 9% spożywało alkohol za namową kolegów/koleżanek, 4% badanych z chęci bycia modnym, a 4% w celu zaimponowania w towarzystwie. 12% ankietowanych uczniów sięgało po alkohol z innych powodów, takich jak: chęć spróbowania, dla smaku, chęć upicia się, dla towarzystwa, dla celebrowania jakiejś okazji (toast), w celach integracyjnych.

Wykres 13. Z jakich powodów sięgnąłeś/sięgnęłaś lub sięgasz po alkohol?
N=941

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Przedostanie pytanie zadane respondentom dotyczące sięgania po napoje alkoholowe, miało na celu poznanie reakcji rodziców badanych uczniów na wiadomość o tym, że ich dziecko spożywało alkohol. Jak wynika z odpowiedzi ankietowanych, rodzic co trzeciego badanego ucznia nie zareagował, ponieważ nie wiedział o fakcie spożywania alkoholu przez swoje dziecko (35%), z kolei 31% respondentów stwierdziło, że ich rodzice nie zareagowali mimo, że mieli wiedzę na ten temat. Niemal co piąty młody mieszkaniec stwierdził, że rodzice przeprowadzili z nim rozmowę na temat spożywania alkoholu (18%), a 4% zdenerwowało się i wyznaczyło karę. Odpowiedzi 11% badanych padły na „inne” odpowiedzi, gdzie wskazywano, że rodzice ankietowanych na wiadomość o spożywaniu alkoholu przez ich dziecko śmiali się, nie reagowali, ponieważ respondent miał już ukończone 18 lat, nie mieli z tym problemu, ponieważ sami dali alkohol do spróbowania, wiedzieli o tym i akceptowali, pili razem ze swoim dzieckiem.

Wykres 14. Jak Twoi rodzice zareagowali na spożywanie przez Ciebie alkoholu? N=941

Kolejne pytanie zadane respondentom miało na celu poznanie w jakim stopniu pandemia COVID-19 wpłynęła na spożywanie alkoholu przez młodych mieszkańców Rybnika. Zebrane dane wskazują, iż 85 uczniów w okresie pandemii sięgało po alkohol częściej niż zwykle (9%), 239 osób spożywało go z taką samą częstotliwością (27%), a taki sam odsetek badanych stwierdził, że sięgał po alkohol rzadziej niż zwykle (245 osób, tj. 27%). Co trzeci respondent miał trudność w udzieleniu jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie (332 osoby, tj. 37%).

Tabela 8. Czy w okresie trwania pandemii COVID-19 (okres izolacji) sięgałeś/aś po alkohol: N=941

Odpowiedź	%	Liczba odp.
częściej niż zwykle	9%	85
tak samo często	27%	239
rzadziej niż zwykle	27%	245
trudno powiedzieć	37%	332

**Na kolejne pytania odpowiadali
wszyscy uczniowie.**

2 031 osób

Największy odsetek badanych uczniów stwierdził, że spożywanie alkoholu wśród ich rówieśników jest częste, co oznacza, że znają oni wiele osób, które spożywały lub spożywają alkohol (830 osób, tj. 41%). Co trzeci respondent nie zna osób w swoim wieku, które spożywały lub spożywają alkohol (664 osoby, tj. 33%), z kolei 537 ankietowanych zna niewiele takich osób (26%).

Tabela 9. Czy spożywanie alkoholu: N=2 031

Odpowiedź	%	Liczba odp.
jest częste wśród moich rówieśników (znam wiele osób, które spożywały lub spożywają alkohol)	41%	830
jest rzadkie wśród moich rówieśników (znam niewiele osób, które spożywały lub spożywają alkohol)	26%	537
nie znam osób w moim wieku, które piły lub piją alkohol	33%	664

Problem nikotynowy

Zrealizowane dotychczas badania wśród dzieci i młodzieży pokazują, że palenie papierosów jest nieco mniej powszechne niż sięganie po alkohol, jednak również stanowi poważny problem wymagający podejmowania stanowczych i systematycznych działań profilaktycznych. Dane dotyczące palenia papierosów przez młodych ludzi są niepokojące – prawie połowa uczniów 15-16 letnich paliła papierosy (49,9%), a niemal co szósty uczeń sięgnął po nie 40 razy lub więcej¹⁸. Palenie papierosów zaczyna się od eksperymentowania, najczęściej w grupie rówieśniczej, a prowadzi do fatalnego w skutkach zdrowotnych nałogu. Wyzwaniem w zakresie działań profilaktycznych stały się również zyskujące w ostatnim czasie na popularności papierosy elektroniczne. Są one postrzegane jako mniej szkodliwe, dlatego młodym ludziom wydają się bardziej atrakcyjne. Liczba użytkowników elektronicznych papierosów jest bardzo wysoka, szczególnie w grupie nastolatków i młodych dorosłych. Jak wynika z przeprowadzonych badań, odsetek respondentów deklarujących użycie ich kiedykolwiek w życiu kształtuje się na poziomie 38%, natomiast w ciągu ostatnich 30 dni używał ich niemal co piąty uczeń. Na uwagę zasługują również dane statystyczne pokazujące skalę częstego sięgania po

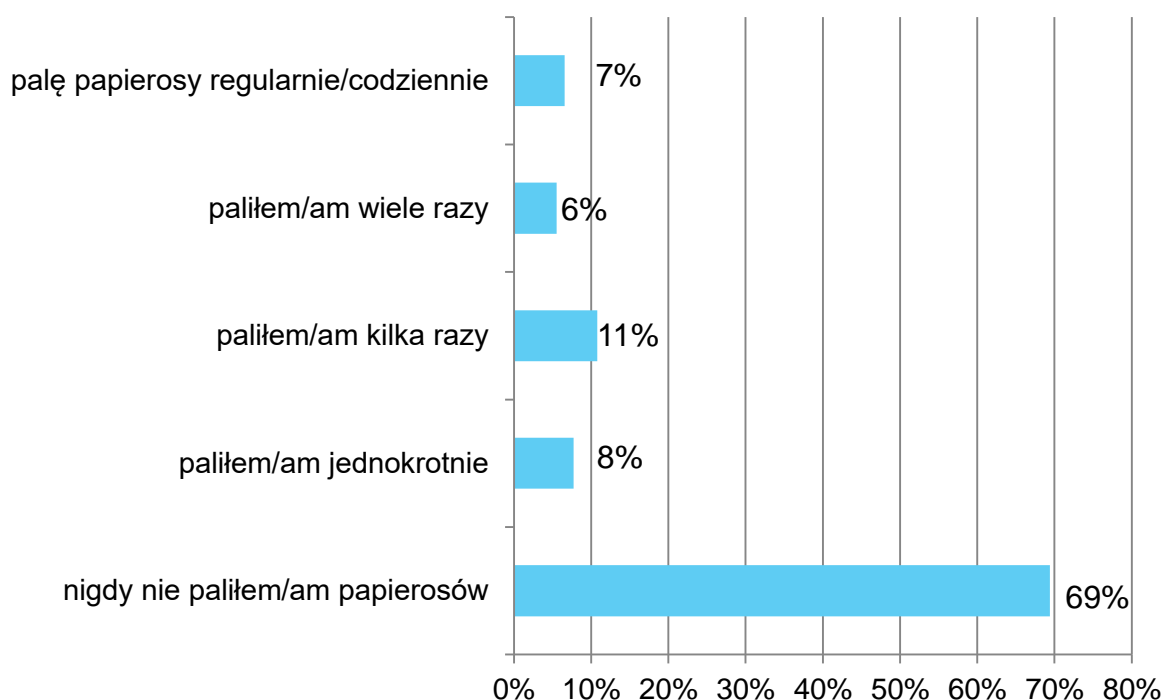
¹⁸ Sierosławski J., Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku, Europejski program badań ankietowych w szkołach ESPAD, Warszawa 2020.

e-papierosy przez 15-16 latków – do regularnego ich używania przyznało się 7% chłopców i 6% dziewcząt¹⁹. Coraz nowsze badania wykazują, że palenie e-papierosów wbrew powszechnie panującej wśród nastolatków opinii, również jest szkodliwe. Aerosol do e-papierosów, który użytkownicy wdychają, może zawierać szkodliwe substancje, w tym: acetaldehyd, formaldehyd, akroleinę, propanal, nikotynę, aceton, o-metyl-benzaldehyd, karcinogenne nitrozaminy.

W dalszej kolejności badaniu poddana została częstotliwość sięgania przez uczniów po papierosy. Z deklaracji respondentów wynika, że kontakt z nimi miał co trzeci ankietowany (32%), w tym 8% sięgnęło po nie jednokrotnie, 11% paliło papierosy kilka razy, 6% – wiele razy, z kolei 7% – regularnie/codziennie.

Wykres 15. Ile razy w życiu (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się palić papierosy (wyroby tytoniowe, z pominięciem e-papierosów)? N=2 031

**Na kolejne pytania odpowiadali
tylko ci uczniowie, którzy palą
papierosy.**

621 osób

¹⁹Zachowania ryzykowne nastolatków, koncepcja: Jędrzejko Z. M, Sieroń B. R., Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa-Milanówek 2017.

W poniższej tabeli przedstawione zostały odpowiedzi uczniów na pytanie dotyczące wieku inicjacji nikotynowej. Możemy zauważyć, że po papierosy przed 10 rokiem życia sięgnęło 44 badanych (7%), 155 osób miało wówczas 11-13 lat (25%), 300 uczniów było w wieku 14-16 lat (49%), z kolei 177 osób – 17-18 lat (19%).

Tabela 10. W jakim wieku pierwszy raz paliłeś/aś papierosy? (wyroby tytoniowe, z pominięciem e-papierosów) N=621

Odpowiedź	%	Liczba odp.
mniej niż 10 lat	7%	44
11-13 lat	25%	155
14-16 lat	49%	300
17-18 lat	19%	117

W ramach badań uzyskano również informację odnośnie częstotliwości palenia papierosów przez uczniów w ciągu ostatnich 30 dni poprzedzających badanie. Spośród wszystkich respondentów, którzy zadeklarowali, że palili papierosy w tym okresie 96 osób sięgnęło po wyroby nikotynowe 1-2 razy (16%), 50 osób paliło je 3-4 razy (8%), 37 uczniów wskazało na 5-10 razy (6%), z kolei 140 badanych paliło papierosy więcej niż 10 razy w ciągu ostatnich 30 dni (23%). Pozostali badani nie sięgali po papierosy w ciągu ostatniego miesiąca poprzedzającego badanie (294 osoby, tj. 48%).

Tabela 11. Jak często paliłeś/aś papierosy w ciągu ostatnich 30 dni? N=621

Odpowiedź	%	Liczba odp.
nie paliłem/am papierosów w ciągu ostatnich 30 dni	48%	294
1 – 2 razy	16%	96
3 – 4 razy	8%	50
5 – 10 razy	6%	37
więcej niż 10 razy	23%	140

W trakcie trwania pandemii COVID-19 częściej niż zwykle po papierosy sięgało 84 ankietowanych uczniów (14%), tak samo często paliło je 131 badanych (22%), z kolei 181 respondentów zadeklarowało sięganie po nie rzadziej niż zwykle (30%). 204 osoby miały trudność w udzieleniu jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie (34%).

Tabela 12. Czy w okresie trwania pandemii COVID-19 (okres izolacji) sięgałeś/aś po papierosy: N=621

Odpowiedź	%	Liczba odp.
częściej niż zwykle	14%	84
tak samo często	22%	131
rzadziej niż zwykle	30%	181
trudno powiedzieć	34%	204

Największy odsetek badanych uczniów sięgał lub sięga po papierosy z powodu ciekawości oraz dla przyjemności/relaksacji (po 41%). Co czwarty respondent deklaruje palenie papierosów z powodu złego nastroju (26%), a co piąty z chęci dobrej zabawy (21%). 12% odpowiedzi padło na trudną sytuację życiową, 11% na namowę ze strony kolegów/koleżanek, 6% na chęć bycia modnym, a 5% na zaimponowanie w towarzystwie. Uczniowie wskazywali również inne odpowiedzi, wśród których pojawiło się: uzależnienie, sięganie bez konkretnego powodu, z chęci schudnięcia, stresu, palenie w stanie upojenia alkoholowego, dla smaku oraz w celu integracji (12%).

Wykres 16. Z jakich powodów sięgnąłeś/sięgnęłaś lub sięgasz po papierosa?
N=621

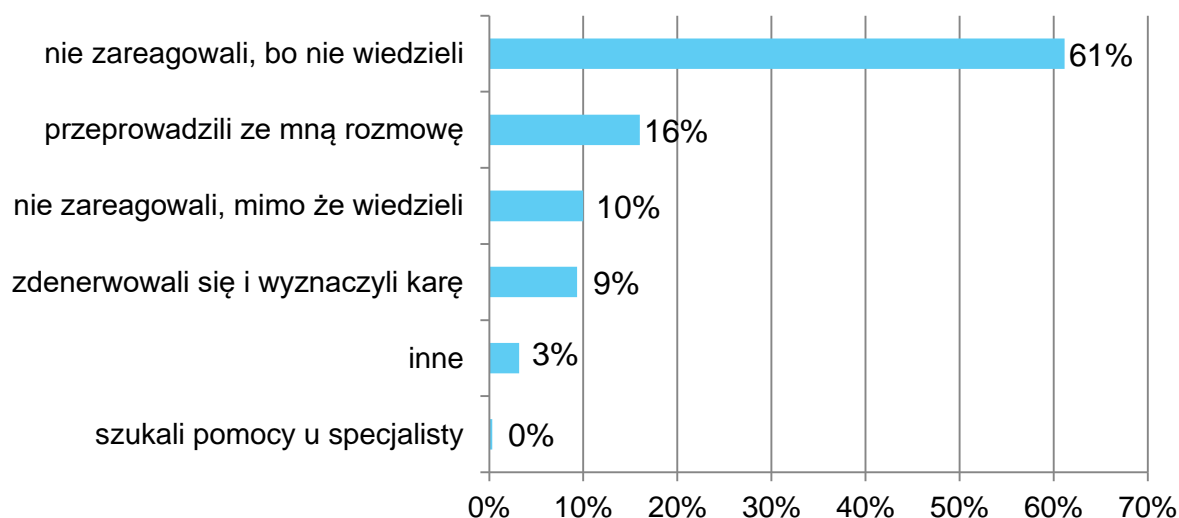

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Pytając ankietowanych uczniów o reakcję ich rodziców na wiadomość o tym, że palili/palą oni papierosa, wynika, że 61% rodziców nie zareagowało, ponieważ nie wiedziało o tym fakcie. 16% ankietowanych stwierdziło, że rodzice przeprowadzili z nimi rozmowę na temat palenia papierosów, 10% rodziców respondentów nie zareagowało mimo, że wiedziało, z kolei 9% zdenerwowało się i wyznaczyło karę. 3% badanych uczniów udzieliło własnych odpowiedzi, takich jak: rodzice palili ze mną, dopiero po jakimś czasie to zaakceptowali, nie mieli z tym problemu, a także nie reagowali, ponieważ byłem/am już pełnoletni/a.

Wykres 17. Jak Twoi rodzice zareagowali na palenie przez Ciebie papierosów?
N=621

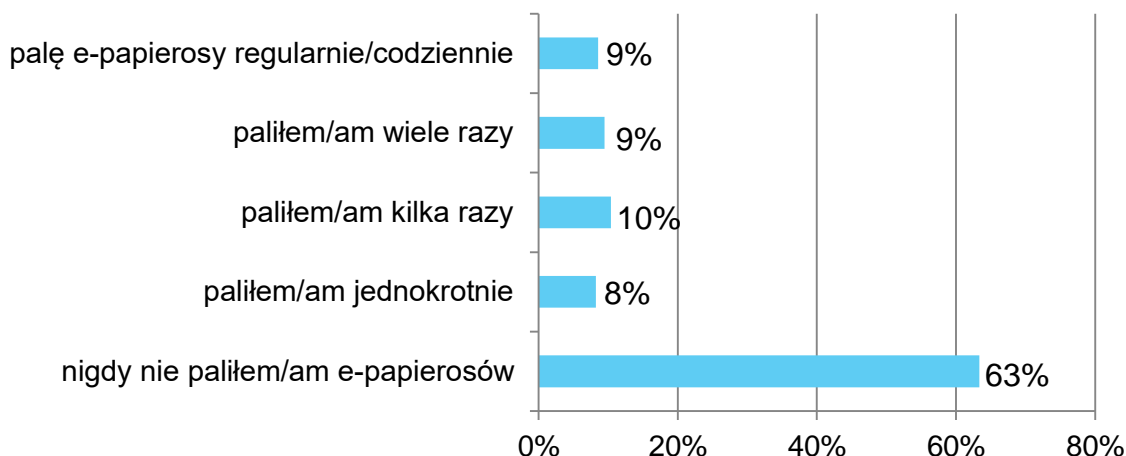
**Na kolejne pytanie odpowiadali
wszyscy uczniowie.**

2 031 osób

Zbadaniu poddana została następnie częstotliwość palenia przez uczniów e-papierosów. Z deklaracji respondentów wynika, że po elektroniczne papierosy sięgnęło 36% ankietowanych, w tym 8% paliło je jednokrotnie, 10% – kilka razy, z kolei po 9% wiele razy oraz regularnie/codziennie.

Wykres 18. Ile razy w życiu (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się palić e-papierosy (papierosy elektroniczne)? N=2 031

**Na kolejne pytania odpowiadali
tylko ci uczniowie, którzy pałę e-
papierosy.**

744 osoby

W ramach badań uzyskano również informacje na temat wieku, w którym badani uczniowie pierwszy raz zapalili e-papierosa. Zdecydowana większość sięgnęła po nie mając 14-16 lat (369 osób, tj. 50%), 244 osoby miały wówczas 11-13 lat (33%), natomiast 90 ankietowanych wskazało na przedział wiekowy 17-18 lat (12%). 30 ankietowanych uczniów zapaliło pierwszy raz e-papierosa mając mniej niż 10 lat (4%).

Tabela 13. W jakim wieku pierwszy raz pałęś/aś e-papierosa? N=744

Odpowiedź	%	Liczba odp.
mniej niż 10 lat	4%	30
11-13 lat	33%	244
14-16 lat	50%	369
17-18 lat	12%	90

Częstotliwość palenia e-papierosów w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem przedstawiona została w tabeli poniżej. Z zebranych danych wynika, że w tym okresie po elektroniczne papierosy sięgnęło 428 badanych (58%), wśród których 111 osób miało z nimi bezpośredni kontakt 1-2 razy (15%), 61 osób 3-4 razy (8%), 43 uczniów pałę je 5-10 razy (6%), z kolei 213 uczniów więcej niż 10 razy (29%).

Tabela 14. Jak często paliłeś/aś e-papierosy w ciągu ostatnich 30 dni? N=744

Odpowiedź	%	Liczba odp.
nie paliłem/am e-papierosów w ciągu ostatnich 30 dni	42%	313
1 – 2 razy	15%	111
3 – 4 razy	8%	61
5 – 10 razy	6%	43
więcej niż 10 razy	29%	213

**Na kolejne pytania odpowiadali
wszyscy uczniowie.**

2 031 osób

Niemal co drugi badany uczeń stwierdził, że palenie papierosów tradycyjnych i/lub elektronicznych jest częste wśród ich rówieśników (944 osoby, tj. 46%). Również po 27% ankietowanych uważa, że sięganie po papierosy przez osoby w ich wieku jest rzadkie, a także nie znają rówieśników palących papierosy (kolejno 543 osoby oraz 545 osób).

Tabela 15. Czy palenie papierosów/e-papierosów: N=2 031

Odpowiedź	%	Liczba odp.
jest częste wśród moich rówieśników (znam wiele osób, które paliły lub palą papierosy/e-papierosy)	46%	944
jest rzadkie wśród moich rówieśników (znam niewiele osób, które paliły lub palą papierosy/e-papierosy)	27%	543
nie znam osób w moim wieku, które paliły lub palą papierosy/e-papierosy	27%	545

Problem narkotykowy

W dzisiejszych czasach nielegalne substancje psychoaktywne są dla nastolatków stosunkowo łatwo dostępne. Jak wynika z deklaracji uczniów, zdobycie marihuany lub haszyszu byłoby bardzo łatwe lub dosyć łatwe dla 40% uczniów z III klasy gimnazjum (obecnie I klasa szkoły ponadpodstawowej). Na łatwość zdobycia amfetaminy wskazał prawie co piąty uczeń, a dopalaczy co trzeci. Młodzi ludzie sięgają po środki psychoaktywne między innymi z ciekawości, nieumiejętności poradzenia sobie z problemami, chęci zaimponowania w towarzystwie, czy też ze

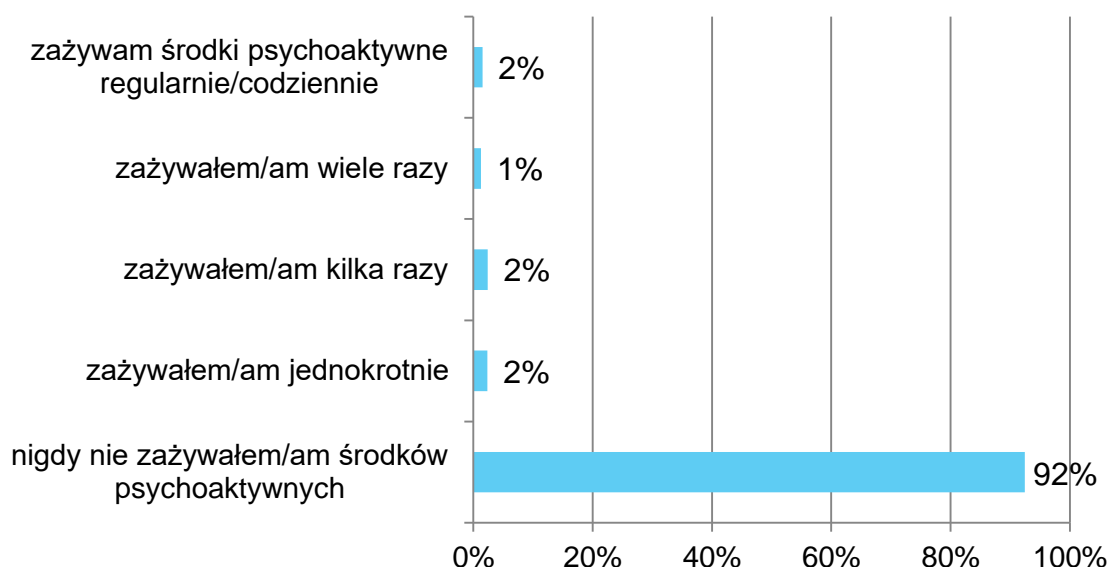
względu na chęć lepszej zabawy. Powodów może być wiele, a motywy takiego zachowania często mają złożony charakter. Bazując na uzyskanych wynikach badań ogólnopolskich możemy stwierdzić, że bezpośredni kontakt z marihuaną lub haszyszem miał 1 na 4 uczniów, amfetaminą – 4,2% badanej młodzieży, natomiast leki przeciwbólowe w celu odurzenia się przyjmowało 6,6% ankietowanych²⁰. Chociaż skala używania narkotyków i dopalaczy jest nieporównywalnie mniejsza niż alkoholu i tytoniu, po substancje te sięga wielu młodych ludzi. Zjawisko to stanowi nie lada wyzwanie profilaktyczne ze względu na związane z nim wielopłaszczyznowe konsekwencje.

Następny z analizowanych w Diagnozie obszarów dotyczył zażywania narkotyków, dopalaczy i innych środków psychoaktywnych. W celu dogłębnej analizy tego problemu respondentom zadano pytanie o to, ile razy w życiu zdarzyło im się zażywać tego typu substancje. 7% ankietowanych uczniów zażywało je kiedykolwiek, natomiast wśród tych, którzy sięgnęli po środki psychoaktywne po 2% zażywa je regularnie lub codziennie, kilka razy oraz zażywało jednokrotnie, natomiast 1% sięgnęło po tego typu substancje wiele razy.

²⁰ Sierosławski J., Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną, raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku, Europejski program badań ankietowych w szkołach ESPAD, Warszawa 2020.

Wykres 19. Ile razy w życiu zdarzyło Ci się zażywać środki psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzenia)? N=2 031

**Na kolejne pytania odpowiadali
tylko ci uczniowie, którzy zażywali
środki psychoaktywne.**

154 osoby

Uczniowie, którzy zażywali substancje psychoaktywne zostali także poproszeni o określenie, od kogo je otrzymali. Najwięcej ankietowanych odpowiedziało, że dostało je od kolegi/koleżanki (54 osoby, tj. 36%) oraz brało je wspólnie w grupie przyjaciół (52 osoby, tj. 34%). W dalszej kolejności uczniowie wskazywali na zakup środków psychoaktywnych od kolegi (24 osoby, tj. 16%), otrzymanie od kogoś znanego ze słyszenia (20 osób, tj. 13%), zakup od obcej osoby (19 osób, tj. 13%) oraz otrzymanie od starszego rodzeństwa i kupno od kogoś znanego ze słyszenia (po 13 osób, tj. 9%). Najmniejsza liczba odpowiedzi padła na kupno przez Internet oraz otrzymanie substancji nieświadomie, bez wyrażenia na to zgody (po 7 osób, tj. 5%). Co czwarty ankietowany nie wie skąd pozyskał narkotyki/dopalacze (41 osób, tj. 27%), z kolei 21 osób wskazało na inne odpowiedzi, niewymienione w kafeterii pytań, takie jak: otrzymanie środków na receptę, zakup w aptece, zakup w automacie CBD (14%).

Tabela 16. Skąd wzięłeś(ęłaś) tę substancję? N=154

Odpowiedź	%	Liczba odp.
dostałem/am od kolegi/koleżanki	36%	54
braliśmy to wspólnie, w grupie przyjaciół	34%	52
nie wiem	27%	41
kupiłem/am od kolegi	16%	24
inne	14%	21
dostałem/am od kogoś, kogo znałem/am ze słyszenia, ale nie osobiście	13%	20
kupiłem/am od obcej osoby	13%	19
dostałem/am od starszego brata lub siostry	9%	13
kupiłem/am od kogoś znanego mi ze słyszenia, ale nie osobiście	9%	13
dostałem/am od obcej osoby	6%	9
otrzymałem/am ją nieświadomie (bez mojej zgody)	5%	7
kupiłem/am przez Internet	5%	7

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Podczas realizacji badań, określony został również wiek inicjacji narkotykowej uczniów, którzy mieli kontakt z tego typu substancjami. 17 respondentów przyznało, że po narkotyki, dopalacze lub inne środki psychoaktywne sięgnęło po raz pierwszy w wieku poniżej 10 lat (11%), 12 uczniów miało wówczas 11-13 lat (8%), 72% ankietowanych – 14-16 lat (49%), z kolei 47 osób zadeklarowało wiek w przedziale 17-18 lat (32%).

Tabela 17. Ile miałeś/aś lat, kiedy po raz pierwszy zażyłeś/aś jakieś narkotyki/dopalacze/inne środki psychoaktywne? N=154

Odpowiedź	%	Liczba odp.
mniej niż 10 lat	11%	17
11-13 lat	8%	12
14-16 lat	49%	72
17-18 lat	32%	47

Poniższy wykres przedstawia częstotliwość zażywania substancji psychoaktywnych przez uczniów, w ciągu ostatnich 30 dni poprzedzających badanie. Możemy zauważyć, że w tym okresie sięgnęło po nie 57 osób (38%), w tym 21 badanych zażywało je 1-2 razy (14%), 7 osób zadeklarowało 3-4 razy (5%), 5 respondentów sięgnęło po tego rodzaju substancje 5-10 razy (3%), z kolei 24 osoby zażywały środki psychoaktywne z dużą częstotliwością – więcej niż 10 razy (16%).

Tabela 18. Jak często zażywałeś/aś narkotyki/dopalacze w ciągu ostatnich 30 dni? N=154

Odpowiedź	%	Liczba odp.
nie zażywałem/am narkotyków/dopalaczy w ciągu ostatnich 30 dni	62%	92
1 – 2 razy	14%	21
3 – 4 razy	5%	7
5 – 10 razy	3%	5
więcej niż 10 razy	16%	24

Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi respondentów na pytanie o rodzaj zażywanych substancji. Najwięcej badanych uczniów wskazało na marihuanę/haszysz (118 osób, tj. 80%). Co czwarty respondent zadeklarował sięgnięcie po leki w celu odurzenia (43 osoby, tj. 29%), z kolei niemal co piąty ankietowany wskazał na ekstazy oraz LSD (po 28 osób, tj. 19%). W dalszej kolejności odpowiedzi padły na kokainę (26 osób, tj. 18%), grzyby halucynogenne, amfetaminę oraz mefedron (po 25 osób, tj. 17%), metamfetaminę (24 osoby, tj. 16%) oraz dopalacze (22 osoby, tj. 15%). Najmniejszy odsetek badanych uczniów zadeklarował zażywanie substancji wziewnych oraz sterydów anabolicznych (po 18 osób, tj. 12%). Pojawiły się również inne odpowiedzi, wśród których znalazły się m.in.: gaz rozweselający, heroina, kodeina oraz antydepresanty (23 osoby, tj. 16%).

Tabela 19. Jakie były to substancje? N=154

Odpowiedź	%	Liczba odp.
marihuana lub haszysz	80%	118
leki w celu odurzenia	29%	43
ekstazy	19%	28
LSD	19%	28
kokaina	18%	26
grzyby halucynogenne	17%	25
amfetamina	17%	25
mefedron	17%	25
metamfetamina	16%	24
inne	16%	23
dopalacze	15%	22
substancje wziewne	12%	18
sterydy anaboliczne	12%	18

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Interesowało nas również to, czy uczniowie, którzy sięgnęli po narkotyki, dopalacze lub inne środki psychoaktywne, doświadczyli w związku z tym jakiś przykrych konsekwencji. Badania wykazały, że doznało ich 34 respondentów (19%). Najwięcej osób wskazało na inne, bliżej nieokreślone konsekwencje (11 osób, tj. 7%) oraz na pogorszenie relacji koleżeńskich (10 osób, tj. 7%). W dalszej kolejności odpowiedzi padły na doznanie wypadku lub uszkodzenia ciała (9 osób, tj. 6%), problemy finansowe oraz problemy z Policją (po 7 osób, tj. 5%), problemy rodzinne (6 osób, tj. 4%), problemy w szkole (5 osób, tj. 3%), a także kłótnię lub bójkę (4 osoby, tj. 3%).

Tabela 20. Czy miałeś/aś jakieś przykre doświadczenia związane z zażywaniem narkotyków lub dopalaczy? N=154

Odpowiedź	%	Liczba odp.
nie miałem/am przykrych doświadczeń	81%	120
inne	7%	11
pogorszenie relacji koleżeńskich	7%	10
wypadek lub uszkodzenie ciała	6%	9
problemy finansowe	5%	7

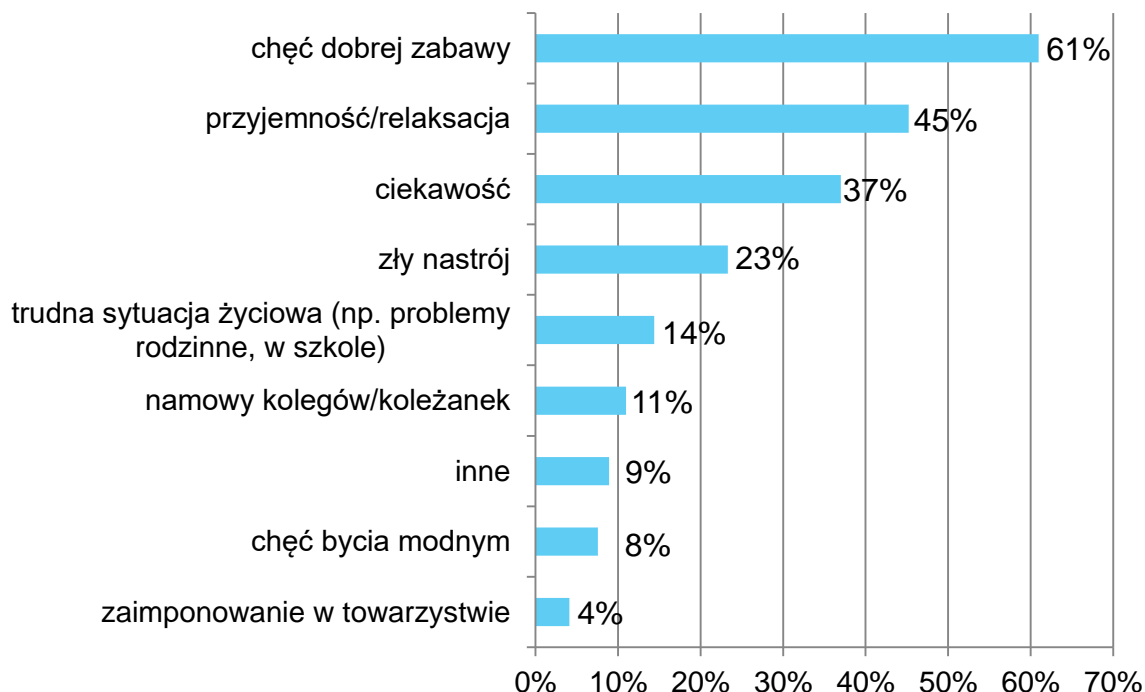

problemy z Policją	5%	7
problemy w rodzinie	4%	6
problemy w szkole	3%	5
kłótnia lub bójka	3%	4

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Wśród powodów sięgnięcia po środki psychoaktywne, inne niż alkohol, badani uczniowie wskazywali przede wszystkim na chęć dobrej zabawy (61%). Niemal co drugi ankietowany sięga lub sięgał po środki psychoaktywne dla przyjemności/relaksacji (45%). W dalszej kolejności odpowiedzi padały na ciekawość (37%), zły nastrój (23%), trudną sytuację życiową (14%), namowy kolegów/koleżanek (11%), chęć bycia modnym (8%), a także zaimponowanie w towarzystwie (4%). 9% respondentów stwierdziło, że sięga po narkotyki lub dopalacze, m.in. z powodu uzależnienia, z nudów, bądź nie potrafiło wskazać konkretnej przyczyny.

Wykres 20. Z jakich powodów sięgnąłeś/sięgnęłaś lub sięgasz po narkotyki, dopalacze i/lub leki w celu odurzania się? N=154

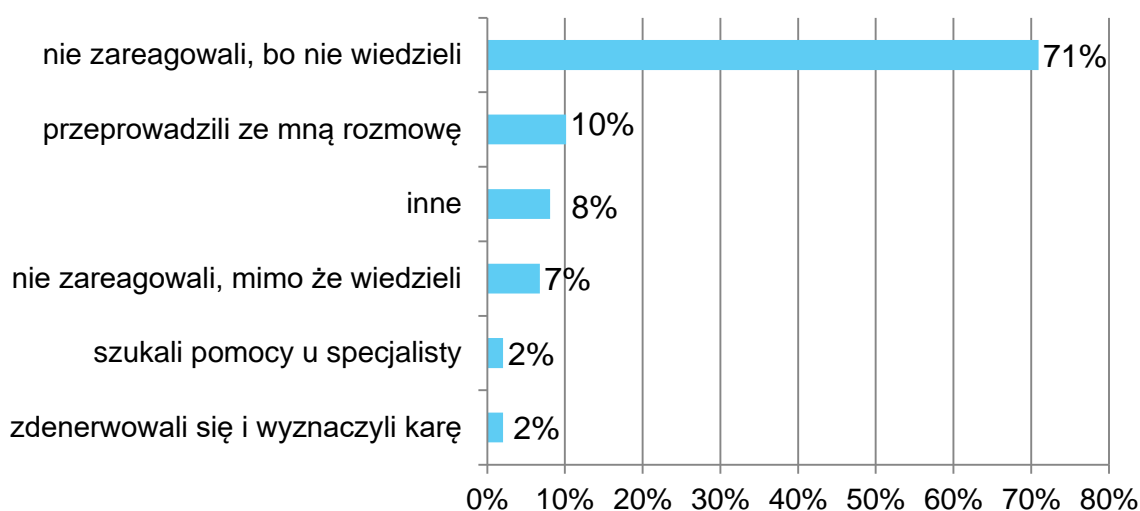

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Kolejne pytanie zadane respondentom dotyczące sięgania po psychoaktywne, miało na celu poznanie reakcji rodziców badanych uczniów na wiadomość o tym, że ich dziecko zażywało narkotyki/dopalacze. Jak wynika z odpowiedzi ankietowanych, rodzice 70% badanych uczniów nie zareagowali, ponieważ nie wiedzieli o fakcie zażywania tego rodzaju środków przez swoje dziecko. 10% respondentów deklarowało, że ich rodzice przeprowadzili z nim rozmowę, a po 2% szukało pomocy u specjalisty oraz zdenerwowało się i wyznaczyło karę. 8% badanych wskazało na „inne”, bliżej nieokreślone odpowiedzi, z kolei 7% uczniów stwierdziło, że ich rodzice na wiadomość o tym, że ich dzieci sięgają/sięgnęły po środki psychoaktywne, nie zareagowali.

Wykres 21. Jak Twoi rodzice zareagowali na zażywanie przez Ciebie narkotyków/dopalaczy? N=154

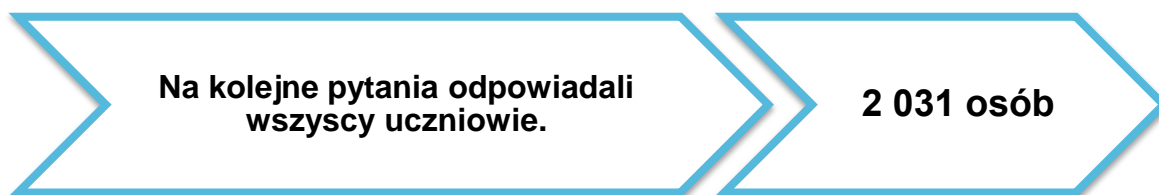

Okazuje się, że okres pandemii COVID-19 wpłynął na częstotliwość zażywania środków psychoaktywnych 24 badanych uczniów – stwierdzili oni, że w czasie trwania pandemii sięgali po nie częściej niż zwykle (17%). Co piąty respondent stosował środki psychoaktywne tak samo często (29 osób, tj. 20%), z kolei 40 ankietowanych w okresie izolacji sięgało po nie rzadziej (28%). 52 osoby miały trudność w udzieleniu jednoznacznej odpowiedzi (36%).

Tabela 21. Czy w okresie trwania pandemii COVID-19 (okres izolacji) sięgałeś/aś po substancje psychoaktywne: N=154

Odpowiedź	%	Liczba odp.
częściej niż zwykle	17%	24
tak samo często	20%	29
rzadziej niż zwykle	28%	40
trudno powiedzieć	36%	52

Największy odsetek badanych uczniów stwierdził, że nie zna osób w swoim wieku, które sięgają po substancje psychoaktywne, inne niż alkohol (1 503 osoby, tj. 74%). Co piąty respondent zna niewiele rówieśników, którzy zażywali lub zażywają narkotyki/dopalacze (411 osób, tj. 20%), z kolei 117 ankietowanych zna wiele takich osób (6%).

Tabela 22. Czy zażywanie narkotyków/dopalaczy: N=2 031

Odpowiedź	%	Liczba odp.
jest częste wśród moich rówieśników (znam wiele osób, które zażywały lub zażywają narkotyki/dopalacze)	6%	117
jest rzadkie wśród moich rówieśników (znam niewiele osób, które zażywały lub zażywają narkotyki/dopalacze)	20%	411
nie znam osób w moim wieku, które zażywały lub zażywają narkotyki/dopalacze	74%	1 503

W następnej kolejności uczniowie zostali poproszeni o ocenę dostępności narkotyków, dopalaczy, alkoholu, papierosów i e-papierosów w swojej miejscowości. Zebrany materiał badawczy wykazał, że:

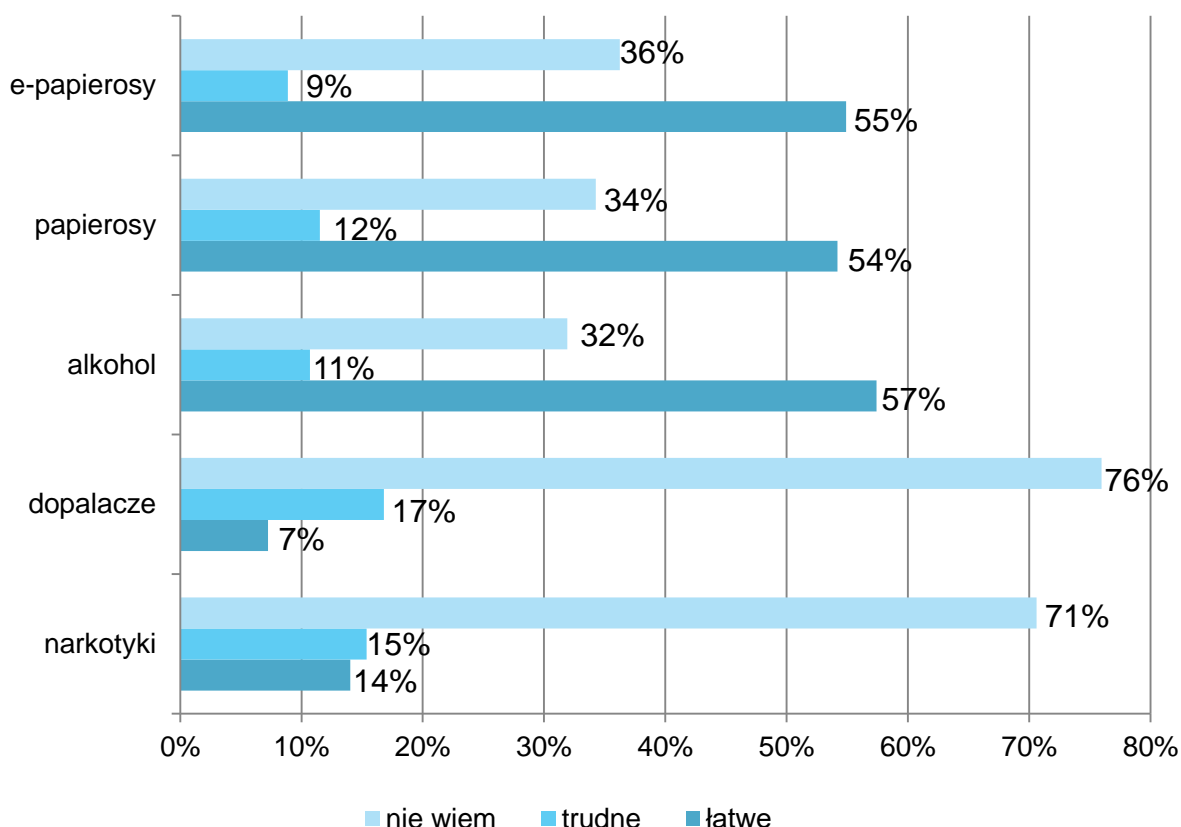
- narkotyki są łatwe do zdobycia dla 14% ankietowanych, a trudne dla 15%,
- dopalacze są łatwe do zdobycia dla 7% ankietowanych, a trudne dla 17%,
- alkohol jest łatwy do zdobycia dla 57% ankietowanych, a trudny dla 11%,
- papierosy są łatwe do zdobycia dla 54% ankietowanych, a trudne dla 12%,

- e-papierosy są łatwe do zdobycia dla 55% ankietowanych, a trudne dla 9%.

Z powyższego wynika, że dla co drugiego badanego ucznia z terenu Rybnika, zdobycie alkoholu, papierosów oraz e-papierosów na terenie Miasta nie stanowi problemu.

Wykres 22. Gdybyś chciał/a zdobyć narkotyki, dopalacze, alkohol, papierosy w swojej miejscowości byłoby to: N=2 031

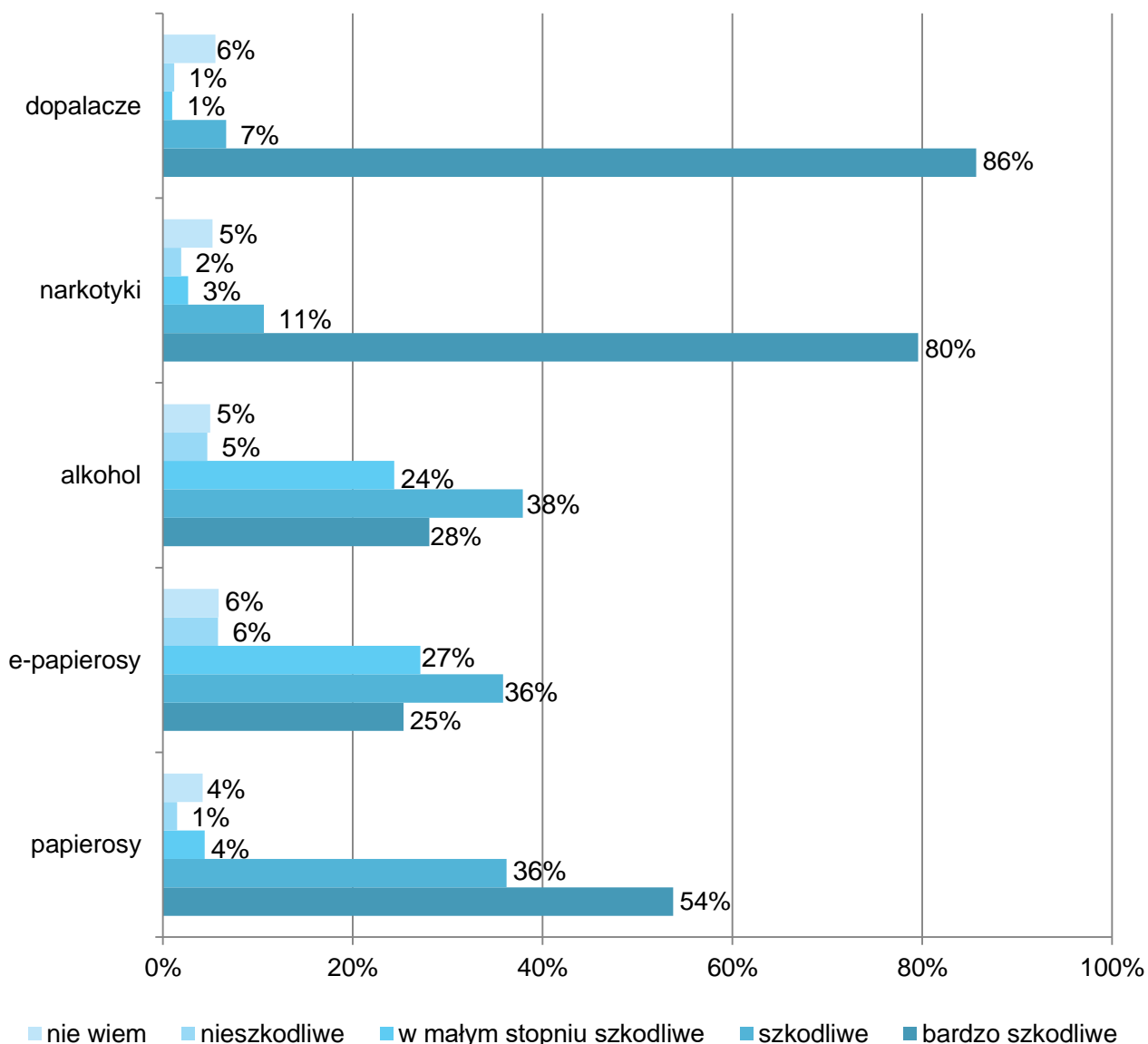

Ocena szkodliwości dla zdrowia dopalaczy, narkotyków, alkoholu, e-papierosów i papierosów uczniów przedstawia się następująco:

- szkodliwość dopalaczy dostrzega łącznie 93% badanych, narkotyków – 91%, alkoholu – 66%, e-papierosów – 61%, natomiast papierosów – 90%,
- ze szkodliwości wymienionych substancji nie zdaje sobie sprawy 2% uczniów w przypadku dopalaczy, 5% w przypadku narkotyków, 29% uczniów w przypadku alkoholu, 33% jeśli chodzi o e-papierosy i 5% jeśli chodzi o papierosy,
- brak wiedzy na temat szkodliwości dopalaczy i e-papierosów ma po 6% respondentów, na temat narkotyków i alkoholu – po 5%, a papierosów – 4%.

Wykres 23. Jak oceniasz szkodliwość poniższych substancji dla zdrowia?
N=2 031

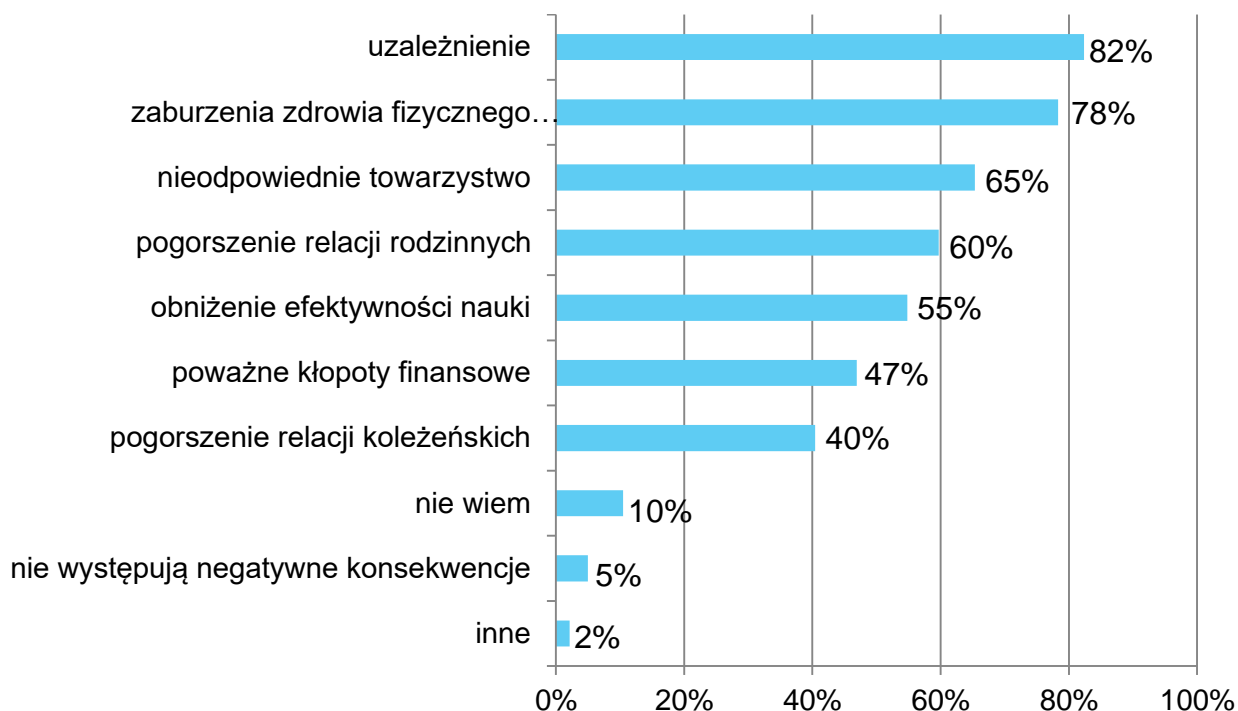

Uczniów poproszono również o odpowiedź na pytanie, jakie według nich mogą być negatywne konsekwencje związane z zażywaniem alkoholu, narkotyków, dopalaczy i papierosów. Respondenci najczęściej wskazywali na uzależnienie (82%) oraz zaburzenia zdrowia fizycznego i psychicznego (78%). Innymi konsekwencjami według badanych są kolejno według liczby wskazań: nieodpowiednie towarzystwo (65%), pogorszenie relacji rodzinnych (60%), obniżenie efektywności nauki (55%), poważne kłopoty finansowe (47%) oraz pogorszenie relacji koleżeńskich (40%). 5% uczniów stwierdziło, że nie występują negatywne konsekwencje związane z zażywaniem tych substancji, natomiast 10% nie potrafiło określić swojego

stanowiska w tym zakresie, ze względu na brak wiedzy. 2% respondentów wskazało na inne konsekwencje, gdzie wymieniono: problemy z prawem oraz poczucie winy, sięganie po inne substancje jednocześnie, zagrożenie życia, choroby prowadzące do śmierci, agresywne zachowanie, złe samopoczucie, śmierć, zaburzenia rozwoju i pracy mózgu, zaburzenia zdolności percepcji otoczenia, choroby serca, czy depresja.

Wykres 24. Jak według Ciebie mogą być negatywne konsekwencje związane z zażywaniem alkoholu, narkotyków, dopalaczy i papierosów? N=2 031

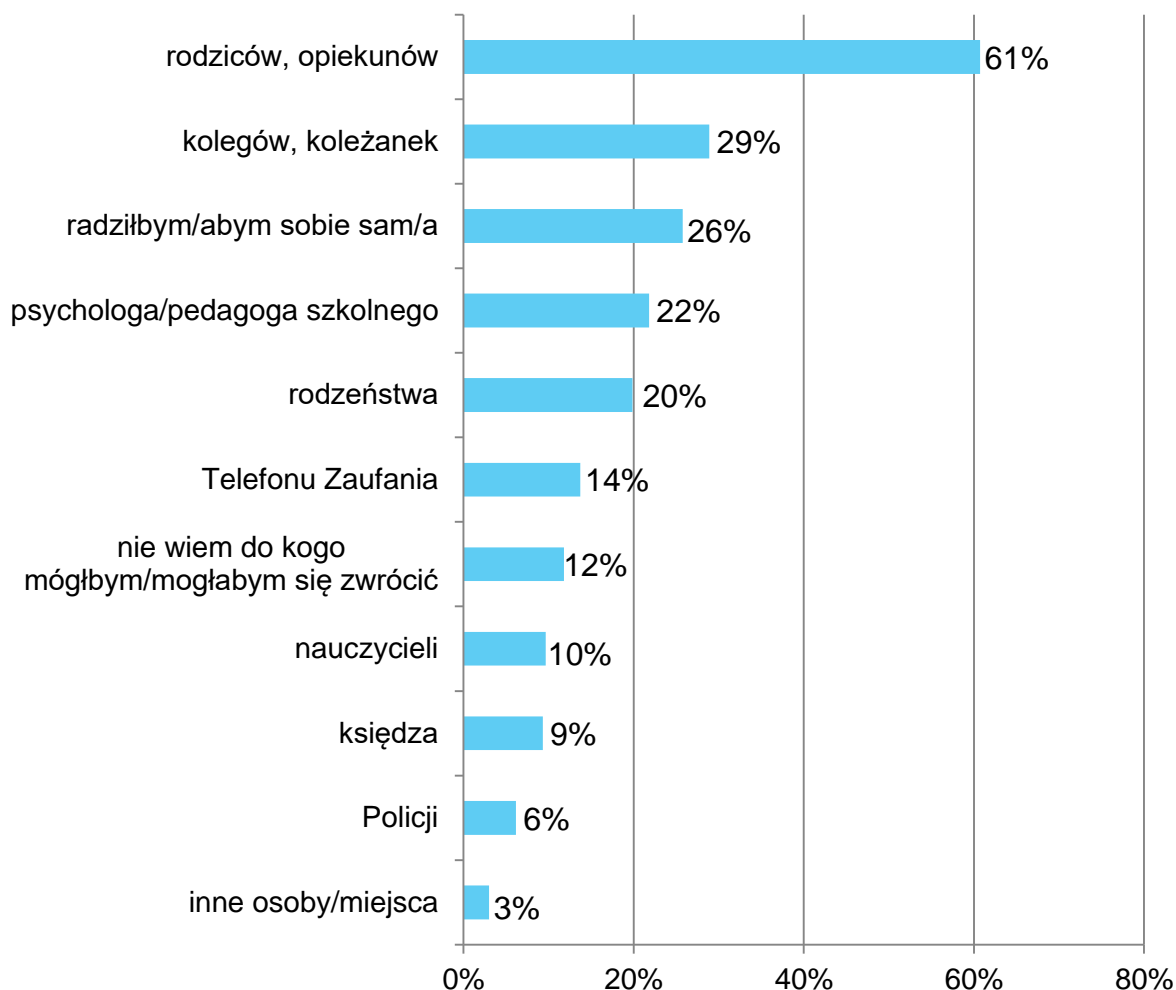

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

W przypadku problemów związanych z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami, zdecydowana większość młodych mieszkańców Miasta zwróciłaby się o pomoc do rodziców/opiekunów (61%). Na drugim miejscu pod względem liczby wskazań znaleźli się koledzy/koleżanki (29%), natomiast na trzecim – psycholog/pedagog szkolny (22%). 12% ankietowanych stwierdziło, że nie wie, gdzie mogłoby uzyskać pomoc. Co czwarty ankietowany przyznał, że w razie tego typu problemów radziłby sobie samodzielnie (26%). Część respondentów wymieniła inne osoby/miejsca, takie jak: specjalista, szpital psychiatryczny, lekarz, ciocia, instytucja zajmująca się leczeniem uzależnień, starsza siostra, przyjaciele (3%).

Wykres 25. Do kogo zwrócił(a)byś się o pomoc mając problem związany z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami? N=2 031

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Działania profilaktyczne

Występowanie wielowymiarowych konsekwencji zachowań ryzykownych podejmowanych przez młodych ludzi niesie za sobą konieczność realizowania systematycznych działań profilaktycznych. Wśród następstw używania przez dzieci i młodzież substancji psychoaktywnych, doświadczania, czy stosowania przemocy lub podejmowania innych zachowań ryzykownych wymienić można wzrost skali zaburzeń zachowania, straty ekonomiczne, wizerunkowe, konsekwencje prawne, zaburzenia relacji społecznych, uzależnienia, koszty ekonomiczne (np. leczenia, rehabilitacji), problemy edukacyjne, czy też zawodowe. Standardy skutecznej profilaktyki wskazują, że do zapewnienia trwałych rezultatów wskazane jest, aby

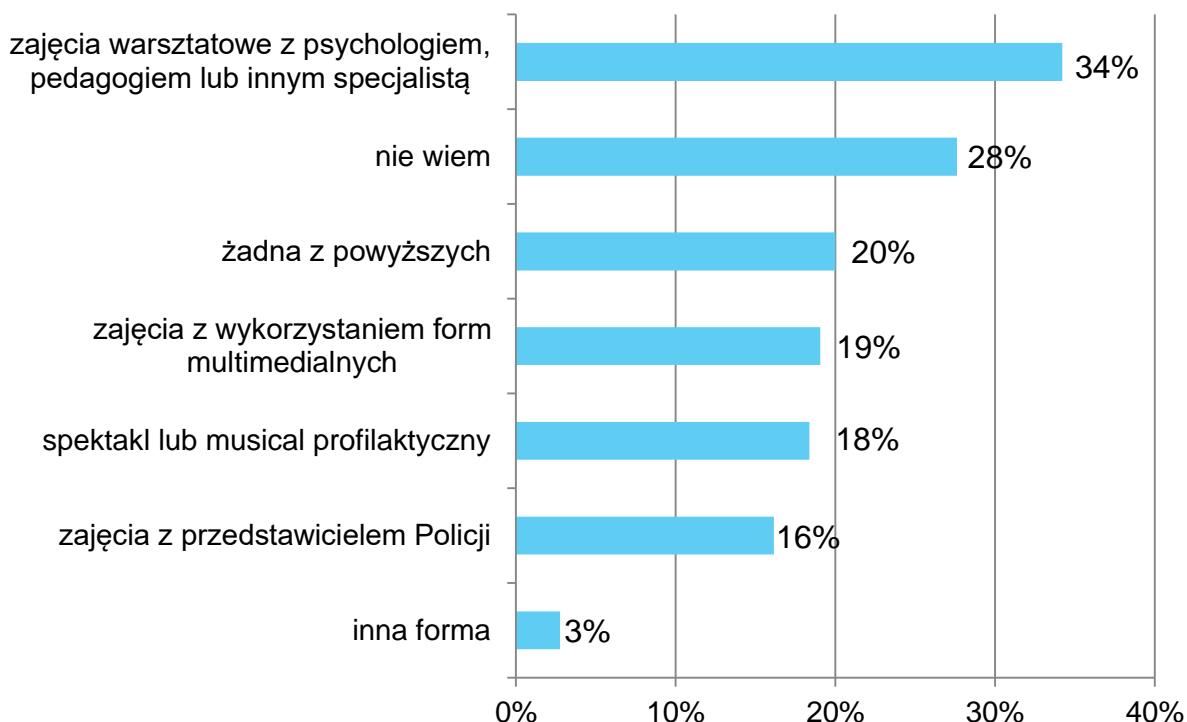
prorowadzone działania profilaktyczne realizowane były z udziałem całej społeczności, a zwłaszcza rodziców i aby programy przeprowadzane były w trakcie wielu spotkań, przez wiele lat. Profilaktyka nie powinna opierać się na straszeniu, ale przekazywaniu rzeczywistej wiedzy, być dostosowana do wieku odbiorcy, a ich podstawą musi być rzetelnie przeprowadzona diagnoza. Co istotne, dla zwiększenia skuteczności konieczne jest wykorzystanie w realizowanych działaniach profilaktycznych lokalnych mediów oraz technologii cyfrowych, a także podnoszenie dydaktycznych i profilaktycznych umiejętności nauczycieli, pedagogów oraz psychologów szkolnych²¹.

W dalszej części raportu zaprezentowane zostały odpowiedzi uczniów na pytania dotyczące podejmowanych w szkole działań profilaktycznych. Interesowało nas jaka forma zajęć profilaktycznych jest dla ankietowanych najciekawsza i/lub najefektywniejsza. W tej kwestii wyniki kształtują się następująco: 34% uznaje za najciekawsze i najefektywniejsze zajęcia warsztatowe z psychologiem, pedagogiem lub innym specjalistą, 19% zajęcia z wykorzystaniem form multimedialnych, 18% badanych – spektakl lub musical profilaktyczny, natomiast 16% – zajęcia z przedstawicielem Policji. 28% respondentów wskazało na odpowiedź „nie wiem”, 20% uczniów stwierdziło, że żadna z wymienionych form nie byłaby dla nich ciekawa/efektywna, natomiast 3% wskazało na inne formy, w których wymieniono: warsztaty z osobami, które wyszły z nałogu, dyskusję/debatę, wycieczki, zajęcia z lekarzem, przedstawianie prezentacji przez uczniów, wizyta w instytucji zajmującej się problemem uzależnień. Uczniowie twierdzili również, że działania profilaktyczne są bezsensowne, ponieważ powtarzane im są te same informacje corocznie, a większość dzieci i młodzieży nie traktuje ich poważnie.

²¹ Zachowania ryzykowne nastolatków, koncepcja: Jędrzejko Z. M, Sieroń B. R., Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa-Milanówek 2017.

Wykres 26. Jaka forma zajęć profilaktycznych jest wg Ciebie najciekawsza/najefektywniejsza? N=2 031

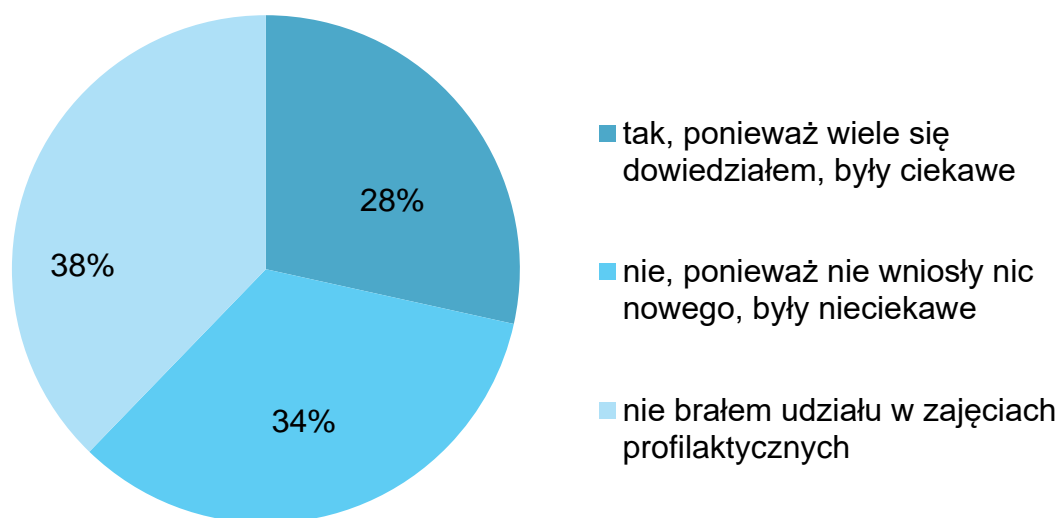

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Kolejne pytanie zadane respondentom, dotyczyło zajęć profilaktycznych organizowanych w szkołach i miało na celu zweryfikowanie opinii młodych ludzi na ich temat. Zdaniem 28% uczniów prowadzone zajęcia profilaktyczne spełniają swoje zadanie, ponieważ badani wiele się dowiedzieli i były one ciekawe. 38% respondentów twierdzi, że nie brało udziału w takich zajęciach, a 34% uczniów uważa, że nie wniosły one nic nowego i były nieciekawe.

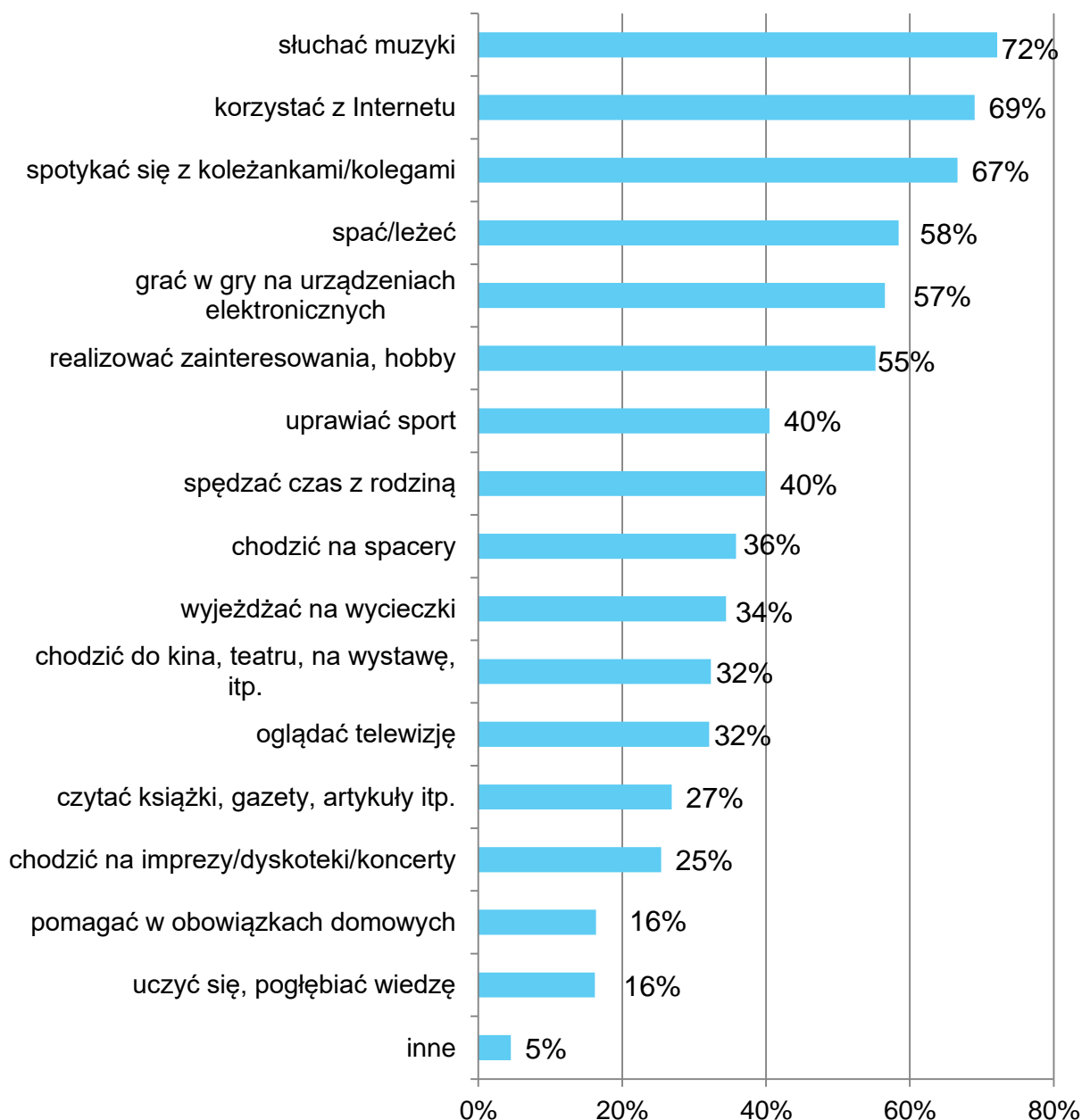
Wykres 27. Czy Twoim zdaniem prowadzone zajęcia profilaktyczne spełniają swoje zadanie? N=2 031

Na podejmowanie zachowań ryzykownych ma również wpływ sposób spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież, dlatego zapytano respondentów o to, jak najbardziej lubią organizować swój czas pozalekcyjny. Ankietowani najczęściej poświęcają swój czas na słuchanie muzyki (72%), korzystanie z Internetu (69%), spotkanie się z kolegami/koleżankami (67%), spanie/leżenie (58%), granie w gry na urządzeniach elektronicznych (57%) oraz realizowanie swojego hobby (55%). Najmniejszy odsetek badanych uczniów stwierdził, że w czasie wolnym od zajęć pomaga w obowiązkach domowych oraz uczy się/pogłębia swoją wiedzę (po 16%).

Wykres 28. W jaki sposób najbardziej lubisz spędzać swój czas wolny?
N=2 031

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Na końcu zbadany został poziom zadowolenia badanych uczniów z samego siebie, relacji z różnymi osobami, a także dostępu do wsparcia oraz oferty spędzania czasu wolnego na terenie Rybnika. Odpowiedzi dzieci i młodzieży z Miasta kształtowały się w sposób następujący:

- bardzo zadowolonych z siebie jest 22% uczniów, zadowolonych – 35%, średnio zadowolonych – 26%, niezadowolonych – 8%, z kolei bardzo niezadowolonych – 9%;
- na bardzo wysoki poziom zadowolenia z relacji ze swoimi rodzicami wskazało 35% uczniów, zadowolonych z niej jest 38%, średnio zadowolonych – 19%, niezadowolonych – 5%, natomiast 4% wyraziło wysokie niezadowolenie;
- relację z rówieśnikami jako bardzo dobrą oceniło 33% badanych, zadowolonych jest z niej 44%, średnio zadowolonych – 17%, niezadowolonych jest 4%, a 3% wskazało na duże niezadowolenie;
- relację z nauczycielami jako bardzo dobrą ocenia 16% uczniów, 46% respondentów jest z niej zadowolonych, 27% – średnio zadowolonych, 6% nie jest z niej zadowolonych, a 5% – bardzo niezadowolonych;
- wysokie zadowolenie ze swojej szkoły deklaruje 17% uczniów, 40% jest z niej zadowolonych, a 26% stwierdza swoje średnie zadowolenie. 9% badanych deklaruje niezadowolenie ze szkoły, do której uczęszcza, natomiast 7% jest z niej bardzo niezadowolonych;
- z możliwych form wsparcia na terenie Rybnika bardzo zadowolonych jest 17% ankietowanych, 39% jest z nich zadowolonych, 26% wykazuje średnie zadowolenie, 10% jest niezadowolonych, z kolei 9% – bardzo niezadowolonych;
- dostępne formy spędzania czasu wolnego w Rybniku bardzo dobrze i dobrze ocenia po 37% uczniów, a 17% jest z nich średnio zadowolonych. Niezadowolenie deklaruje w tym zakresie 4% uczniów, z kolei 5% – wysokie niezadowolenie.

Tabela 23. Jak bardzo jesteś zadowolony z... N=2 031

Odpowiedź	bardzo zadowolony	zadowolony	średnio zadowolony	niezadowolony	bardzo niezadowolony
Siebie samego	22%	35%	26%	8%	9%
Relacji ze swoimi rodzicami	35%	38%	19%	5%	4%
Relacji ze swoimi rówieśnikami	33%	44%	17%	4%	3%
Relacji ze swoimi nauczycielami	16%	46%	27%	6%	5%
Swojej szkoły (np. atmosfery w niej panującej)	17%	40%	26%	9%	7%
Możliwych form wsparcia (np. pedagoga, psychologa, rodziców)	17%	39%	26%	10%	9%
Dostępnych form spędzania czasu wolnego	37%	37%	17%	4%	5%

Porównanie wyników badań realizowanych na terenie Miasta do wyników ogólnopolskiego badania ESPAD

Wyniki badania realizowanego w 2021 roku w szkołach znajdujących się na terenie Rybnika, porównano do wyników badań ogólnopolskich realizowanych w 2019 roku w ramach Europejskiego programu badań ankietowych w szkołach ESPAD.

Diagnoza *Używanie narkotyków i alkoholu przez młodzież szkolną* miała charakter ogólnopolski. Założono objęcie badaniem dwóch kohort młodzieży – młodzież urodzoną w 2003 roku (wiek: 15-16 lat w momencie badania) i 2011 roku (wiek: 17-18 lat w momencie badania). Badaniami objęto próbę ogólnopolską, 6 prób wojewódzkich (Dolnośląskie, Lubelskie, Małopolskie, Mazowieckie, Śląskie, Świętokrzyskie) oraz 5 prób miejskich (Wrocław, Płock, Kalisz, Sopot, Szczecinek). Badania zrealizowano w 383 klasach gimnazjalnych oraz w 431 klasach szkół ponadgimnazjalnych. W gimnazjach zebrano 5 939 ankiet, zaś w szkołach ponadgimnazjalnych – 6 495 ankiet. Badanie zostało realizowane metodą ankiety audytoryjnej przez zespół ankietatorów rekrutujący się spoza systemu oświaty i wychowania.

Porównanie to ma na celu ukazanie różnic pomiędzy danymi ogólnopolskimi, a danymi lokalnymi. Ze względu na to, że w badaniu ESPAD ukazano odpowiedzi respondentów w podziale na dwie grupy wiekowe, wyniki zostały uśrednione. Poniżej zaprezentowano przeprowadzoną analizę.

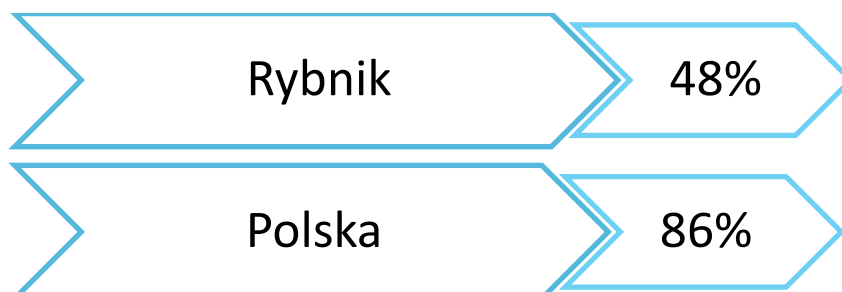
Spożywanie alkoholu

Sytuacja w Rybniku dotycząca spożywania alkoholu przedstawia się następująco – po alkohol kiedykolwiek w życiu sięgnęło 48% młodych mieszkańców Miasta. Porównując te dane do wyników ogólnopolskich możemy zauważyć pozytywną tendencję – w Mieście alkohol pił znacznie mniejszy odsetek uczniów, niż ma to miejsce w całej Polsce. Z badań ESPAD wynika bowiem, że alkohol piło 86% uczniów – różnica wynosi zatem aż 38 pp.

Odsetek uczniów pijących alkohol kiedykolwiek w życiu w Rybniku jest niemal dwukrotnie niższy, niż odsetek uczniów w całej Polsce.

Rysunek 9. Spożycie alkoholu przez uczniów kiedykolwiek w życiu – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych

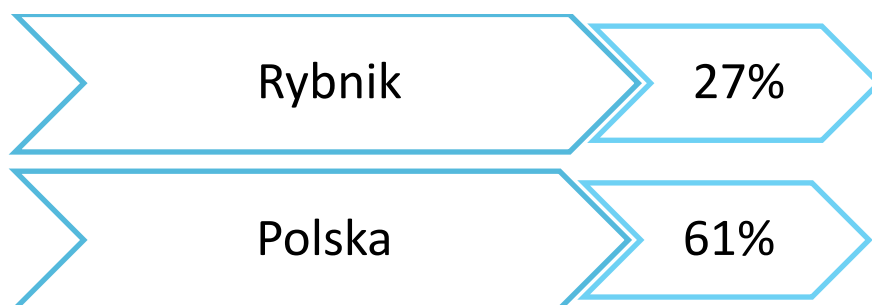
Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Używanie narkotyków i alkoholu przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku” oraz „Diagnozy skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

W przypadku spożywania alkoholu w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem, wyniki badania lokalnego również odbiegają od wyników ogólnopolskiego badania ESPAD. W Rybniku w tym okresie alkohol spożywało 27% uczniów (*spośród wszystkich biorących udział w badaniu, tj. 2 031 osób*), z kolei w całej Polsce – 61%. Różnica jest zatem znaczna, kształtująca się na poziomie 34 pp.

Odsetek uczniów pijących alkohol w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem w Rybniku jest znacznie niższy, niż odsetek uczniów w całej Polsce – różnica wynosi 34 pp.

Rysunek 10. Spożycie alkoholu przez uczniów w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych

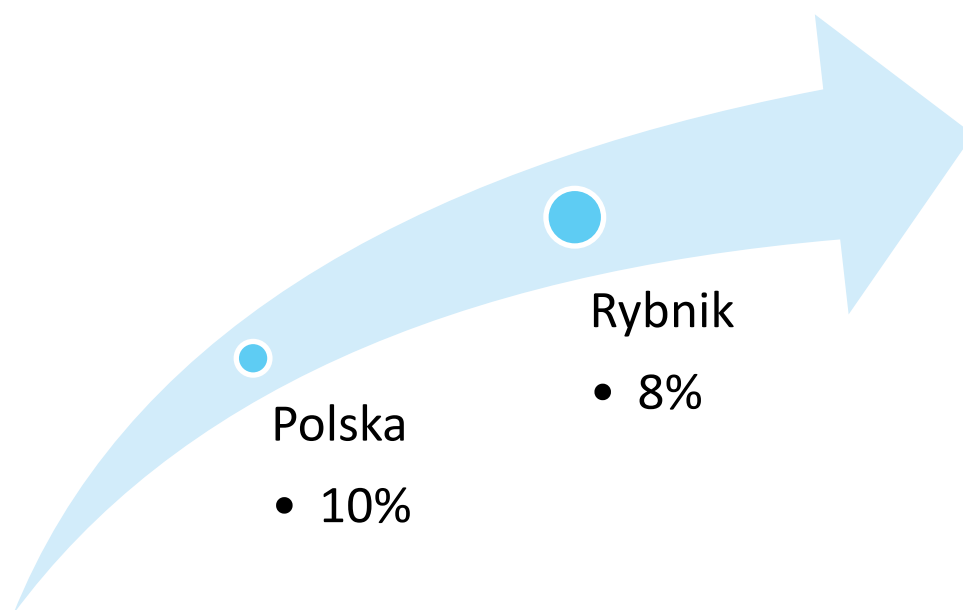
Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Używanie narkotyków i alkoholu przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku” oraz „Diagnozy skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

W dalszej kolejności porównaliśmy odsetek uczniów, którzy doświadczyli problemów w związku z piciem alkoholu. Wyniki badania realizowanego w Rybniku pokazały, że przykrych konsekwencji związanych ze spożywaniem alkoholu doświadczyło 8% uczniów (*spośród wszystkich biorących udział w badaniu, tj. 2 031 osób*), natomiast według badań ogólnopolskich doświadczenia takie miało 10% uczniów w całej Polsce. Różnica wynosi więc 2 pp.

Odsetek uczniów w Rybniku deklarujących doświadczenie przykrych konsekwencji związanych ze spożywaniem alkoholu jest zbliżony do odsetka uczniów w całej Polsce.

Rysunek 11. Odsetek uczniów, którzy doświadczyli problemów związanych z piciem alkoholu – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych

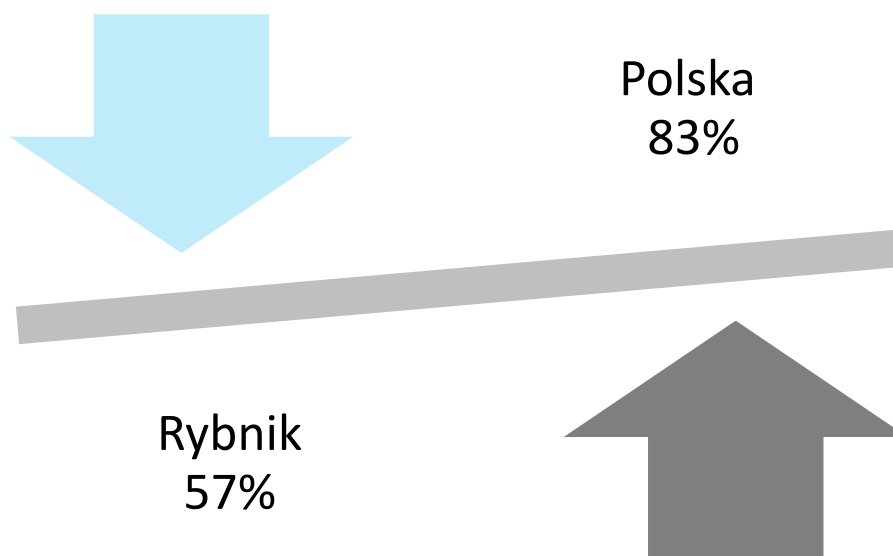
Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Używanie narkotyków i alkoholu przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku” oraz „Diagnozy skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

Ostatnią analizowaną kwestią związaną ze spożywaniem alkoholu, była dostępność napojów alkoholowych dla dzieci i młodzieży w ich środowisku lokalnym. Na łatwość zakupu alkoholu w Rybniku wskazało 57% uczniów. Z badań ogólnopolskich wynika natomiast, że zdobycie alkoholu (dokładnie piwa) byłoby łatwe dla 83%.

Dzięki porównaniu wyników badań realizowanych w Rybniku do badań realizowanych w całej Polsce możemy zauważyć, że uczniowie z Miasta mają większą trudność w zdobyciu alkoholu, niż uczniowie w całej Polsce.

Rysunek 12. Dostępność alkoholu dla uczniów – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Używanie narkotyków i alkoholu przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku” oraz „Diagnozy skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

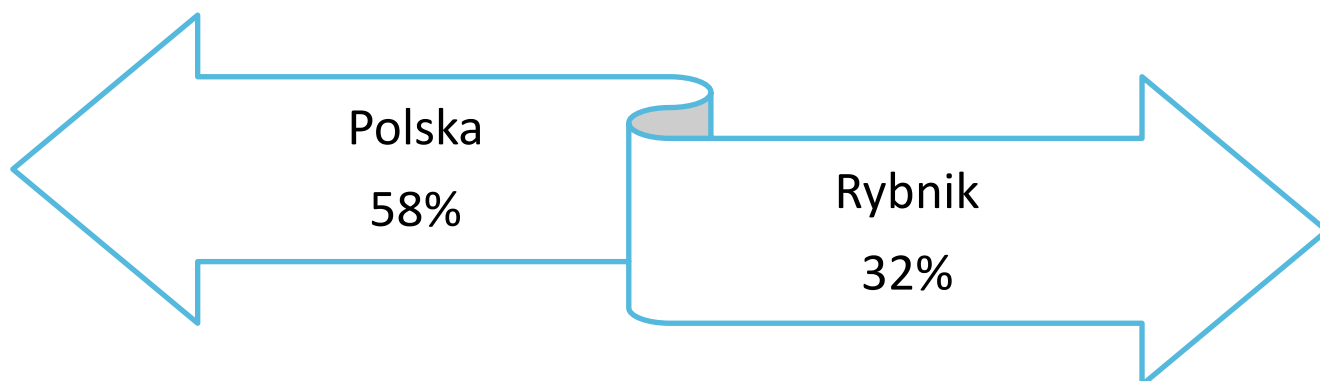
Palenie papierosów i e-papierosów

Papierosy to używka nieco mniej popularna wśród dzieci i młodzieży. W Rybniku papierosy kiedykolwiek w życiu paliło 32% ankietowanych. W skali ogólnopolskiej wyniki badań pokazały natomiast, że papierosy paliło 58% młodzieży. Różnica między wynikami badań ogólnopolskich, a wynikami badań lokalnych wynosi więc aż 26 pp.

W porównaniu do uczniów w całej Polsce, uczniowie w Rybniku rzadziej sięgają po wyroby nikotynowe.

Rysunek 13. Skala palenia papierosów kiedykolwiek w życiu – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych

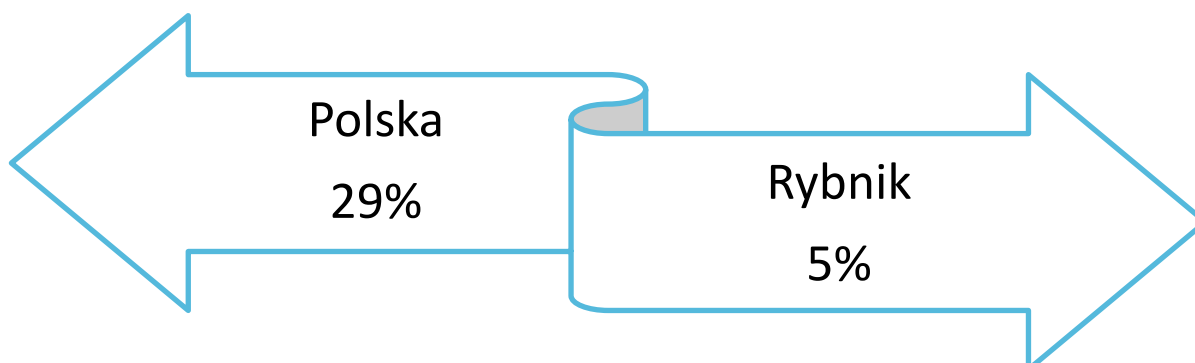
Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Używanie narkotyków i alkoholu przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku” oraz „Diagnozy skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

Zestawieniu poddany został również odsetek dzieci i młodzieży sięgających po papierosy w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem. W Rybniku papierosy w tym okresie paliło 5% ankietowanych (*spośród całej próby badawczej, tj. 2 031 osób*). W skali ogólnopolskiej materiał badawczy wykazał natomiast, że papierosy paliło 29% respondentów. Różnica między wynikami badań ogólnopolskich, a wynikami badań lokalnych wynosi zatem 24 pp.

W porównaniu do badań ogólnopolskich, w Rybniku po papierosy w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem sięgnął zdecydowanie mniejszy odsetek badanych.

Rysunek 14. Skala palenia papierosów w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych

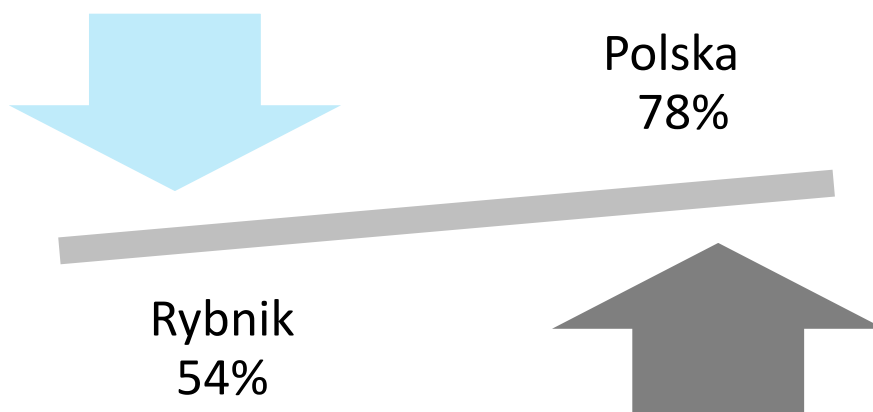
Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Używanie narkotyków i alkoholu przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku” oraz „Diagnozy skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

Ostatnią analizowaną kwestią związaną z paleniem papierosów, była ich dostępność dla dzieci i młodzieży w ich środowisku lokalnym. Na łatwość zakupu papierosów w Rybniku wskazało 54% uczniów. Z badań ogólnopolskich wynika natomiast, że zdobycie papierosów byłoby łatwe łącznie dla 78% badanych.

Dzięki porównaniu wyników badań realizowanych w Rybniku do badań realizowanych w całej Polsce możemy zauważyć, że uczniowie z Miasta mają większą trudność w zdobyciu papierosów, niż uczniowie w całej Polsce.

Rysunek 15. Dostępność papierosów dla uczniów – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych

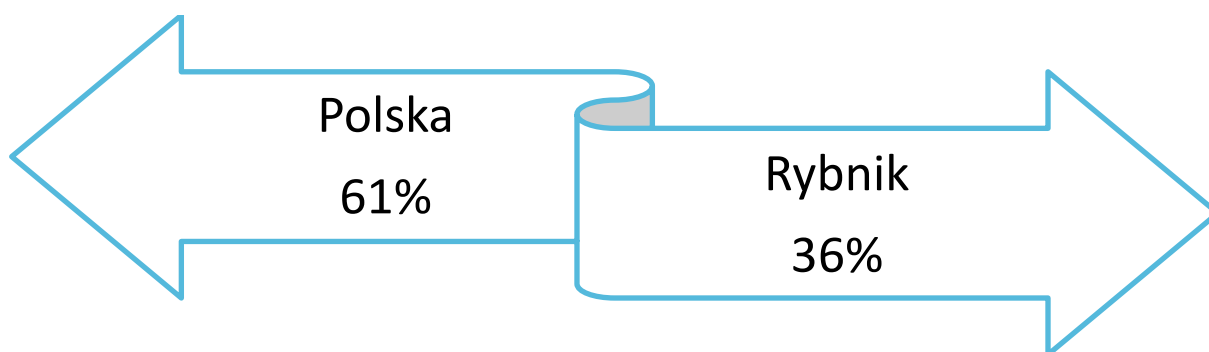

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Używanie narkotyków i alkoholu przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku” oraz „Diagnozy skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

Kolejną analizowaną kwestią jest palenie elektronicznych papierosów. W Rybniku kiedykolwiek w życiu sięgnęło po nie 36% badanych, natomiast w całej Polsce odsetek kształtuje się na poziomie 61%. Różnica jest zatem znaczna i wynosi 25 pp.

W porównaniu do uczniów w całej Polsce po elektroniczne papierosy sięga mniej uczniów z Rybnika.

Rysunek 16. Skala palenia e-papierosów kiedykolwiek w życiu – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Używanie narkotyków i alkoholu przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku” oraz „Diagnozy skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

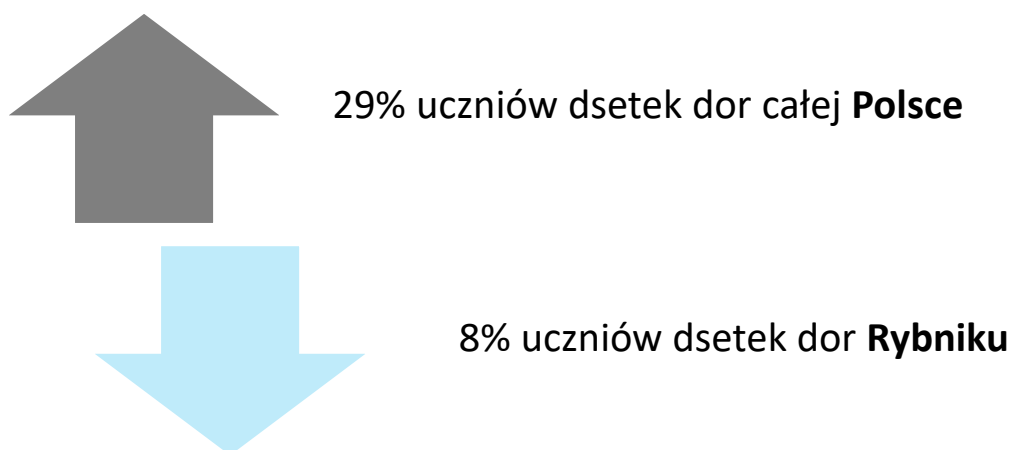

Zażywanie narkotyków

Z wyników ogólnopolskiego badania ESPAD realizowanego w 2019 roku wynika, że po substancje psychoaktywne kiedykolwiek w życiu (dokładnie marihuanę) sięgnęło 29% uczniów, z kolei dzięki realizacji badań wśród uczniów w Rybniku możemy stwierdzić, że substancje psychoaktywne kiedykolwiek w życiu zażywało 8% młodych mieszkańców.

Porównanie wyników badań wskazuje na pozytywną tendencję – odsetek uczniów zażywających substancje psychoaktywne w Rybniku jest znacznie niższy, niż odsetek uczniów zażywających takie substancje w całej Polsce.

Rysunek 17. Uczniowie zażywający substancje psychoaktywne kiedykolwiek w życiu – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych

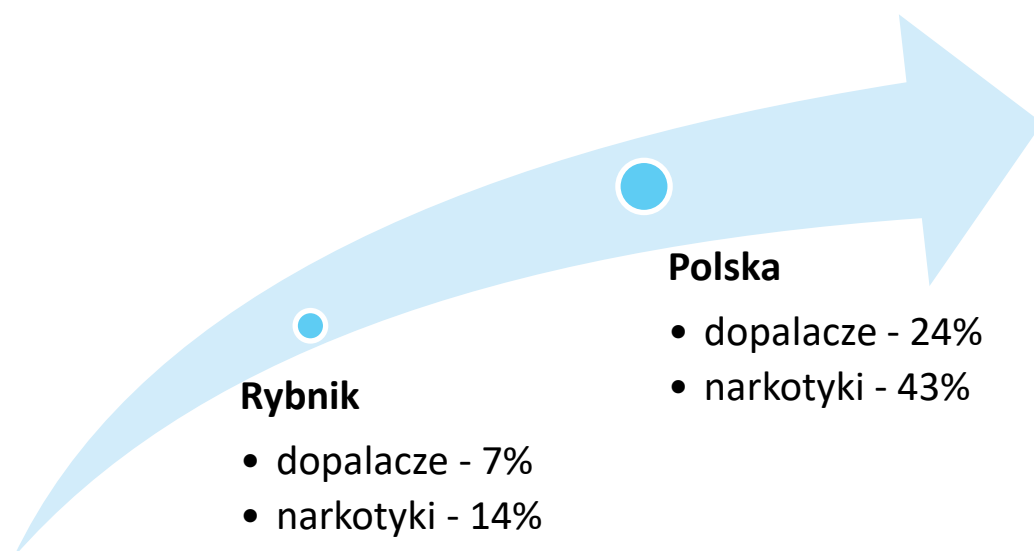
Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Używanie narkotyków i alkoholu przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku” oraz „Diagnozy skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

W kwestii dostępności nielegalnych substancji psychoaktywnych dla dzieci i młodzieży w całej Polsce wyniki kształtują się następująco: zdobycie narkotyków (dokładnie marihuany) jest łatwe łącznie dla 43%, zdobycie dopalaczy z kolei jest łatwe razem dla 24%. Wyniki badań realizowanych w Rybniku pokazały z kolei, że zdobycie narkotyków za łatwe do zdobycia uważa 14% uczniów, a dopalaczy – 7%.

Porównując ze sobą wyniki badań możemy zauważyć pozytywną tendencję w Rybniku – znacznie mniejszy odsetek uczniów w Mieście uznał za łatwe zdobycie narkotyków i dopalaczy, niż ma to miejsce w całej Polsce.

Rysunek 18. Dostępność nielegalnych substancji psychoaktywnych dla dzieci i młodzieży – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Używanie narkotyków i alkoholu przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku” oraz „Diagnozy skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

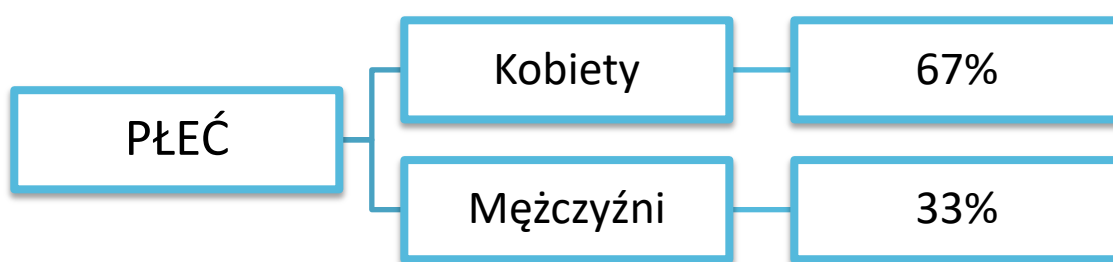

Analiza wyników badania przeprowadzonego wśród dorosłych mieszkańców

W niniejszym rozdziale przedstawiony został problem uzależnień od alkoholu, papierosów, e-papierosów i narkotyków wśród dorosłych mieszkańców miasta Rybnika. Zbadaniu poddana została ponadto opinia respondentów na temat działań profilaktycznych podejmowanych w Mieście.

W badaniu diagnozującym problemy społeczne na terenie Rybnika wzięło udział 1 554 mieszkańców mających powyżej 18 lat. Poniżej przedstawiona została struktura badanej próby, ze względu na płeć. Możemy zauważyć, że pod kątem liczby wypełnionych ankiet, w badaniu zdecydowaną przewagę miały kobiety – stanowiły one 67% ogółu badanych.

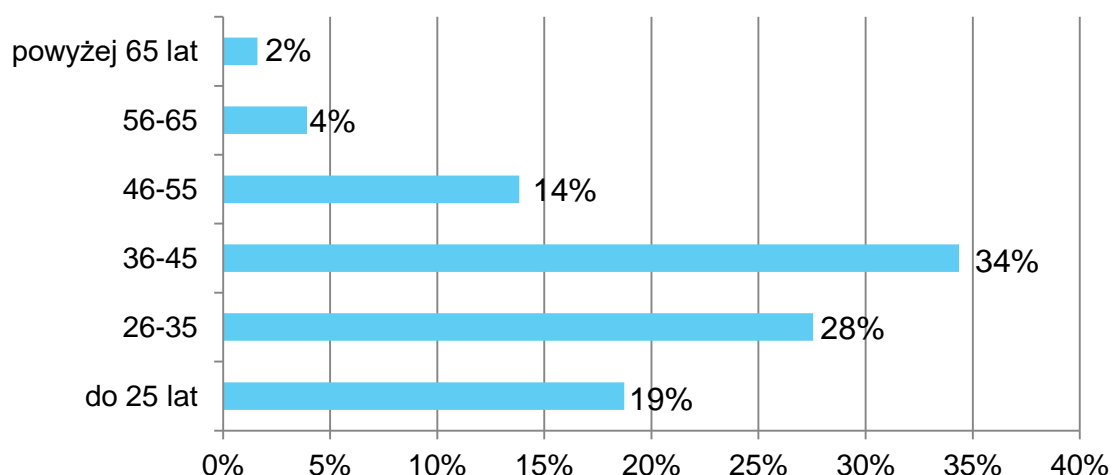
Rysunek 19. Płeć:

Analiza struktury badanej grupy pokazuje, iż respondenci byli zróżnicowani pod względem wieku. Najliczniejszą grupę stanowili ankietowani mający 36-45 lat (34%). Badani w wieku między 26-35 lat stanowili 28%, a mający mniej niż 25 lat – 19%. Wśród osób biorących udział w badaniu byli również mieszkańcy mający 46-55 lat (14%), 56-65 lat (4%) oraz powyżej 65 lat (2%).

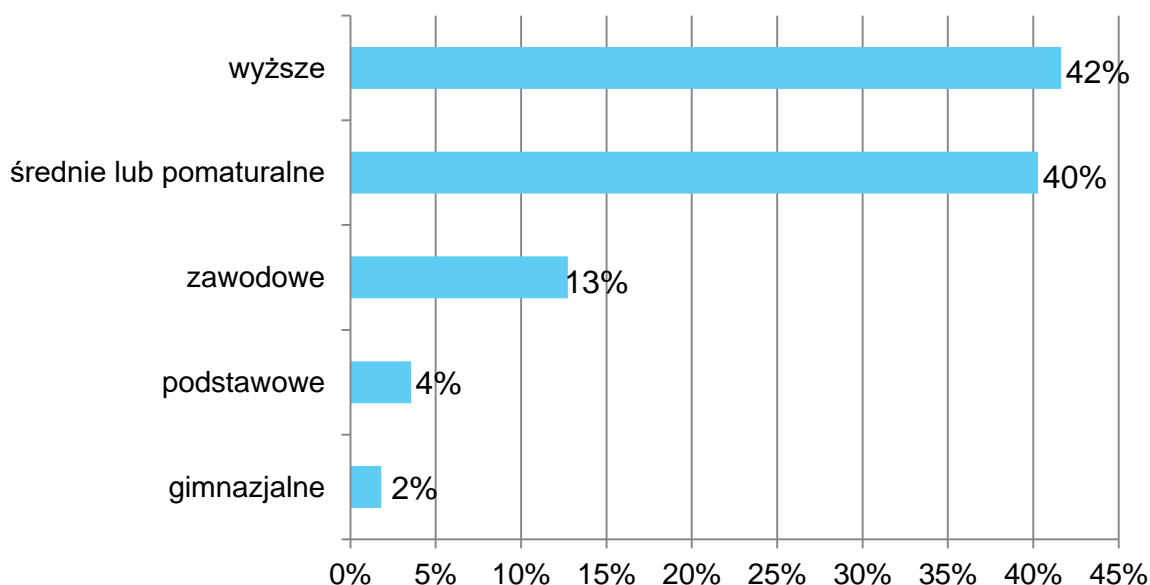

Wykres 29. Wiek:

Na poniższym wykresie zaprezentowane zostało wykształcenie respondentów. Największy udział w badaniu mieli dorośli mieszkańcy legitymujący się wykształceniem wyższym (42%) oraz średnim lub pomaturalnym (40%). 13% kwestionariuszy ankiet wypełnili respondenci z wykształceniem zawodowym, natomiast 4% respondentów zakończyło edukację na poziomie podstawowym, a 2% na etapie gimnazjum.

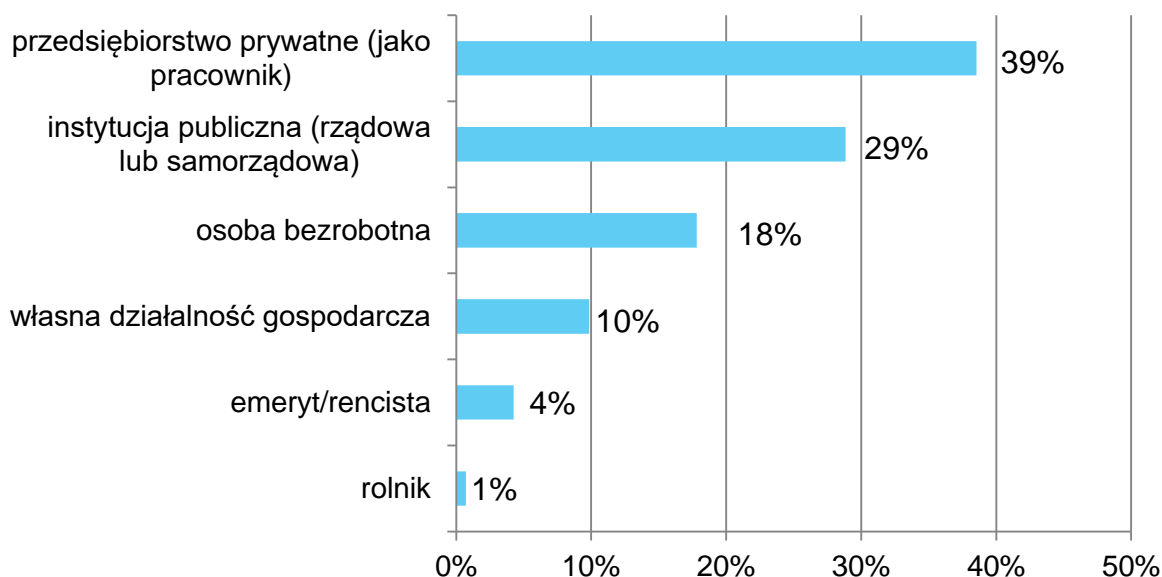
Wykres 30. Wykształcenie:

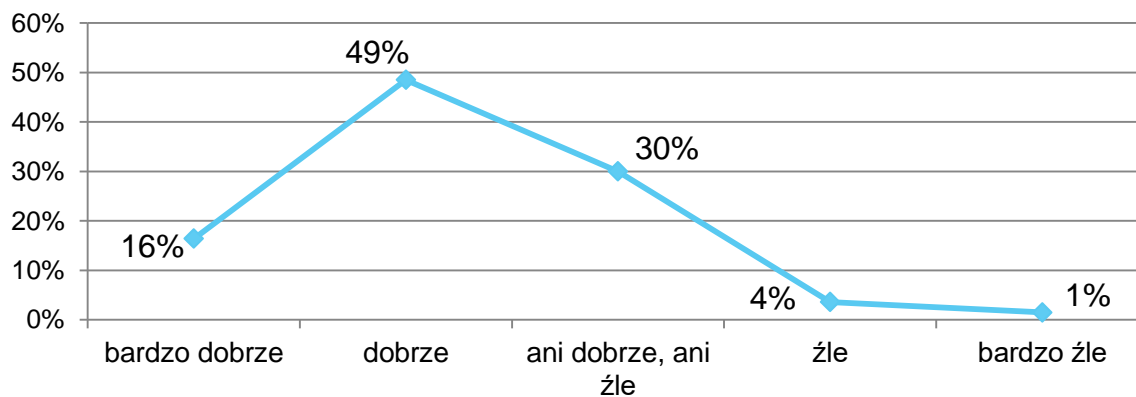
W badaniu diagnozującym problemy społeczne występujące na terenie Rybnika, wzięły udział zarówno osoby zatrudnione w przedsiębiorstwie prywatnym (39%), instytucji publicznej (29%), pozostające bez pracy (18%), prowadzące własną działalność gospodarczą (10%), będące na emeryturze/rencie (4%) oraz zatrudnione w rolnictwie (1%).

Wykres 31. Miejsce zatrudnienia:

Analiza sytuacji materialnej badanej grupy pokazuje, że co drugi dorosły mieszkaniec Miasta jest z niej zadowolony – 49% ocenia ją dobrze, a 16% bardzo dobrze. 30% określiło swoją sytuację materialną jako ani dobrą, ani złą, 4% jako złą, natomiast 1% ankietowanych ocenił swoją sytuację jako bardzo złą.

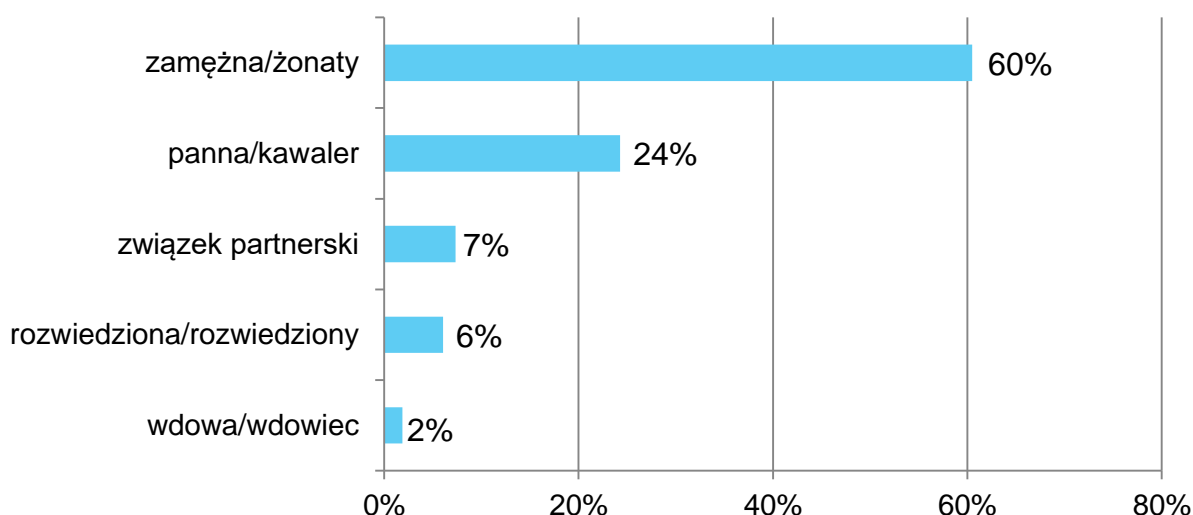
Wykres 32. Jak ocenia Pan/i swoją sytuację materialną?

Stan cywilny osób biorących udział w badaniu przedstawia się następująco: większość respondentów jest zamężnych/żonatych (60%), 24% badanych to panny/kawalerowie, 7% stanowią osoby w związku partnerskim, 6% – osoby rozwiedzione, natomiast 2% – wdowy/wdowcy.

Wykres 33. Stan cywilny:

Problem alkoholowy

Uzależnienie od alkoholu wciąż stanowi w Polsce poważny problem. Według Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w naszym kraju żyje około 800 tysięcy osób uzależnionych od alkoholu, co stanowi około 2% całej populacji. Do osób pijących szkodliwie zaliczyć można natomiast 2-2,5 miliona osób, tj. 5-7% populacji²². Co niepokojące, na przestrzeni ostatnich lat obserwowany był wzrost średniego spożycia alkoholu przeliczanego w litrach na jednego mieszkańca, jednakże wartość ta spadła w 2020 roku. Osoby nadużywające alkoholu oprócz tego, że sami narażeni są na różnego rodzaju problemy, stwarzają zagrożenie dla innych osób. Ze względu na skalę, jak i obserwowane negatywne konsekwencje, alkoholizm uznaje się w Polsce za problem społeczny. Oprócz skutków związanych ze sferą zdrowia fizycznego i psychicznego, nadużywanie i uzależnienie od alkoholu niesie za sobą również inne konsekwencje, które ponoszą nie tylko same osoby pijące, ale także osoby w ich otoczeniu. Wśród negatywnych następstw spożywania alkoholu,

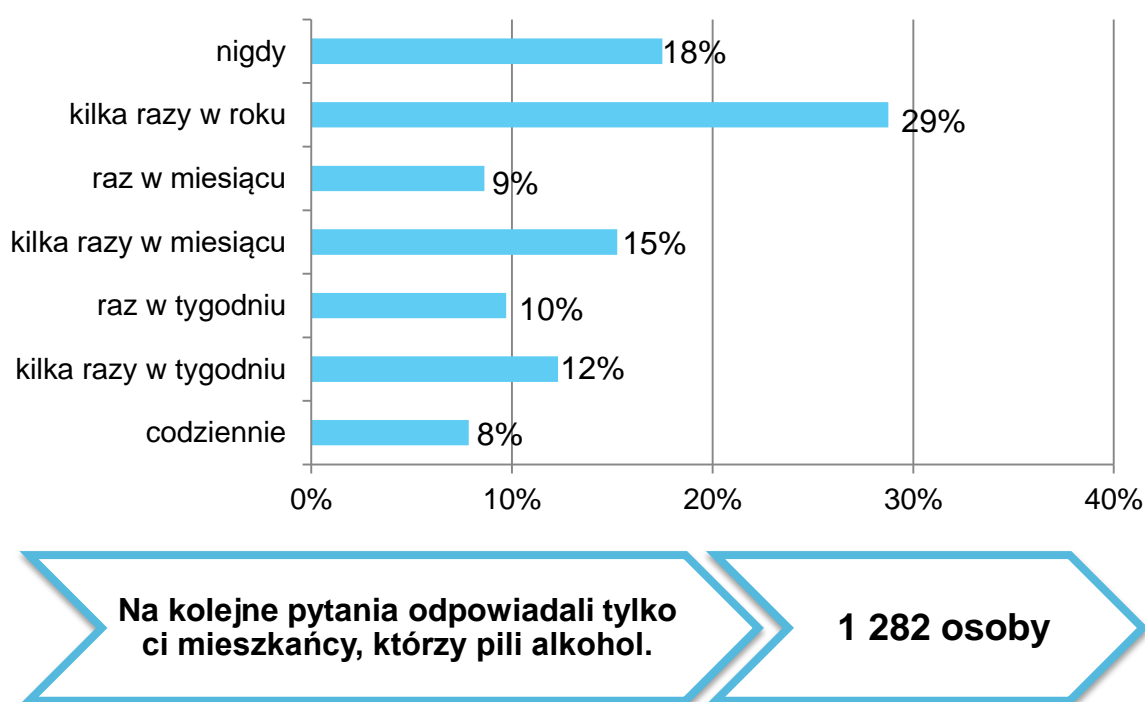
²² <http://www.parpa.pl/index.php/33-analizy-badania-raporty/132-statystyki>

jego nadużywania i uzależnienia w sferze społecznej wymienić można: cierpienie rodzin, wykluczenie społeczne, negatywny wpływ na wychowanie dzieci, problemy osób dorastających w rodzinach alkoholowych, cierpienie ofiar wypadków drogowych i przestępstw, zaburzone relacje społeczne, obniżenie jakości i wydajności pracy, czy też destrukcyjny wpływ alkoholu na rozwój dziecka w okresie prenatalnym. Konsekwencje problemu alkoholowego są wieloaspektowe, mają szeroki zasięg i wymagają podejmowania systemowych, interdyscyplinarnych działań zaradczych, skierowanych na czynniki ryzyka tkwiące zarówno w samej jednostce, jak i w jej otoczeniu społecznym²³.

Pierwsze pytanie dotyczące uzależnienia od alkoholu odnosiło się do częstotliwości jego spożywania. Możemy zauważyć, iż 12% badanych sięga po alkohol kilka razy w tygodniu, 10% respondentów – raz w tygodniu, 15% – kilka razy w miesiącu, 9% – raz w miesiącu, 29% – kilka razy w roku, natomiast 8% badanych spożywa alkohol codziennie. Abstynencję zadeklarowało 18% mieszkańców.

Wykres 34. Jak często spożywa Pan/i alkohol? N=1 554

²³ Włodarczyk E., Społeczne konsekwencje problemu alkoholowego w Polsce, Pedagogika Społeczna 2018, Nr 2 (68), str. 241-251.

Następne pytanie zadane respondentom dotyczyło rodzajów napojów alkoholowych, które dorośli mieszkańcy piją najczęściej. Możemy zauważyć dosyć zróżnicowany rozkład odpowiedzi. Najwięcej ankietowanych sięga po piwo (687 osób, tj. 54%), wino (616 osób, tj. 48%) oraz wódkę (307 osób, tj. 24%). Nieco mniej popularne w wyborze dorosłych mieszkańców są: whisky (248 osób, tj. 19%), nalewki (125 osób, tj. 10%), likiery (109 osób, tj. 9%), alkohol własnej roboty (80 osób, tj. 6%) oraz alkohol spoza legalnego źródła (34 osoby, tj. 3%). Inne alkohole spożywają 33 osoby (3%), w tym znalazły się: drinki, szampan, rum, gin, cydr oraz brandy.

Tabela 24. Jaki rodzaj alkoholu pije Pan/i najczęściej? N=1 282

Odpowiedź	%	Liczba odp.
piwo	54%	687
wino	48%	616
wódka	24%	307
whisky	19%	248
nalewki	10%	125
likiery	9%	109
alkohol własnej roboty	6%	80
alkohol spoza legalnego źródła	3%	34
inne	3%	33

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Poniższa tabela przedstawia ilość porcji alkoholu wypijanych przez ankietowanych w ciągu całego dnia, w którym go spożywają. Większość z respondentów deklaruje, że w dniu, w którym pije alkohol wypija 1-2 porcje tego napoju (732 osoby, tj. 58%) lub 3-4 porcje (244 osoby, tj. 19%). Mniej mieszkańców wskazało na 5-7 porcji (125 osób, tj. 10%), 8-10 porcji (75 osób, tj. 6%) oraz 11 i więcej porcji (85 osób, tj. 7%).

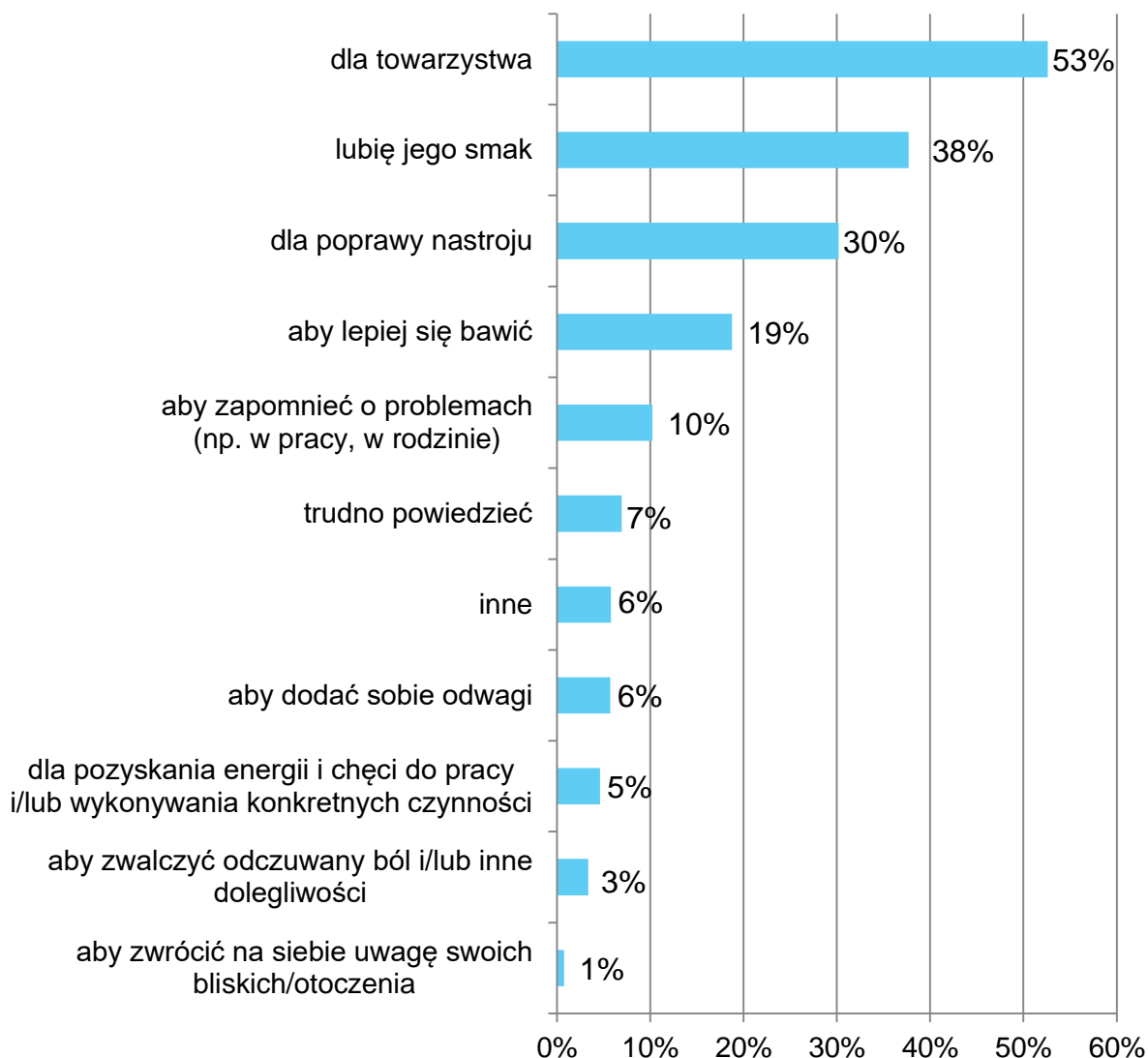
Tabela 25. Ile porcji alkoholu wypija Pan/i w ciągu całego dnia, w którym Pan/i pije? Porcja to szklanka piwa (250 ml), lampka wina (100 ml), kieliszek wódki (30 ml). N=1 282

Odpowiedź	%	Liczba odp.
1-2	58%	732
3-4	19%	244
5-7	10%	125
8-10	6%	75
11 i więcej	7%	85

Wśród powodów sięgania po alkohol, dorośli mieszkańcy Rybnika przede wszystkim wskazywali spożywanie dla towarzystwa (53%), ze względu na walory smakowe (38%) oraz dla poprawy nastroju (30%). Niemal co piąty badany sięga po napoje alkoholowe, aby lepiej się bawić (19%), z kolei 10% w celu zapomnienia o problemach. Najmniejszy odsetek respondentów spożywa alkohol, aby zwrócić na siebie uwagę bliskich/otoczenia (1%), a także aby zwalczyć odczuwany ból lub/i inne dolegliwości (3%). 7% nie było w stanie udzielić jednoznacznej odpowiedzi na ten temat, z kolei 6% wskazało na inne powody, takie jak: relaks, do posiłku, w trakcie imprez okolicznościowych, podczas toastu, z nudów, degustacyjnie, w celu zabicia pragnienia, ponieważ ma się ochotę na alkohol oraz w trakcie odpoczynku.

Wykres 35. Z jakich powodów sięgnął/ęła lub sięga Pan/i po alkohol? N=1 282

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Kolejne pytanie zadane respondentom dotyczyło spożywania alkoholu w czasie trwania pandemii COVID-19. Większość osób nie sięgała po niego częściej w tym okresie – 216 osób spożywało zdecydowanie mniejsze jego ilości (17%), a 91 osób niewiele mniejsze ilości (7%). Zdecydowanie częstsze sięganie po napoje alkoholowe zadeklarowało 112 osób (9%), a niewiele większe – 102 osoby (8%). Największy odsetek badanych stwierdził, że jego częstotliwość spożywania alkoholu podczas pandemii nie zmieniła się (689 osób, tj. 54%), z kolei 70 badanych miało trudność w udzieleniu jednoznacznej odpowiedzi (5%).

Tabela 26. Czy podczas obecnej sytuacji epidemiologicznej (pandemia COVID- 19) spożywa Pan/i: N=1 282

Odpowiedź	%	Liczba odp.
zdecydowanie większe ilości alkoholu niż przedtem	9%	112
niewiele większe ilości alkoholu niż przedtem	8%	102
takie same ilości co przedtem	54%	689
niewiele mniejsze ilości alkoholu niż przedtem	7%	91
zdecydowanie mniejsze ilości alkoholu niż przedtem	17%	216
trudno powiedzieć	5%	70

W dalszej kolejności respondenci zostali poproszeni o udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy zdarzyło im się wykonywać obowiązki w pracy pod wpływem alkoholu. Na podstawie deklaracji badanych możemy stwierdzić, że większość mieszkańców nigdy nie pracowała w stanie nietrzeźwości (1 109 osób, tj. 87%). Do takiego zachowania przyznało się 172 badanych (13%), wśród których 79 ankietowanych stwierdziło, że miało to miejsce raz (6%), 54 respondentów przyznało, że zdarza się to sporadycznie (4%), a w przypadku 39 osób – często (3%).

Tabela 27. Czy zdarzyło się Panu/i wykonywać obowiązki w pracy pod wpływem alkoholu? N=1 282

Odpowiedź	%	Liczba odp.
nigdy mi się to nie zdarzyło	87%	1109
raz mi się to zdarzyło	6%	79
zdarza mi się to sporadycznie	4%	54
zdarza mi się to często	3%	39

Kolejną analizowaną w Diagnozie kwestią było prowadzenie pojazdów pod wpływem alkoholu. Większość respondentów zadeklarowała, że nigdy nie kierowała pojazdem w stanie nietrzeźwości (1 144 osoby, tj. 89%). Na uwagę zasługuje jednak fakt, że 86 osobom zdarzyło się to raz (7%), 16 respondentom taka sytuacja przydarza się sporadycznie (1%), natomiast 34 osobom – często (3%).

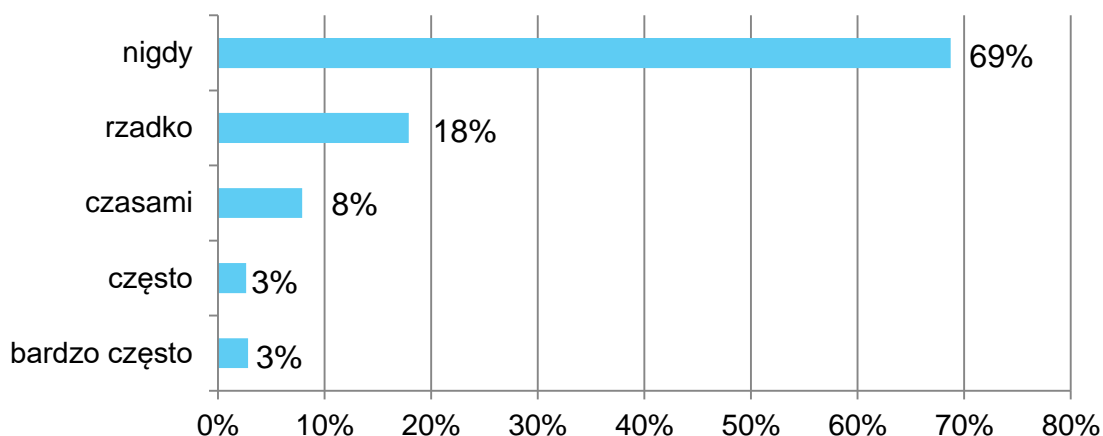
Tabela 28. Czy zdarzyło się Panu/i kierować pojazdem pod wpływem alkoholu?
N=1 282

Odpowiedź	%	Liczba odp.
nigdy mi się to nie zdarzyło	89%	1144
raz mi się to zdarzyło	7%	86
zdarza mi się to sporadycznie	1%	16
zdarza mi się to często	3%	34

Następnym etapem badania było sprawdzenie skali problemu prowadzenia pojazdów pod wpływem alkoholu w Mieście. Jak wynika z zebranych danych 32% respondentów było świadkiem prowadzenia pojazdu przez osoby nietrzeźwe. 18% badanych wskazało na odpowiedź „rzadko”, 8% stwierdziło, że było tego świadkiem czasami, natomiast po 3% – często i bardzo często.

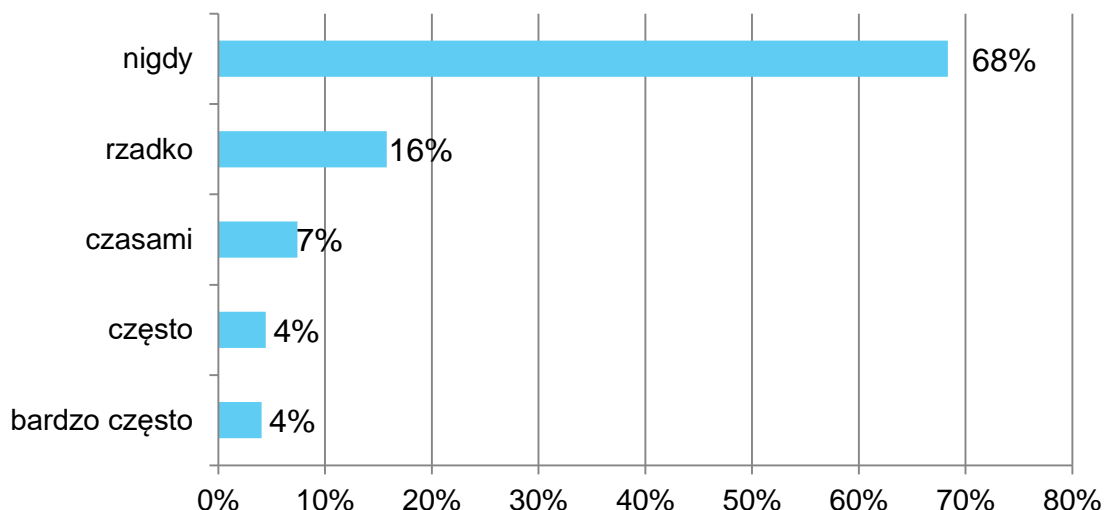
Wykres 36. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i być świadkiem sytuacji w Rybniku, kiedy ktoś prowadził pojazd pod wpływem alkoholu? N=1 554

Do bycia świadkiem sytuacji w swojej pracy, kiedy ktoś wykonywał swoje obowiązki pod wpływem alkoholu przyznało się 31% badanych mieszkańców. 16% było świadkiem takiej sytuacji rzadko, 7% – czasami, z kolei po 4% – często lub bardzo często.

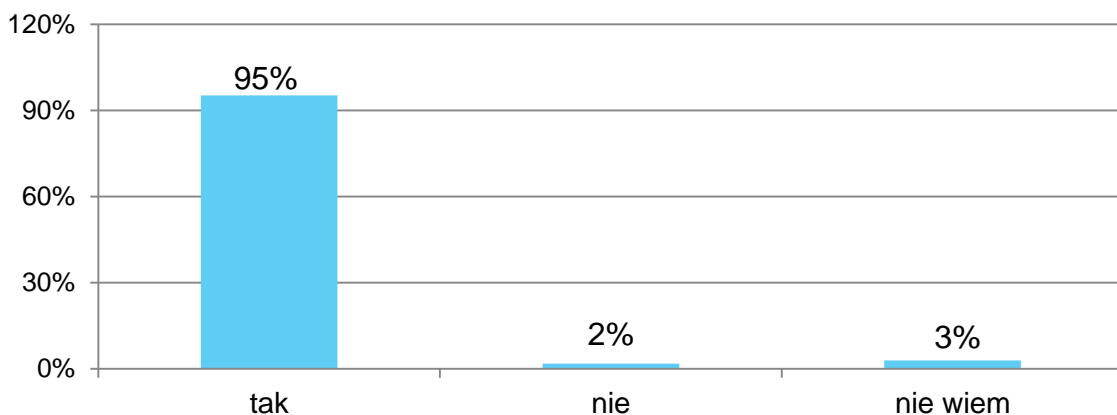

Wykres 37. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i być świadkiem sytuacji w swojej pracy, kiedy ktoś wykonywał swoje obowiązki pod wpływem alkoholu? N=1 554

W jednym z pytań poprosiliśmy ankietowanych o wyrażenie swojej opinii na temat wpływu spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży na rozwój dziecka. Zebrany materiał badawczy wykazał, że wśród niektórych mieszkańców Miasta, występuje brak świadomości w tym zakresie. Odpowiedź „nie wiem” zaznaczyło 3% badanych, większość stwierdziła, że ma on negatywny wpływ (95%), natomiast przeciwnego zdania było 2% badanych.

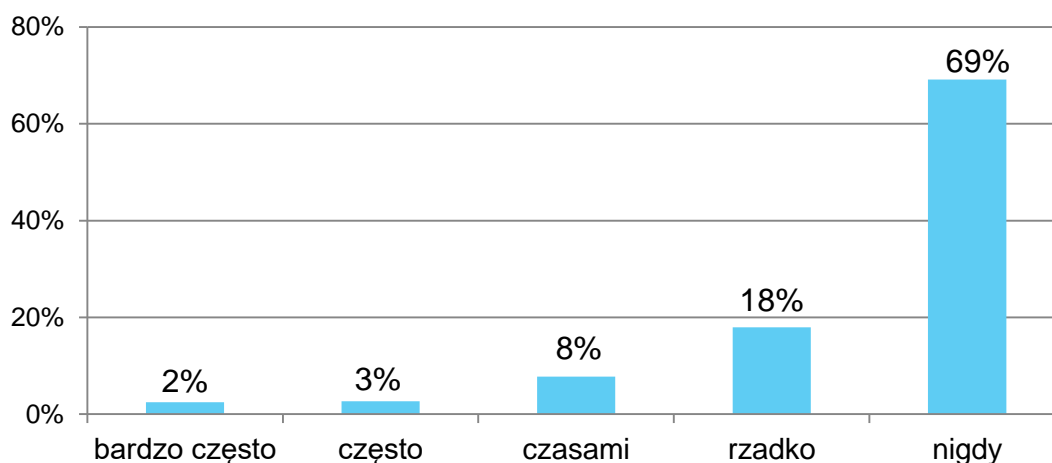
Wykres 38. Czy według Pana/i picie alkoholu w ciąży ma wpływ na rozwój dziecka? N=1 554

Respondenci zostali również poproszeni o określenie, czy zauważyli w ciągu ostatnich 12 miesięcy na terenie Miasta, kobiety w ciąży spożywające alkohol. Do bycia tego świadkiem przyznało się 31% respondentów, w tym 18% było obserwatorem takiej sytuacji rzadko, 8% – czasami, 3% – często, a 2% – bardzo często.

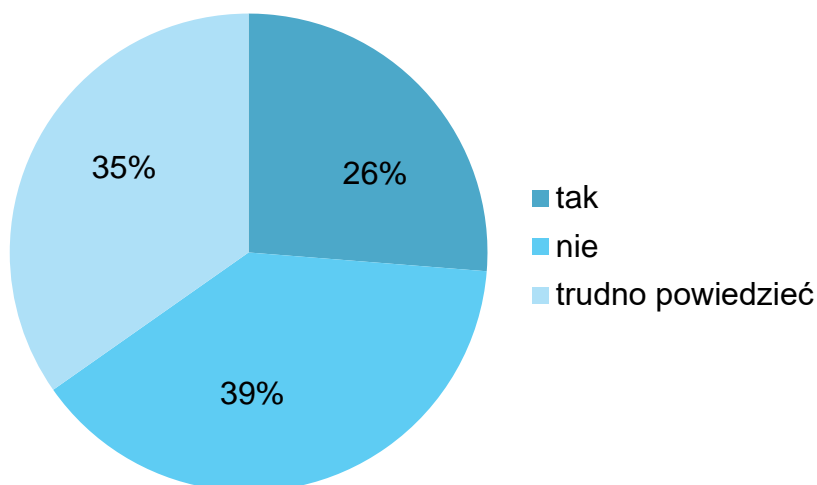
Wykres 39. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy widział/a Pan/i na terenie Rybnika kobiety w ciąży spożywające alkohol? N=1 554

W kolejnym pytaniu mieszkańcy Rybnika mieli określić, czy na terenie Miasta należy ograniczyć ilość punktów sprzedaży alkoholu. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że zdania były podzielone – za ograniczeniem ilości punktów jest 26% badanych, 39% jest przeciwnego zdania, natomiast 35% zaznaczyło odpowiedź „trudno powiedzieć”.

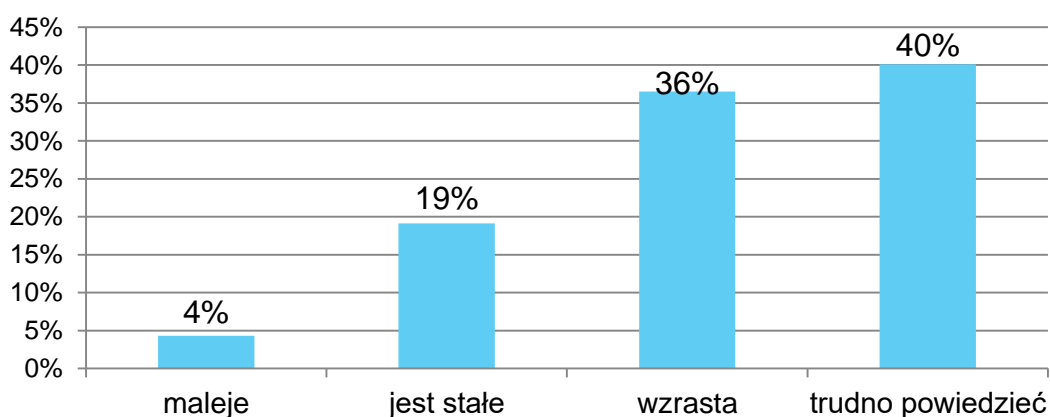

Wykres 40. Czy na terenie Rybnika należy ograniczyć ilość punktów sprzedaży napojów alkoholowych? N= 1 554

W dalszej kolejności zbadaniu poddana została skala spożycia alkoholu na terenie Miasta, w opinii badanych mieszkańców. 40% respondentów miało trudność w udzieleniu jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie. Zdaniem co trzeciego badanego natężenie spożycia alkoholu w Mieście wzrasta (36%), według blisko co piątego jest ono stałe (19%), z kolei tylko 4% uważa, że spożycie alkoholu w Rybniku maleje.

Wykres 41. Proszę ocenić czy spożycie alkoholu na przestrzeni ostatnich kilku lat w Rybniku: N= 1 554

W kolejnym pytaniu, respondenci zostali poproszeni o ustosunkowanie się do kilku stwierdzeń dotyczących spożywania alkoholu. Miało to na celu określenie postaw badanych mieszkańców Rybnika odnośnie napojów alkoholowych oraz wzorców ich spożywania, a także ocenę ich wiedzy w zakresie mitów i faktów dotyczących napojów alkoholowych. Wyniki respondentów przedstawiają się następująco:

- alkohol jest dobrym lekarstwem na sen zdaniem co siódmego badanego (16%),
- okazjonalne spożywanie alkoholu nie może prowadzić do uzależniania, według blisko co drugiego respondenta (47%),
- alkoholizm jest dziedziczny zdaniem 23% badanych,
- w opinii niemal co drugiego respondenta, osoby z problemem alkoholowym piją codziennie (45%),
- alkohol w piwie jest mniej szkodliwy niż w wódce według 9% badanych,
- nie ma nic złego w przychodzeniu do pracy „na kacu” zdaniem 8% ankietowanych,
- nie ma nic złego w prowadzeniu samochodu „na kacu” w przypadku 5% odpowiedzi badanych,
- według większości respondentów osoba uzależniona od alkoholu jest osobą chorą (89%).

Uzyskane wyniki pokazują, że część badanych mieszkańców podchodzi do kwestii spożywania alkoholu w sposób bagatelizujący. Blisko co drugi ankietowany mieszkaniec uważa, że okazjonalne sięganie po alkohol nie może prowadzić do uzależnienia, a co czwarty twierdzi, że alkoholizm jest dziedziczny. Takie podejście może prowadzić w wielu przypadkach do sięgania po napoje alkoholowe w sposób ryzykowny. Pozytywny jest natomiast fakt, że zdaniem tylko 9% respondentów alkohol w piwie jest mniej szkodliwy niż w wódce. Większość badanych nie zgadza się ze stwierdzeniem, że nie ma nic złego w przychodzeniu do pracy „na kacu” oraz prowadzeniu pojazdu w tym stanie – oznacza to wysoką świadomość mieszkańców w tym zakresie. 89% ankietowanych twierdzi, że osoba uzależniona jest osobą chorą, co może zmniejszać ryzyko powielania krzywdzących stereotypów, w stosunku do tych osób.

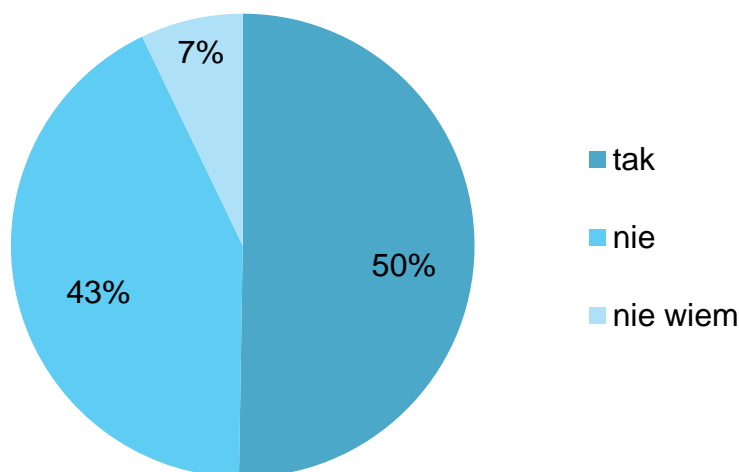
Tabela 29. Proszę ocenić, czy zgadza się Pan/i z poniższymi stwierdzeniami. Proszę wybrać jedną odpowiedź przy każdym z 8 stwierdzeń. Należy zaznaczyć „X” w wybranym polu. N=1 554

wyszczególnienie	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Nie wiem
Alkohol jest dobrym lekarstwem na sen.	16%	64%	20%
Okazjonalne spożywanie alkoholu nie może prowadzić do uzależniania.	47%	36%	17%
Alkoholizm jest dziedziczny.	23%	54%	23%
Osoby z problemem alkoholowym piją codziennie.	45%	44%	12%
Alkohol w piwie jest mniej szkodliwy niż w wódce.	9%	74%	18%
Nie ma nic złego w przychodzeniu do pracy „na kacu”.	8%	86%	6%
Nie ma nic złego w prowadzeniu samochodu „na kacu”.	5%	91%	4%
Osoba uzależniona od alkoholu jest osobą chorą.	89%	7%	3%

Interesowała nas również kwestia bycia świadkiem spożywania alkoholu przez nieletnie osoby z terenu Rybnika. Co drugi ankietowany dorosły mieszkaniec przyznał, że spotyka na terenie Miasta osoby niepełnoletnie, spożywające napoje alkoholowe. Przeciwnego zdania jest podobny odsetek ankietowanych – 43%, z kolei 7% nie posiada w tym zakresie wiedzy.

Wykres 42. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy był/a Pan/i świadkiem spożywania alkoholu przez nieletnich? N= 1 554

Problem nikotynowy

Palenie papierosów jest aktualnie jednym z najpoważniejszych przyczyn problemów zdrowotnych współczesnego świata. Do negatywnych konsekwencji tego zaliczyć można choroby układu sercowo-naczyniowego, oddechowego oraz zwiększone ryzyko wystąpienia nowotworów. Według szacunków Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) w konsekwencji palenia papierosów co roku umiera ponad 7 milionów ludzi na całym świecie²⁴. W Polsce w 2016 roku z tego powodu zmarło aż 66 tys. osób, co stanowiło 17% wszystkich zgonów²⁵. Wyniki badań dotyczące aktualnej sytuacji w zakresie palenia tytoniu w Polsce, przeprowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej w 2019 roku pokazują, iż po papierosy regularnie sięga co piąty Polak²⁶. Pomimo stopniowo zmniejszającej się w ostatnich latach liczby palaczy papierosów, problem ten nadal stanowi powszechne i wymagające podejmowania działań zapobiegawczych zjawisko. Konieczna jest zatem realizacja systematycznych zadań w zakresie profilaktyki i promocji zdrowia ograniczających popularność palenia tytoniu.

²⁴ WHO report on the global tobacco epidemic: monitoring tobacco use and prevention policies, World Health Organization, Geneva 2017.

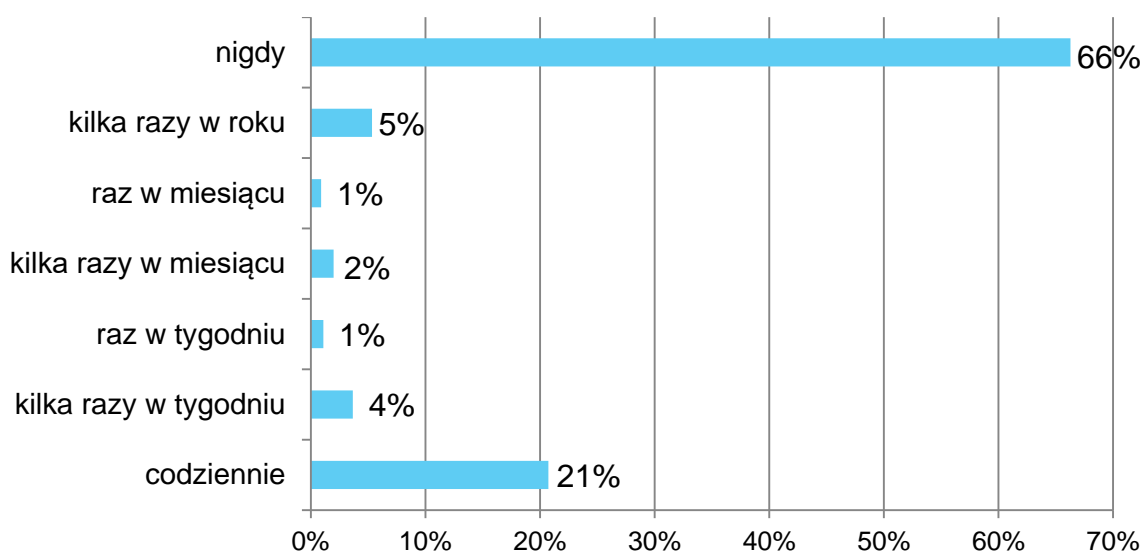
²⁵ Zgliczyński, W. S., Palenie tytoniu w Polsce, Biuro Analiz Sejmowych 2017, nr 14 (237).

²⁶ CBOS, Palenie papierosów, Komunikat z badań 2019, Nr 104/2019.

Drugi z analizowanych w Diagnozie obszarów, miał na celu zweryfikowanie skali palenia papierosów przez dorosłych mieszkańców Rybnika. Spośród wszystkich badanych osób, papierosy pali 34%, przy czym 5% sięga po nie kilka razy w roku, po 1% raz w miesiącu i raz w tygodniu, 2% – kilka razy w miesiącu, 4% kilka razy w tygodniu, natomiast 21% – codziennie.

Wykres 43. Jak często pali Pan/i papierosy (wyroby tytoniowe, z pominięciem e-papierosów)? N=1 554

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci mieszkańcy, którzy palą papierosy.

524 osoby

W tabeli poniżej przedstawiona została ilość dziennie wypalanych przez dorosłych mieszkańców sztuk papierosów. Na podstawie zebranych danych możemy zauważyć, że 33 osoby nie wiedzą ile dziennie papierosów wypalają, ponieważ nie liczą ich ilości (6%), 67 respondentów deklaruje, iż sięga po papierosa mniej niż 5 razy w ciągu dnia (13%), 141 stwierdza wypalanie 6-15 sztuk dziennie (27%), 81 ankietowanych pali między 16 a 25 sztuk (16%), natomiast 28 osób wypala dziennie więcej niż 25 papierosów (5%). Co trzeci badany miał problem w udzieleniu jednoznacznej odpowiedzi, ponieważ nie pali codziennie (167 osób, tj. 32%).

Tabela 30. Ile sztuk papierosów dziennie Pan/i wypala? N=524

Odpowiedź	%	Liczba odp.
trudno powiedzieć, nie palę codziennie	32%	167
poniżej 5 sztuk	13%	67
6-15 sztuk	27%	141
16-25 sztuk	16%	81
więcej niż 25 sztuk	5%	28
nie wiem, nie liczę	6%	33

Poniższa tabela prezentuje rozkład odpowiedzi mieszkańców na pytanie o próby rzucenia przez nich palenia. Z zebranych danych wynika, że zerwać z nałogiem próbowało łącznie 271 osób (53%), w tym 123 respondentów raz (24%), natomiast 148 osób wiele razy (29%). 192 palących respondentów nigdy nie próbowało rzucić palenia (37%), a 53 badanych zamierza spróbować (10%).

Tabela 31. Czy próbował/a Pan/i kiedykolwiek rzucić palenie? N=524

Odpowiedź	%	Liczba odp.
nigdy nie próbowałem/am	37%	192
nie, ale zamierzam spróbować	10%	53
tak, raz, ale nie udało mi się	24%	123
tak, wiele razy, ale nie udało mi się	29%	148

Podczas sytuacji epidemiologicznej część badanych sięgało po papierosa częściej, niż przed pandemią – 79 osób paliło zdecydowanie większe ilości (15%), a 50 osób niewiele większe (10%). Co drugi palący respondent stwierdził, że w trakcie pandemii częstotliwość palenia papierosów nie zmieniła się (260 osób, tj. 50%). Łącznie 91 ankietowanych stwierdziło, że podczas pandemii pali mniej papierosów niż wcześniej (17%), a 43 osoby zaznaczyły odpowiedź „trudno powiedzieć” (8%).

Tabela 32. Czy podczas obecnej sytuacji epidemiologicznej (pandemia COVID-19) pali Pan/i: N=524

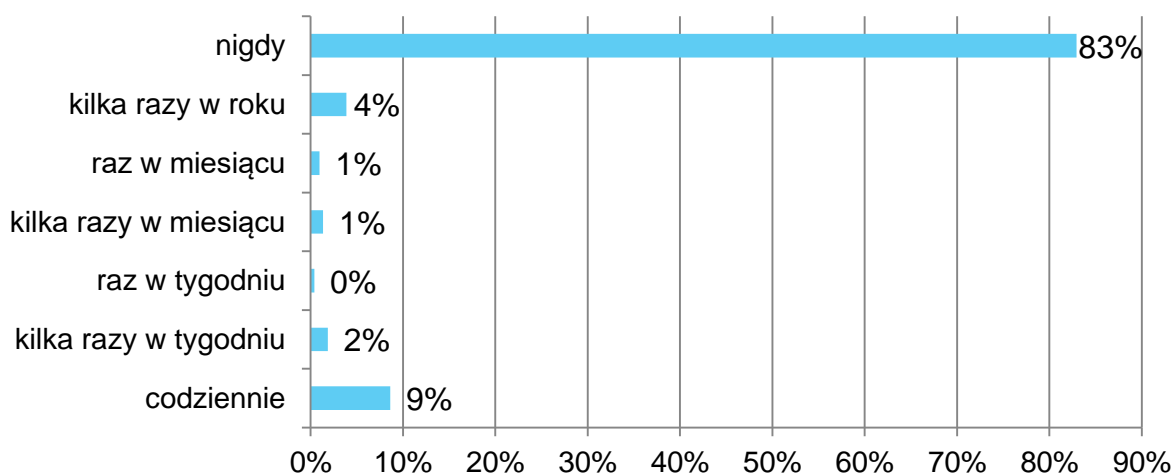
Odpowiedź	%	Liczba odp.
zdecydowanie większe ilości papierosów niż przedtem	15%	79
niewiele większe ilości papierosów niż przedtem	10%	50
takie same ilości co przedtem	50%	260
niewiele mniejsze ilości papierosów niż przedtem	3%	18
zdecydowanie mniejsze ilości papierosów niż przedtem	14%	73
trudno powiedzieć	8%	43

**Na kolejne pytania odpowiadali
wszyscy mieszkańcy.**

1 554 osoby

Kolejne pytanie zadane respondentom dotyczyło palenia elektronicznych papierosów. Zebrany materiał badawczy wykazał, że e-papierosy pali 17% dorosłych mieszkańców, w tym 2% kilka razy w tygodniu, po 1% kilka razy i raz w miesiącu, 4% kilka razy w roku, natomiast 9% badanych robi to codziennie.

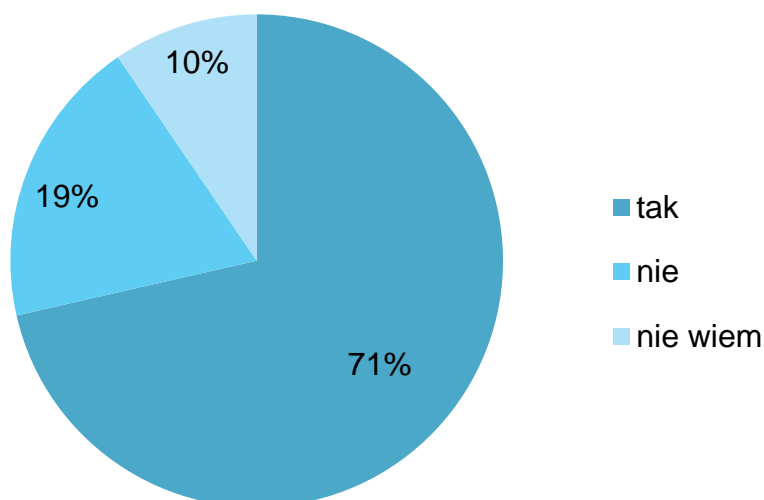
Wykres 44. Jak często pali Pan/i e-papierosy? N=1 554

Na pytanie o to, czy respondenci w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, byli świadkiem palenia papierosów tradycyjnych i/lub e-papierosów przez osoby nieletnie na terenie Rybnika, aż 71% odpowiedziało twierdząco. 19% ankietowanych stwierdziło, że nie spotkało się z takimi sytuacjami w Mieście, z kolei 10% zaznaczyło odpowiedź „nie wiem”.

Wykres 45. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy był/a Pan/i świadkiem palenia papierosów tradycyjnych i/lub e-papierosów przez nieletnich? N=1 554

Problem narkotykowy

Problem narkomanii stanowi duże zagrożenie, degradująco wpływa zarówno na zdrowie fizyczne, psychiczne, jak i relacje społeczne. Wiąże się z wysokimi kosztami poniesionymi nie tylko przez samą jednostkę uzależnioną, ale także całe społeczeństwo. Pomimo tego, że zażywanie narkotyków i dopalaczy jest w Polsce o wiele mniej rozpowszechnione niż picie napojów alkoholowych, zjawisko to wciąż stanowi poważny problem. Według badań przeprowadzonych w 2018 roku odsetek osób w wieku 15-34 lata używających narkotyki w ciągu ostatniego roku wyniósł 10,4%, przy czym najczęściej stosowaną nielegalną substancją psychoaktywną okazała się marihuana²⁷. Wśród negatywnych skutków wywołanych narkomanią wymienia się zarówno szkody zdrowotne, jak i społeczne, między innymi osłabienie i rozpad więzi rodzinnych, wykluczenie społeczne, utratę zdolności do samodzielnego i odpowiedzialnego funkcjonowania, czy też konflikty z prawem. Zagrożeniem są również nowe substancje psychoaktywne, tzw. *dopalacze*. Ze względu na wysoką toksyczność oraz zmieniający się, nieznany skład, ich jednokrotne zażycie może doprowadzić do nieodwracalnych skutków zdrowotnych, a nawet śmierci. Jak wynika z raportu *Głównego Inspektora Sanitarnego*, w 2018 roku zarejestrowanych zostało 4 260 przypadków interwencji medycznych

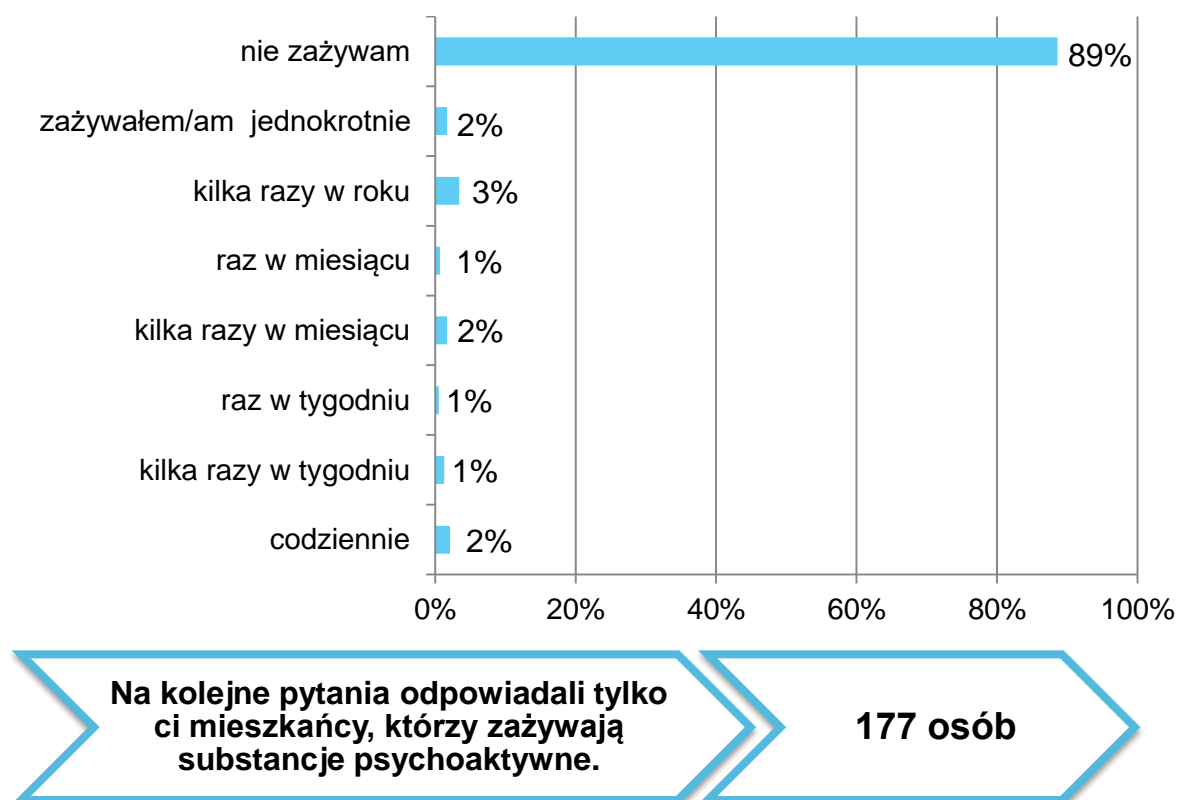
²⁷ Raport o stanie narkomanii w Polsce 2019, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2018.

związanych z zatruciem lub podejrzeniem zatrucia nowymi substancjami psychoaktywnymi²⁸. Biorąc pod uwagę ryzyko szkód, konsekwencji prawnych, zdrowotnych oraz społecznych związanych z używaniem narkotyków i dopalaczy, konieczne jest realizowanie działań w obszarze profilaktyki, leczenia, rehabilitacji, ograniczania szkód zdrowotnych i reintegracji społecznej osób uzależnionych, a także systematyczne prowadzenie badań i monitoringu używania substancji psychoaktywnych.

Następnym etapem badania było zidentyfikowanie skali zażywania narkotyków, dopalaczy lub innych środków psychoaktywnych przez dorosłych mieszkańców Rybnika. Sięgnięcie po tego typu substancje zadeklarowało 12% badanych, w tym po 1% respondentów zażywa je raz i kilka razy w tygodniu oraz raz w miesiącu, po 2% codziennie, kilka razy w miesiącu oraz zażywało jednokrotnie, z kolei 3% sięga po tego rodzaju substancje kilka razy w roku.

Wykres 46. Jak często zażywa Pan/i środki psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzania)? N=1 554

²⁸ Raport Głównego Inspektora Sanitarnego: Nowe narkotyki w Polsce 2017-2018, Państwowa Inspekcja Sanitarna, Warszawa.

W celu pogłębionej analizy określono, które substancje psychoaktywne zażywali dorośli mieszkańcy Rybnika. Wyniki badania ankietowego pokazały, iż najczęściej zażywaną substancją była marihuana (155 osób, tj. 88%). Na drugim miejscu pod względem liczby wskazań znalazła się amfetamina (73 osoby, tj. 41%), a na trzecim – mefedron (57 osób, tj. 32%). Najmniej wskazań padło na sterydy anaboliczne (18 osób, tj. 10%), z kolei 20 odpowiedzi (11%) padło na inne substancje, takie jak: ketamina, DMT, leki opioidowe (kodeina, morfina), a także heroina.

Tabela 33. Proszę zaznaczyć na poniższej liście, które substancje psychoaktywne stosował/a Pan/i? N=177

Odpowiedź	%	Liczba odp.
marihuana	88%	155
amfetamina	41%	73
mefedron	32%	57
ekstazy	29%	51
kokaina	27%	48
LSD	23%	40
dopalacze	22%	39
grzyby halucynogenne	22%	38
środki nasenne	20%	36
leki w celu odurzania się	19%	34
inne	11%	20
sterydy anaboliczne	10%	18

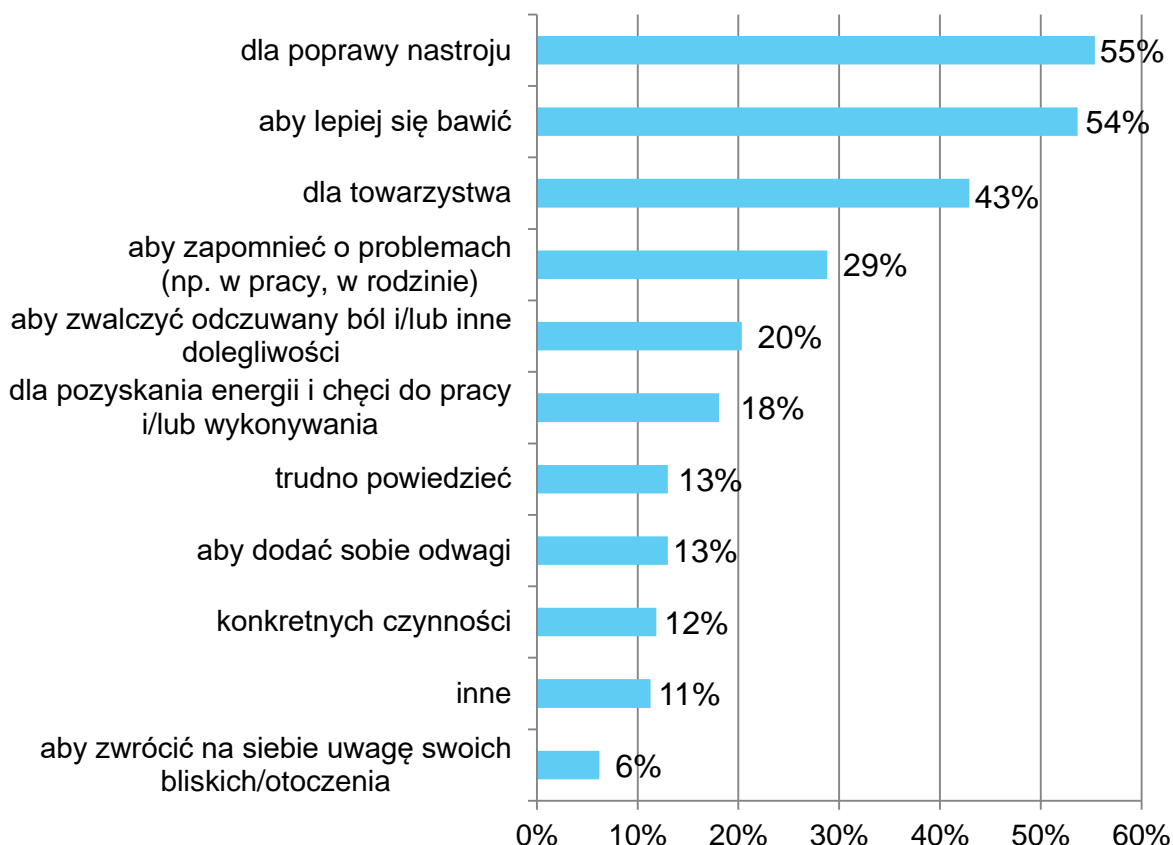
*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Mieszkańcy Miasta zostali również zapytani o powody, dla których zdecydowali się na sięgnięcie/sięgnięcie po substancje psychoaktywne, inne niż alkohol. Co drugi badany wskazywał na chęć poprawy nastroju (55%) oraz chęć lepszej zabawy (54%). Znaczny odsetek ankietowanych zaznaczył również zażywanie substancji dla towarzystwa (43%). Co czwarty respondent zadeklarował chęć zapomnienia o problemach (29%), a co piąty sięga po środki psychoaktywne w celu zwalczania bólu i/lub innych dolegliwości (20%). 13% badanych mieszkańców

miało trudność w udzieleniu odpowiedzi na to pytanie, a 11% wskazało na inne powody, gdzie wymienione zostały: ciekawość, jako część medytacji, w zamiarze zdrowotnym (chorując na astmę), jako środek nasenny oraz w celach samorozwojowych/duchowych.

Wykres 47. Z jakich powodów sięgnął/ęła lub sięga Pan/i po substancje psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzania się)? N=177

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Dorośli mieszkańcy Rybnika, którzy wcześniej zadeklarowali zażywanie narkotyków, dopalaczy lub innych substancji psychoaktywnych zostali poproszeni również o określenie, czy doznali w związku z tym jakichś przykrych konsekwencji. Doświadczenia tego typu mają za sobą 38 osób (21%), które wskazały, że doznały problemów ze zdrowiem oraz problemów finansowych (po 18 osób, tj. 10%), problemów w pracy oraz wypadku lub uszkodzenia ciała (po 10 osób, tj. 6%), a także innych negatywnych skutków, jak: *próba samobójcza, depresja oraz wymioty* (7 osób, tj. 4%).

Tabela 34. Czy doznał/a Pan/i przykrych konsekwencji związanych z używaniem substancji psychoaktywnych? N=177

Odpowiedź	%	Liczba odp.
nie doznałem/am żadnych konsekwencji	79%	139
problemy ze zdrowiem	10%	18
problemy finansowe	10%	18
problemy w pracy	6%	10
wypadek lub uszkodzenie ciała	6%	10
inne	4%	7

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Podczas sytuacji epidemiologicznej niemal co piąty badany mieszkaniec zażywał zdecydowanie większe ilości środków psychoaktywnych niż wcześniej (31 osób, tj. 18%), z kolei 17 osób zadeklarowało sięganie po niewiele większe ich ilości (10%). 23 respondentów w trakcie izolacji zażywało zdecydowanie mniejsze ilości tego rodzaju środków (13%), a 7 osób – niewiele mniejsze (4%). Częstotliwość sięgania po narkotyki/dopalacze nie zmieniła się w przypadku 77 osób (44%), a 22 badanych miało trudność w udzieleniu odpowiedzi (12%).

Tabela 35. Czy podczas obecnej sytuacji epidemiologicznej (pandemia COVID-19) zażywa Pan/i: N=177

Odpowiedź	%	Liczba odp.
zdecydowanie większe ilości środków psychoaktywnych niż przedtem	18%	31
niewiele większe ilości środków psychoaktywnych niż przedtem	10%	17
takie same ilości co przedtem	44%	77
niewiele mniejsze ilości środków psychoaktywnych niż przedtem	4%	7
zdecydowanie mniejsze ilości środków psychoaktywnych niż przedtem	13%	23
trudno powiedzieć	12%	22

**Na kolejne pytania odpowiadali
wszyscy mieszkańcy.**

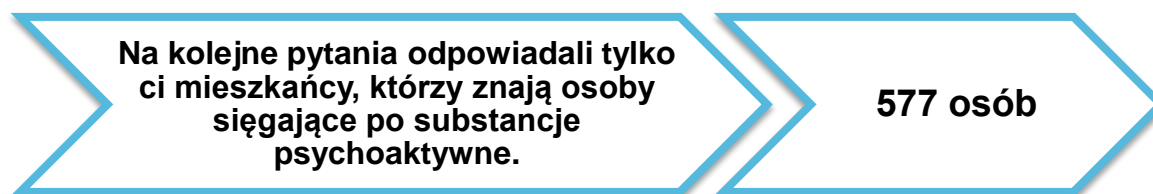
1 554 osoby

Pytając badanych mieszkańców Rybnika o znajomość kogoś w swoim otoczeniu, kto zażywa środki psychoaktywne inne niż alkohol, twierdząco odpowiedziało 577 respondentów (37%), w tym 336 ankietowanych zna do 5 takich osób (22%), 81 badanych – 5-10 takich osób (5%), natomiast 160 mieszkańców deklaruje znajomość więcej niż 10 osób sięgających po narkotyki/dopalacze (10%).

Tabela 36. Czy zna Pan/i w swoim środowisku osoby zażywające narkotyki/dopalacze? N=1 554

Odpowiedź	%	Liczba odp.
znam do 5 osób	22%	336
znam 5-10 osób	5%	81
znam powyżej 10 osób	10%	160
nie znam takich osób	63%	977

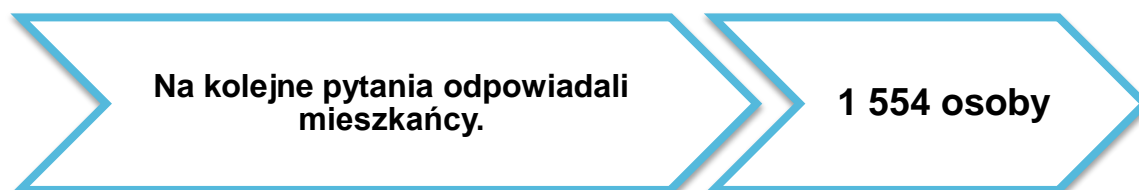
Badani mieszkańcy, którzy odpowiedzieli twierdząco na pytanie czy znają w swoim otoczeniu osoby sięgające po substancje psychoaktywne, zostali następnie zapytani o to, jakie ich zdaniem środki są najpopularniejsze wśród tych mieszkańców. Najwięcej respondentów wskazało na marihuanę (501 osób, tj. 88%), następnie na dopalacze (245 osób, tj. 43%) oraz amfetaminę (217 osób, tj. 38%). 23 ankietowanych wskazało również na inne, bliżej nieokreślone środki (4%).

Tabela 37. Jakiego Pana/i zdaniem substancje psychoaktywne są najczęściej zażywane przez mieszkańców? N=577

Odpowiedź	%	Liczba odp.
marihuana	88%	501
dopalacze	43%	245
amfetamina	38%	217
środki nasenne	22%	124
mefedron	22%	123
leki w celu odurzenia się	20%	114
ekstazy	18%	105
sterydy anaboliczne	16%	90
LSD	13%	76
kokaina	13%	72
grzyby halucynogenne	10%	59
inne	4%	23

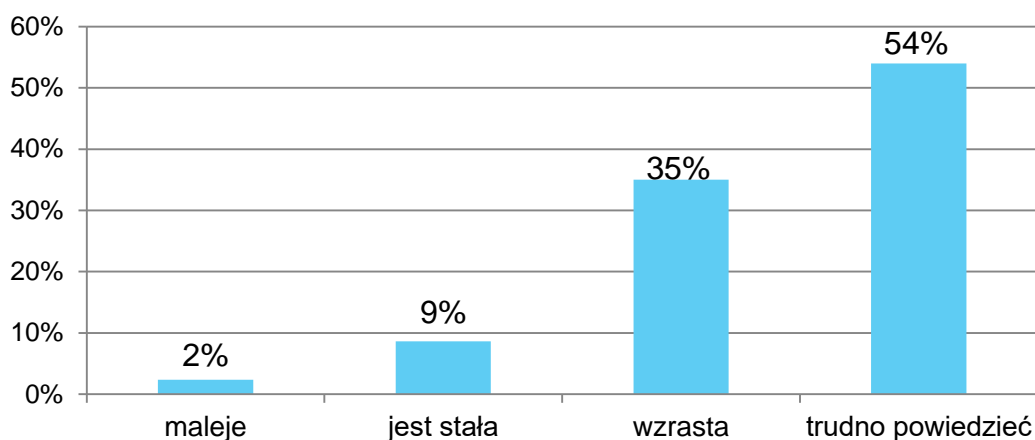
*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Skala zażywania środków psychoaktywnych na terenie Rybnika, zdaniem co trzeciego badanego mieszkańca wzrasta (35%). Co drugi ankietowany nie potrafi udzielić jednoznacznej odpowiedzi w tym zakresie (54%), według 2% respondentów natężenie tego problemu spada, a w opinii 9% – jest stałe.

Wykres 48. Proszę ocenić czy skala zażywania środków psychoaktywnych na przestrzeni kilku lat w Rybniku: N=1 554

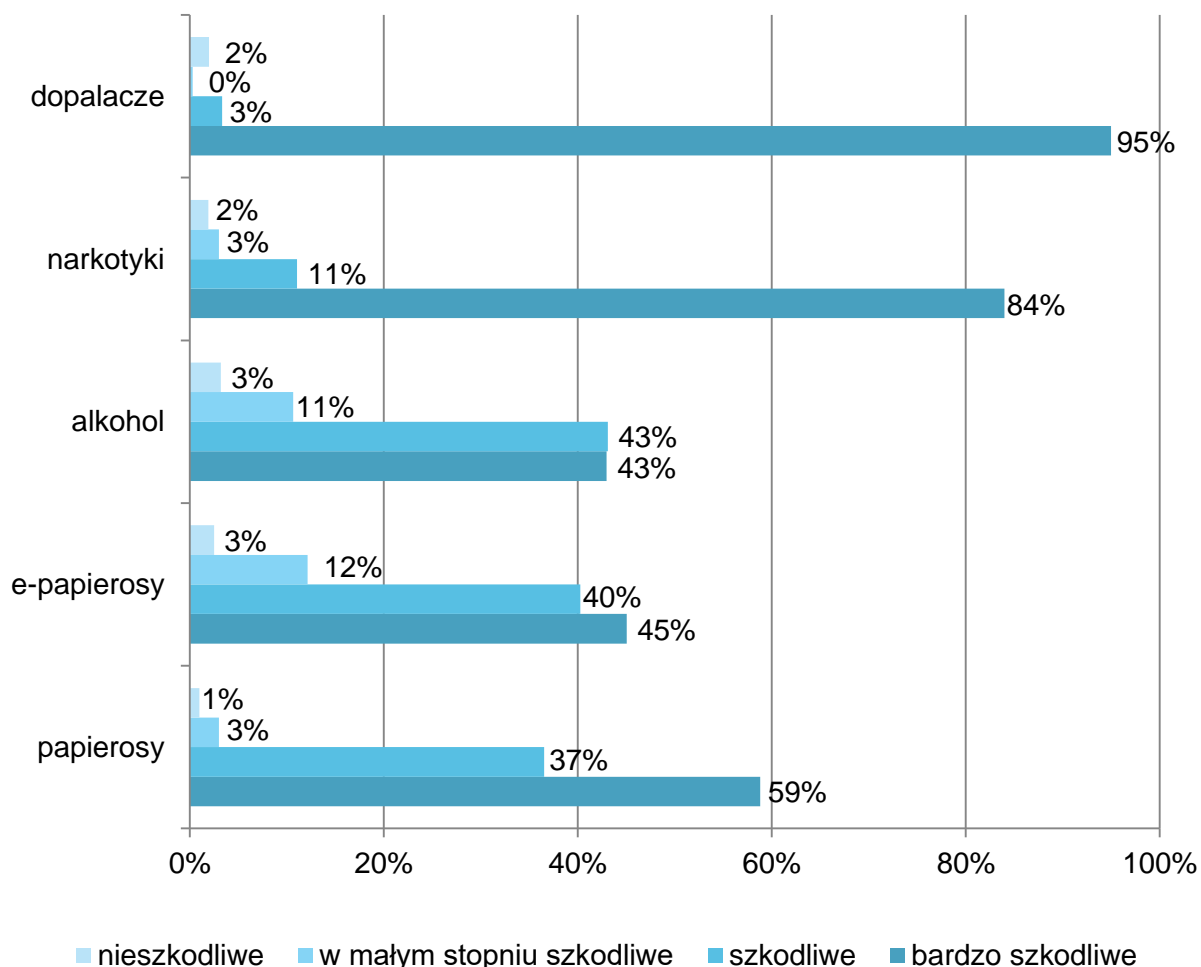

Opinia respondentów dotycząca szkodliwości dla zdrowia dopalaczy, narkotyków, alkoholu, e-papierosów i papierosów przedstawia się następująco:

- szkodliwość dopalaczy dostrzega 98% respondentów, a 2% jest odmiennego zdania;
- o szkodliwości narkotyków przekonanie ma 95%, natomiast przeciwnego zdania jest 5%;
- ze szkodliwości alkoholu zdaje sobie sprawę 86%, z kolei brak świadomości na temat negatywnych konsekwencji zdrowotnych spożywania alkoholu ma 14%;
- e-papierosy są szkodliwe dla 85% badanych mieszkańców, a o ich niskiej szkodliwości, bądź całkowitej nieszkodliwości przekonanie ma 15%;
- szkodliwość papierosów dostrzega 96% respondentów, natomiast nie zdaje sobie sprawy z ich szkodliwości – 4%.

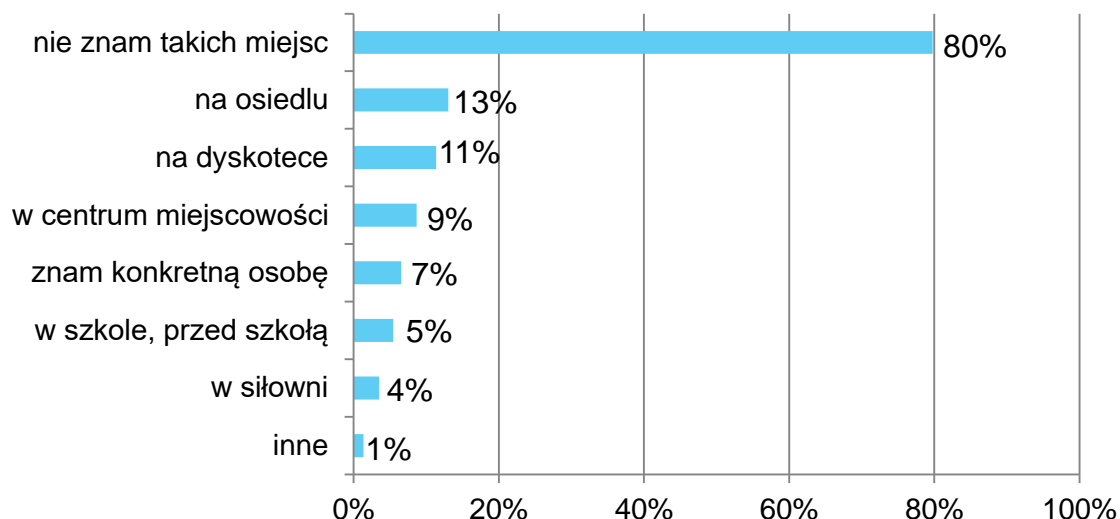
Wykres 49. Jak ocenia Pan/i szkodliwość poniższych substancji dla zdrowia?
N=1 554

Respondentom zostało również zadane pytanie o znajomość konkretnych miejsc na terenie swojej miejscowości, gdzie można pozyskać narkotyki lub dopalacze. Badania wykazały stosunkowo wysoki odsetek ankietowanych deklarujących znajomość takich miejsc (20%), przy czym przeważająca część spośród tych osób wskazała na osiedle (13%) oraz dyskotekę (11%). Rzadziej deklarowane było centrum miejscowości (9%) znajomość konkretnej osoby (7%), szkoła oraz jej otoczenie (5%), a także siłownia (4%). 1% odpowiedzi padł na inne odpowiedzi, takie jak: klub muzyczny, Żwirowa baraki, konkretne dzielnice oraz praktycznie wszędzie.

Wykres 50. Czy zna Pan/i miejsca w Rybniku gdzie można zakupić narkotyki lub dopalacze? N=1 554

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

W ostatnim pytaniu bloku tematycznego poświęconego substancjom psychoaktywnym, zbadana została opinia respondentów na temat konkretnych zachowań związanych z sięganiem po konkretne środki przez osoby małoletnie. Jak wynika z przedstawionych w tabeli odpowiedzi:

- spożywanie alkoholu zdecydowanie potępia 63% badanych, raczej potępia – 21%, raczej nie potępia – 11%, a zdecydowanie nie potępia – 5%;
- zdecydowanym przeciwnikiem palenia papierosów jest 65% badanych mieszkańców Rybnika, raczej przeciwnych jest 22%, raczej nie ma nic przeciwko – 9%, z kolei zdecydowanym przeciwnikiem nie jest 4%;
- zdecydowane potępienie palenia e-papierosów deklaruje 59% respondentów, częściową niechęć do sięgania po te wyroby zgłasza 23% respondentów, 12% osób raczej nie ma nic przeciwko, a 6% nie jest ich zdecydowanym przeciwnikiem;
- zdecydowana większość badanych wyraża zdecydowaną niechęć do zażywania narkotyków – 87%, 7% raczej potępia to zachowanie, z kolei po 3% raczej nie potępia oraz zdecydowanie nie potępia sięganie po narkotyki;
- zażywanie dopalaczy jest zdecydowanie źle odbierane przez 92% ankietowanych mieszkańców, 4% raczej potępia sięganie po nie, 1% raczej nie deklaruje niechęci, natomiast 3% zdecydowanie nie ma nic przeciwko zażywaniu dopalaczy.

Tabela 38. Jak ocenia Pan/i zachowanie osoby nieletniej, która od czasu do czasu: N=1 554

wyszczególnienie	Zdecydowanie potępiam	Raczej potępiam	Raczej nie potępiam	Zdecydowanie nie potępiam
spożywa alkohol	63%	21%	11%	5%
pali papierosy	65%	22%	9%	4%
pali e-papierosy	59%	23%	12%	6%
zażywa narkotyki	87%	7%	3%	3%
zażywa dopalacze	92%	4%	1%	3%

Z wyników przedstawionych w powyższej tabeli wynika, że najbardziej potępianym zachowaniem w opinii mieszkańców Rybnika jest zażywanie narkotyków oraz dopalaczy – tylko nieliczny odsetek stwierdził, że nie ma nic przeciwko sięganiu po takie substancje. Palenie e-papierosów przez osoby niepełnoletnie jest z kolei najmniej dezaprobowanym zachowaniem.

Działania profilaktyczne

Jak wynika ze statystyk *Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych* oraz *Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii* dotyczących wydatkowania środków finansowych na realizację zadań związanych z profilaktyką uzależnień, samorządy często realizują nieskuteczne strategie profilaktyczne, które nie przynoszą żadnych efektów. Według *Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych* „w 2018 roku, aż 46 318 078,30 zł zostało wydane na jednorazowe festyny i inne imprezy plenerowe, spektakle profilaktyczne, imprezy sportowe (turnieje, wyścigi, olimpiady itp.), czyli działania, które nie pełnią funkcji profilaktycznej, o nieznanej skuteczności, a o części z nich wręcz wiadomo, że nie są efektywne”²⁹. Do czynników wzmacniających jakość profilaktyki należą: obowiązujący system prawny, współpraca pomiędzy samorządem a placówkami realizującymi programy profilaktyczne poprzez finansowe wspieranie programów profilaktycznych oraz rozwój kadr zajmujących się profilaktyką (szkolenia, superwizje), monitorowanie sytuacji epidemiologicznej związanej z używaniem substancji psychoaktywnych,

²⁹ Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2020 roku, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2019.

diagnozowanie problemu przemocy, a także zwiększenie czasu przeznaczanego na działania profilaktyczne w placówkach oświatowych. Szczególnie ważne jest, aby wszystkie podmioty zaangażowane w realizację zadań profilaktycznych stworzyły spójny system, opierający się na trzech poziomach: centralnym, wojewódzkim i gminnym³⁰. Skuteczność działań profilaktycznych będzie większa w przypadku realizacji modelu profilaktyki zintegrowanej opartej na: współpracy na poziomie instytucjonalnym i wspólnotowym, dbałości o wzorce i spójny przekaz, przede wszystkim ze strony rodziny i szkoły, wypracowaniu autonomicznych dla danego środowiska lokalnego strategii i metod oddziaływań profilaktycznych, które będą stosowane systematycznie, konsekwentnie i długookresowo oraz doskonaleniu kompetencji wychowawczych i organizacyjnych twórców, a także realizatorów działań profilaktycznych³¹.

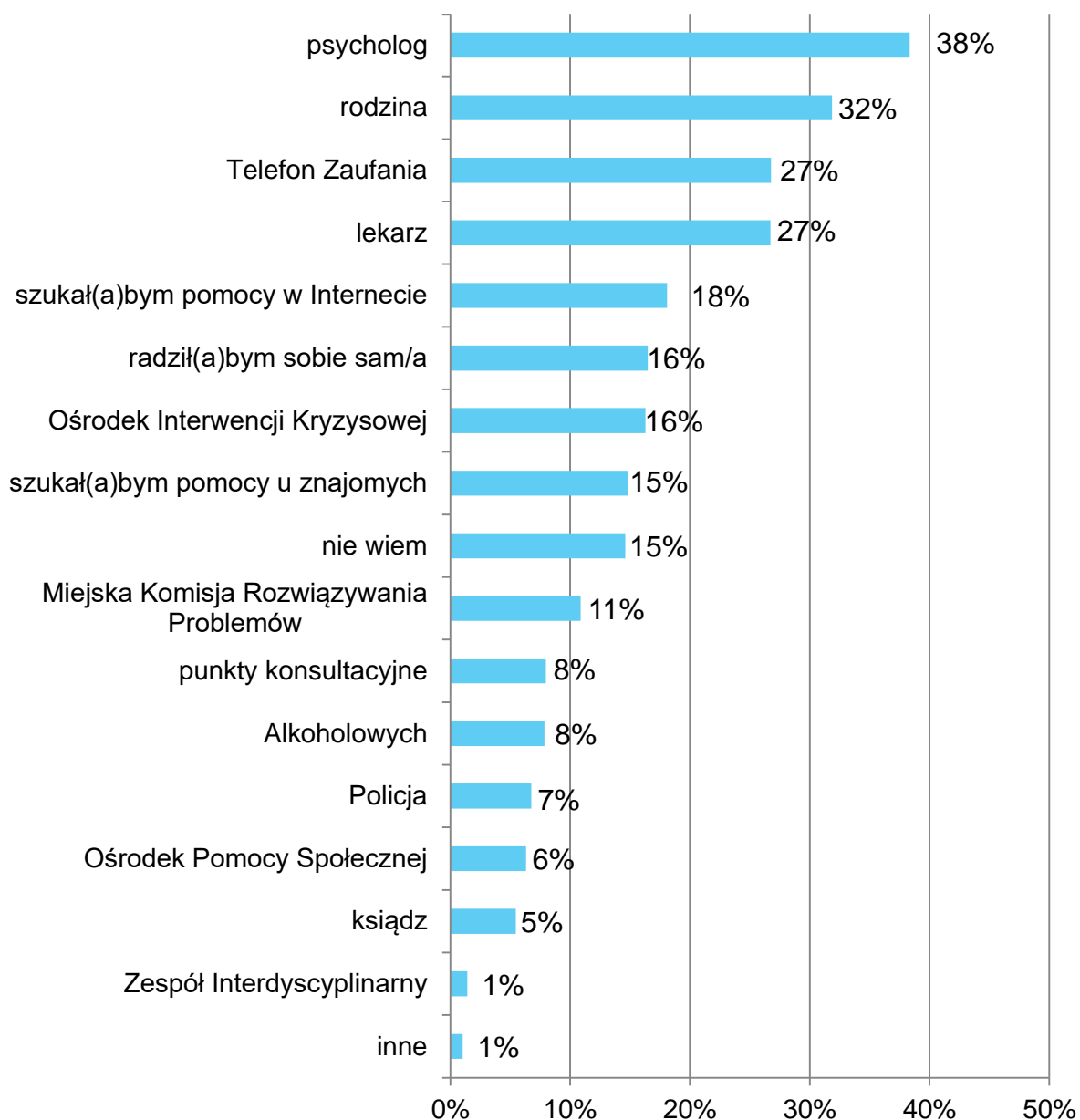
W pierwszym pytaniu bloku tematycznego dotyczącego działań profilaktycznych respondenci zostali zapytani o miejsca/osoby, do których mieszkańcy zgłosiliby się w przypadku problemu uzależnień. Jak wynika z prezentowanych danych, co trzeci badany udałby się po pomoc do psychologa (38%) oraz rodziny (32%). Często deklarowany był również Telefon Zaufania i lekarz (po 27%). 18% mieszkańców szukałoby pomocy w Internecie, 16% radziłoby sobie samodzielnie w przypadku tego rodzaju problemów, z kolei 15% badanych nie wie do kogo mogłoby się zgłosić w przypadku uzależnienia.

³⁰ Pietrzak S., Sukcesy i wyzwania w implementacji dobrej profilaktyki, Świat Problemów.

³¹ Kmieć-Jusięga K., Profilaktyka zachowań ryzykownych w środowisku lokalnym, [w:] Tradycje i perspektywy optymalizowania profilaktyki społecznej oraz resocjalizacji, red. D. Kowalczyk, A. Szecówka, P. Kwiatkowski, Wrocław 2015, s. 293.

Wykres 51. Do kogo zwrócił(a)by się Pan/i o pomoc w razie problemu uzależnień? N= 1 554

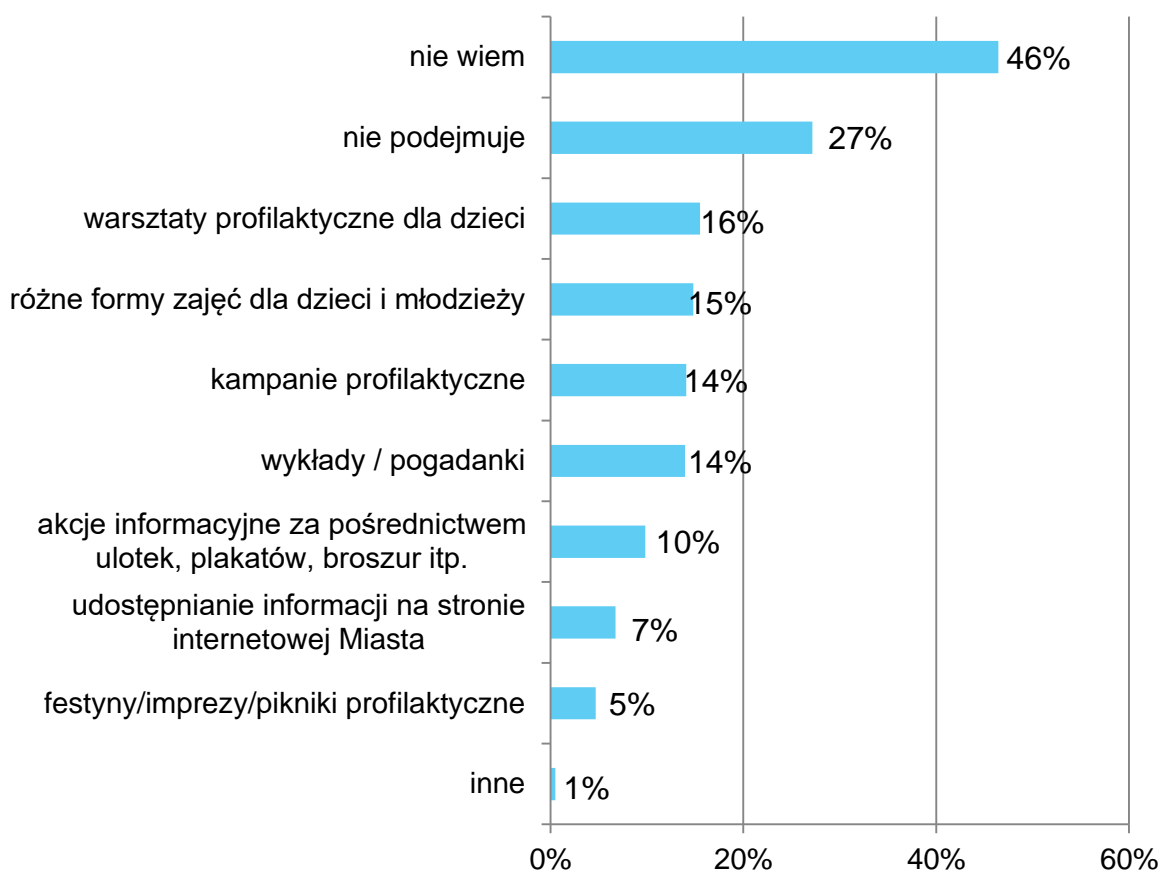
*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Analizując wyniki uzyskane w trakcie badania mieszkańców pod kątem działań podejmowanych przez Miasto w celu ograniczenia popytu na zażywanie narkotyków i dopalaczy, możemy zauważyć, iż znaczna część respondentów nie ma na ten temat żadnej wiedzy (46%), a zdaniem co czwartego ankietowanego takie działania na terenie Rybnika nie są podejmowane (27%). Wśród najczęściej deklarowanych odpowiedzi znalazły się warsztaty profilaktyczne dla dzieci (16%), różne formy zajęć dla dzieci i młodzieży (15%), kampanie profilaktyczne oraz wykłady/pogadanki

(po 14%). Wśród innych odpowiedzi zaproponowano: niewydawanie i cofnięcie koncesji, spotkania z osobami po przejściach, które z własnej perspektywy powiedzą o swoich doświadczeniach, zaprzestanie promowania spożywania alkoholu w miejscach publicznych, takich jak ogródki piwne (1%).

Wykres 52. Jakie działania według Pana/i podejmuje Miasto, aby ograniczyć popyt na zażywanie substancji psychoaktywnych (w tym alkoholu)? N=1 554

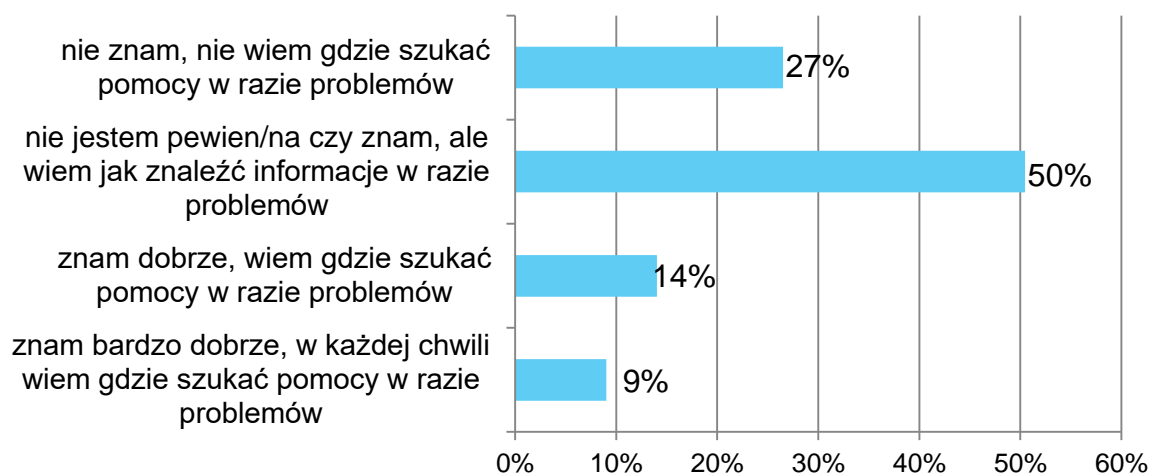

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

W kwestii znajomości danych kontaktowych do instytucji, gdzie można się zgłosić w razie problemów, wyniki kształtują się na zróżnicowanym poziomie. Połowa mieszkańców biorących udział w badaniu nie jest pewnych, czy zna takie dane, ale wie gdzie znaleźć informacje na ten temat (50%), zna dobrze tego typu dane i wie gdzie szukać pomocy 14% badanych, a 9% w każdej chwili ma do nich dostęp. Aż co czwarty badany stwierdził, że nie zna adresów, ani telefonów do miejsc, w których można uzyskać pomoc i nie wie gdzie ich szukać (27%).

Wykres 53. Czy zna Pan/i dane kontaktowe do instytucji pomocowych, gdzie można się zgłosić w razie problemów? N= 1 554

Porównanie wyników badań realizowanych na terenie Miasta do wyników badań ogólnopolskich

Wyniki badań realizowanych w 2021 roku w mieście Rybniku, porównano z wynikami badań ogólnopolskich, przedstawionych w raporcie z 2015 roku *„Oszacowanie rozpowszechnienia wybranych uzależnień behawioralnych oraz analiza korelacji pomiędzy występowaniem uzależnień behawioralnych a używaniem substancji psychoaktywnych”* oraz wynikami badania ogólnopolskiego realizowanego w 2017 roku dla Głównego Inspektoratu Sanitarnego przez Kantar Public: *„Raport z ogólnopolskiego badania ankietowego na temat postaw wobec palenia tytoniu”*³².

Do analizy porównawczej wybrano te badania, ponieważ zostały one przeprowadzone w oparciu o podobną metodologię i cel badań. W zamierzeniu niniejszego porównania było ukazanie różnic pomiędzy danymi ogólnopolskimi, a danymi lokalnymi. W dalszej części Diagnozy zaprezentowane zostały wyniki przeprowadzonej analizy.

Spożywanie alkoholu

Dane związane ze spożywaniem alkoholu przez dorosłych mieszkańców uzyskane w wyniku przeprowadzonego w Rybniku badania, porównane zostały do wyników badania ogólnopolskiego, przedstawionego w raporcie z 2015 roku *„Oszacowanie rozpowszechnienia wybranych uzależnień behawioralnych oraz analiza korelacji pomiędzy występowaniem uzależnień behawioralnych, a używaniem substancji psychoaktywnych”*.

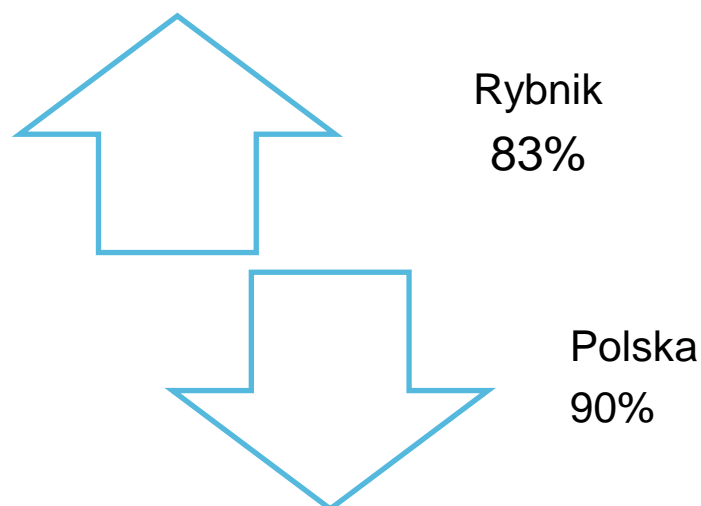
Jak wynika z badania przeprowadzonego przez CBOS na terenie całego kraju, odsetek konsumentów alkoholu wynosi w zaokrągleniu 90% (za konsumenta napoju alkoholowego przyjmowano osobę, która piła dany napój chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy). Podczas badania przeprowadzonego w Mieście w 2021 roku, do spożywania alkoholu przyznało się 83% respondentów, a więc mniej o 7 pp.

³² Kantar Publik, Raport z ogólnopolskiego badania ankietowego na temat postaw wobec palenia tytoniu, 2017.

Odsetek dorosłych konsumentów alkoholu na terenie Rybnika jest nieznacznie mniejszy, niż ich odsetek w całej Polsce – różnica wynosi 7 pp.

Rysunek 20. Odsetek konsumentów alkoholu – porównanie wyników lokalnych do wyników badań ogólnopolskich

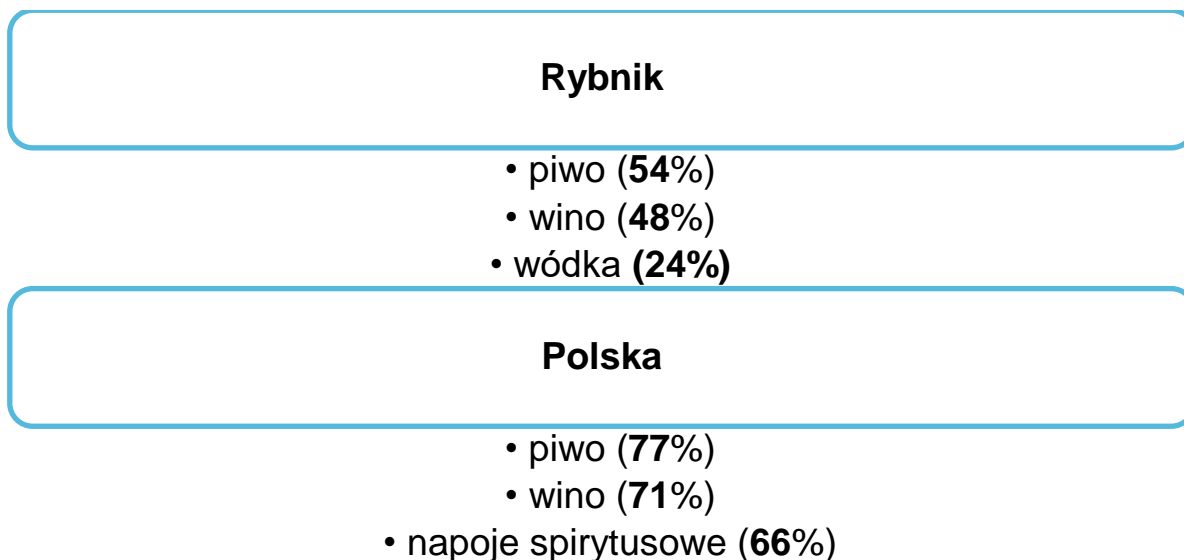

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów: „Oszacowanie rozpowszechnienia wybranych uzależnień behawioralnych oraz analiza korelacji pomiędzy występowaniem uzależnień behawioralnych, a używaniem substancji psychoaktywnych” z 2015 roku oraz „Diagnoza skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

Według badania ogólnopolskiego przeprowadzonego w 2015 roku, najpopularniejszym rodzajem spożywanego przed dorosłych mieszkańców napoju alkoholowego jest piwo (77%), na drugim miejscu pod względem popularności znajduje się wino (71%), natomiast na trzecim napoje spirytusowe (66%). Konsumpcja poszczególnych rodzajów napojów alkoholowych w Rybniku przedstawia się podobnie pod względem rodzajów spożywanego alkoholu. Dorośli mieszkańcy Miasta najczęściej spożywają piwo (54%), następnie wino (48%), a na trzecim miejscu pod względem popularności znalazła się wódka (24%).

Rysunek 21. Picie poszczególnych rodzajów napojów alkoholowych – porównanie wyników lokalnych do wyników ogólnopolskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów: „Oszacowanie rozpowszechnienia wybranych uzależnień behawioralnych oraz analiza korelacji pomiędzy występowaniem uzależnień behawioralnych, a używaniem substancji psychoaktywnych” z 2015 roku oraz „Diagnoza skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

W dalszej kolejności porównaniu poddana została również częstotliwość spożywania napojów alkoholowych przez dorosłych mieszkańców. Według danych, odsetek konsumentów alkoholu pijących kilka razy w tygodniu oraz kilka razy w miesiącu kształtuje się w Mieście na mniejszym poziomie niż na terenie całego kraju. Odsetek mieszkańców spożywających alkohol okazjonalnie (kilka razy w roku) jest większy na terenie Miasta o 4 pp., jednakże niepokojący jest odsetek badanych z Rybnika, którzy zadeklarowali sięganie po napoje alkoholowe codziennie – jest on większy od odsetka osób pijących codziennie w całej Polsce o 5 pp.

Na terenie Rybnika w 2021 roku odsetek konsumentów alkoholu pijących codziennie i kilka razy w roku jest większy od notowanego w całej Polsce, z kolei mniej osób na terenie Miasta sięga po alkohol kilka razy w tygodniu oraz kilka razy w miesiącu, niż ma to miejsce na terenie całego kraju.

Tabela 39. Częstotliwość spożycia alkoholu – porównanie wyników lokalnych do wyników badań ogólnopolskich

	Rybnik	Polska
codziennie	8%	3%
kilka razy w tygodniu	12%	23%
kilka razy w miesiącu	15%	18%
kilka razy w roku	29%	25%

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów: „Oszacowanie rozpowszechnienia wybranych uzależnień behawioralnych oraz analiza korelacji pomiędzy występowaniem uzależnień behawioralnych, a używaniem substancji psychoaktywnych” z 2015 roku oraz „Diagnoza skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

Palenie papierosów

Wyniki badania przeprowadzonego wśród dorosłych mieszkańców Rybnika dotyczącego palenia papierosów, zostały porównane do wyników badania ogólnopolskiego realizowanego w 2017 roku dla Głównego Inspektoratu Sanitarnego przez Kantar Public: „Raport z ogólnopolskiego badania ankietowego na temat postaw wobec palenia tytoniu”³³.

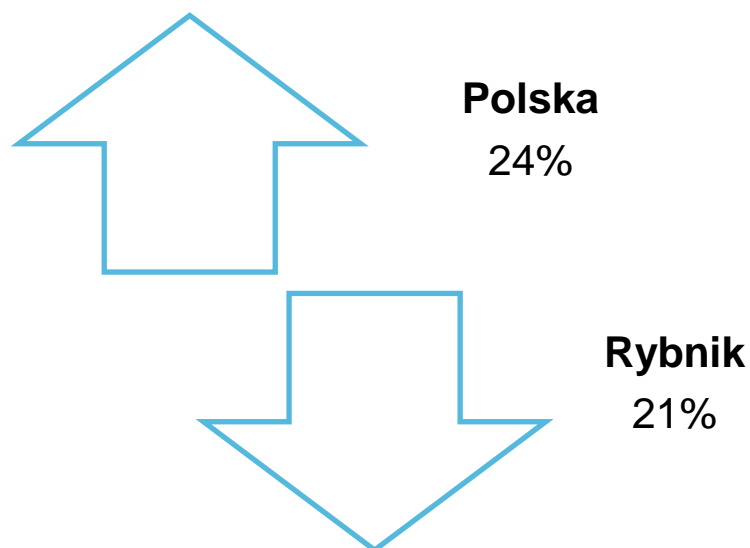
Przeprowadzone przez Główny Inspektorat Sanitarny badanie ogólnopolskie wykazało, iż palenie tytoniu jest nieco mniej rozpowszechnione niż picie alkoholu. Według tych badań, odsetek osób palących codziennie kształtował się na poziomie 24%. Porównując te dane z wynikami badania przeprowadzonego w Rybniku można dostrzec, iż odsetek dorosłych mieszkańców palących papierosy codziennie jest mniejszy niż ma to miejsce w całej Polsce – do codziennego palenia papierosów przyznało się bowiem 21% dorosłych mieszkańców – różnica wynosi zatem 3 pp.

W porównaniu do badań ogólnopolskich, w Mieście skala palenia papierosów jest nieznacznie mniejsza – odnotowano niższy o 3 pp. odsetek dorosłych mieszkańców sięgających codziennie po papierosy.

³³ Kantar Publik, Raport z ogólnopolskiego badania ankietowego na temat postaw wobec palenia tytoniu, 2017.

Rysunek 22. Skala palenia papierosów – porównanie wyników lokalnych do badań ogólnopolskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów: „Raport z ogólnopolskiego badania ankietowego na temat postaw wobec palenia tytoniu” z 2017 roku oraz „Diagnoza skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

Zażywanie narkotyków i dopalaczy

Wyniki badań lokalnych dotyczących zażywania narkotyków i dopalaczy, w których brali udział dorośli mieszkańcy Rybnika, porównano do wyników badań przeprowadzonych przez CBOS w 2015 roku i przedstawionych w raporcie „*Oszacowanie rozpowszechnienia wybranych uzależnień behawioralnych oraz analiza korelacji pomiędzy występowaniem uzależnień behawioralnych a używaniem substancji psychoaktywnych*”³⁴.

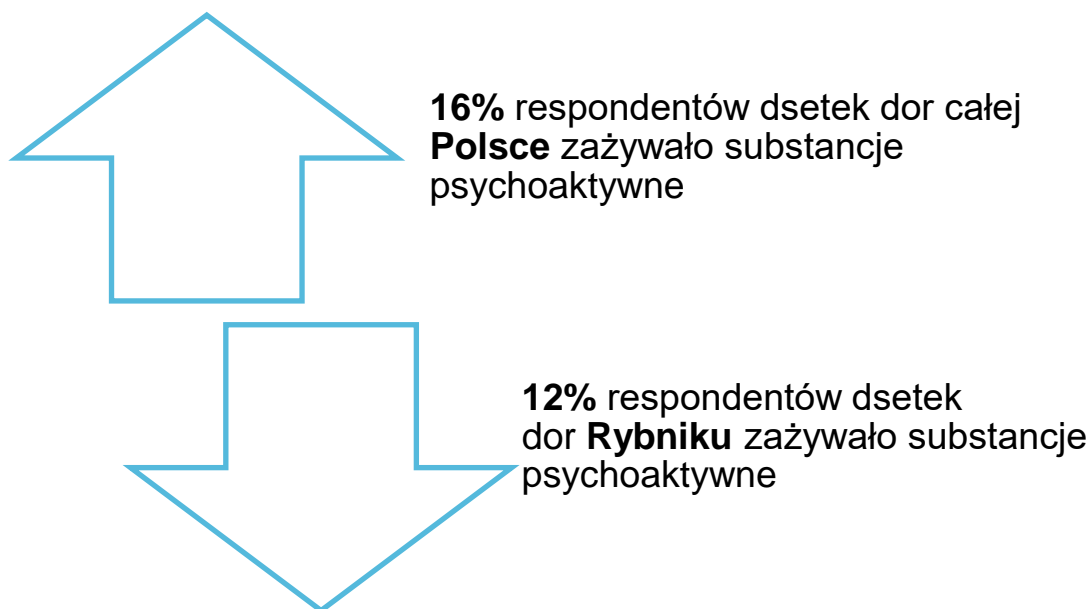
Z badań ogólnopolskich wynika, że używanie substancji psychoaktywnych innych niż alkohol i tytoń to zjawisko bardzo rzadko deklarowane. Do zażywania substancji psychoaktywnych kiedykolwiek w życiu przyznało się bowiem 16% badanych w całej Polsce. Lokalne badanie przeprowadzone w 2021 roku wśród mieszkańców Rybnika wskazało, iż po substancje psychoaktywne sięgnęło 12% ankietowanych, a więc różnica wynosi 4 pp.

³⁴ Centrum Badania Opinii Społecznej, Oszacowanie rozpowszechnienia wybranych uzależnień behawioralnych oraz analiza korelacji pomiędzy występowaniem uzależnień behawioralnych a używaniem substancji psychoaktywnych, Warszawa 2015.

Porównując wyniki badań lokalnych do badań ogólnopolskich można zauważyć, iż problem zażywania substancji psychoaktywnych wśród mieszkańców Rybnika kształtuje się na niższym poziomie niż w całej Polsce.

Rysunek 23. Skala zażywania substancji psychoaktywnych – porównanie wyników badań lokalnych do wyników badań ogólnopolskich

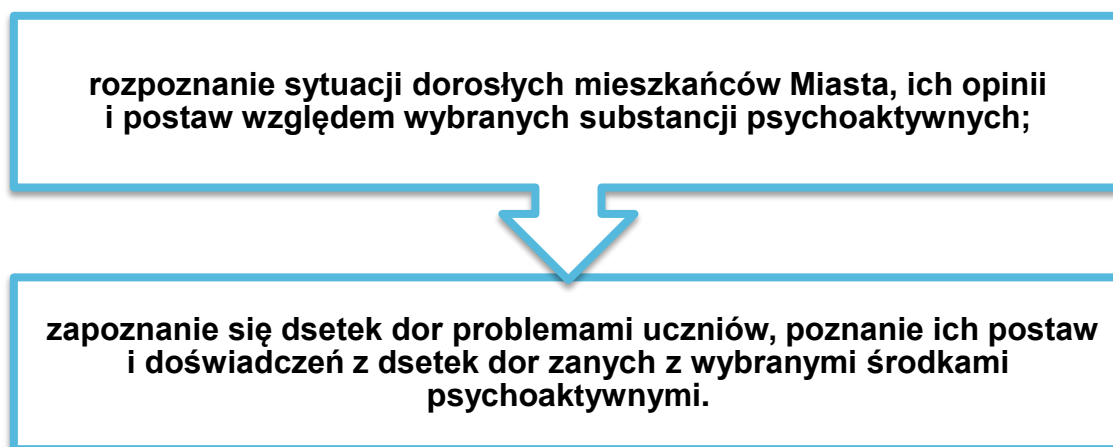

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów: „Oszacowanie rozpowszechnienia wybranych uzależnień behawioralnych oraz analiza korelacji pomiędzy występowaniem uzależnień behawioralnych, a używaniem substancji psychoaktywnych” z 2015 roku oraz „Diagnozy skali problemów alkoholowych oraz związanych z używaniem pozostałych substancji psychoaktywnych na terenie Miasta Rybnika z 2021 roku”

Wnioski i rekomendacje profilaktyczne

Celem badania było przedstawienie aktualnych problemów występujących w środowisku lokalnym miasta Rybnika, takich jak: uzależnienie od alkoholu, narkotyków, papierosów i e-papierosów. Zbadaniu poddana została również ocena działań profilaktycznych, w odniesieniu do opinii dorosłych mieszkańców oraz dzieci i młodzieży. Cel ten został osiągnięty w toku weryfikacji zebranego materiału badawczego, będącego podstawą do opracowania wniosków i rekomendacji, które następnie posłużą do tworzenia różnego rodzaju programów pomocowych zmierzających do poprawy sytuacji na terenie Rybnika. Przeprowadzona diagnoza oraz analiza danych umożliwiła:

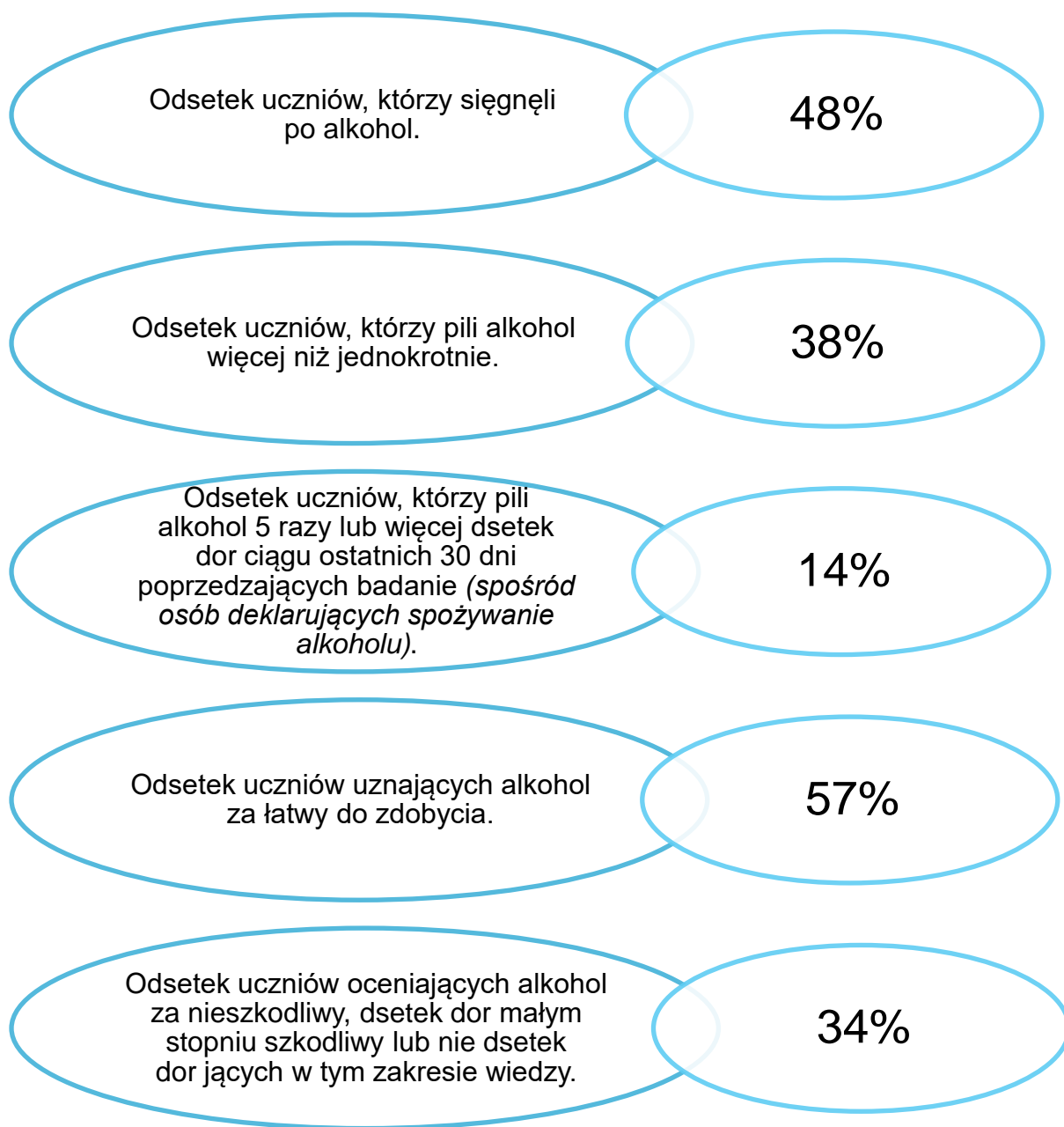

W oparciu o dokonaną analizę problemów społecznych zostały sformułowane rekomendacje. Poniżej znajduje się podsumowanie wniosków z badania diagnozującego aktualne problemy społeczne występujące na terenie Rybnika wraz z rekomendacjami, co do dalszych działań profilaktycznych skierowanych do uczniów i mieszkańców Miasta.

Uczniowie

Problem alkoholowy

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala spożywania alkoholu

- Uzyskane w procesie badawczym odpowiedzi uczniów ze szkół znajdujących się na terenie Rybnika pokazują, że po alkohol kiedykolwiek w życiu sięgnął niemal co drugi badany (48%).
- Z przeprowadzonego badania dowiadujemy się również, że jednokrotne próby spożycia alkoholu ma za sobą 10% uczniów, natomiast co trzeci sięgnął po niego więcej niż raz (38%).
- 59% badanych uczniów spożywało alkohol w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem (spośród deklarujących spożywanie alkoholu), a 14% z nich sięgnęło po napoje alkoholowe w tym okresie więcej niż 5 razy.
- Częste spożywanie alkoholu przez rówieśników zadeklarowało aż 41% badanych uczniów, z kolei 26% respondentów stwierdziło, że zjawisko to jest rzadkie wśród osób w swoim wieku.

Wiek inicjacji alkoholowej

- Z przeprowadzonego badania wyłania się obraz wczesnej inicjacji alkoholowej – 8% ankietowanych sięgnęło po alkohol przed ukończeniem 10 roku życia (*spośród osób deklarujących spożywanie alkoholu*).
- Pozostali uczniowie pierwszy raz spożyli alkohol w wieku 10-13 lat (22%), 14-15 lat (46%) oraz 17-18 lat – 25% (*spośród osób deklarujących spożywanie alkoholu*).

Okoliczności i powody spożywania alkoholu

- Przeprowadzone badanie pozwoliło zweryfikować również okoliczności otrzymania/zdobycia alkoholu przez uczniów. Z deklaracji ankietowanych wynika, że znaczna część młodych mieszkańców miała kontakt z alkoholem, ponieważ została nim poczęstowana (*54% spośród tych, którzy spożywali alkohol*), z kolei 38% badanych kupiło go sobie samodzielnie. Należy zwrócić uwagę na to, że część badanych była w trakcie badania pełnoletnia, jednakże uczniowie deklarowali również łatwość zdobycia alkoholu na terenie Miasta, co może wskazywać na problem w tym zakresie.

- Połowa ankietowanych uczniów sięgających kiedykolwiek po alkohol, deklaruje spożywanie go w celu dobrej zabawy (54%), z kolei 44% z ciekawości.

Dostępność napojów alkoholowych

- Analizując odpowiedzi uczniów z Rybnika można stwierdzić, że alkohol jest łatwo dostępny dla respondentów – co drugi z nich przyznał bowiem, że nie miałby trudności w zdobyciu go na terenie swojej miejscowości (57%).
- 32% nie posiada wiedzy na temat dostępności alkoholu na terenie Miasta.

Pandemia a spożywanie alkoholu

- Co czwarty młody mieszkaniec Rybnika stwierdził, że podczas trwania pandemii COVID-19 spożywał mniejsze lub takie same ilości alkoholu, jak przed okresem izolacji (po 27%). Może to wskazywać na sięganie po alkohol przez uczniów wyłącznie podczas spotkań z rówieśnikami.
- Tylko 9% uczniów deklaroowało sięganie po napoje alkoholowe częściej niż zwykle, w czasie pandemii.

Opinia na temat szkodliwości alkoholu

- 17% ankietowanych uczniów przyznało, że doświadczyło kiedykolwiek przykrych doświadczeń związanych ze spożywaniem alkoholu. Najczęściej deklarowanymi skutkami było pogorszenie relacji koleżeńskich oraz wypadek lub uszkodzenie ciała.
- Rodzic co trzeciego badanego ucznia z Rybnika nie zareagował na spożywanie przez swoje dziecko alkoholu, ponieważ jak twierdzą ankietowani – nie miał na ten temat wiedzy (35%). Niepokojący jest fakt, że 31% rodziców ankietowanych uczniów nie zareagowało na fakt sięgania po alkohol przez swoje dziecko, pomimo posiadania wiedzy na ten temat.

- Na podstawie deklaracji badanych uczniów można stwierdzić, że część respondentów nie ma świadomości na temat szkodliwości alkoholu – 24% ankietowanych uznało go za mało szkodliwy, 5% za nieszkodliwy, a również 5% przyznało, że nie ma na ten temat żadnej wiedzy.

Podsumowanie

Biorąc pod uwagę powyższe podsumowanie wyników badań możemy stwierdzić, że problem spożywania alkoholu jest wśród uczniów z Rybnika widoczny i domaga się podejmowania działań profilaktycznych. Z zebranych danych wynika, że bezpośredni kontakt z alkoholem miał niemal co drugi uczeń, a znaczna część z nich sięgnęła po niego więcej niż jednokrotnie i spożywa go regularnie. Konsumpcja napojów alkoholowych jest częstym zjawiskiem w środowisku rówieśniczym, zdaniem większości respondentów. Powyższe może wskazywać na tzw. picie ryzykowne, które aktualnie nie pociąga za sobą negatywnych skutków, jednakże można oczekiwać pojawienia się ich, jeżeli model spożywania alkoholu nie ulegnie zmianie. Pozytywnym wnioskiem z badania jest natomiast to, że ankietowani deklarowali rzadsze sięganie po alkohol w trakcie trwania pandemii, co może być związane z izolacją i obostrzeniami. Badani głównie byli alkoholem częstowani, ale warto również zwrócić uwagę na to, że rodzice niejednokrotnie uczestniczyli w inicjacji alkoholowej uczniów, a także nie podejmowali interwencji na wiadomość o spożywaniu alkoholu przez ich dziecko, co stanowi alarm do podjęcia działań w tym zakresie. Zauważono również niski wiek inicjacji alkoholowej. Warte uwagi jest również to, że niektórzy uczniowie nie zdają sobie sprawy ze szkodliwości alkoholu dla zdrowia, a duża część z nich uznaje alkohol za łatwo dostępny na terenie Miasta.

Działania priorytetowe:

- obniżenie wieku inicjacji alkoholowej,
- edukacja skierowana do rodziców na temat negatywnych skutków spożywania alkoholu przez osoby nieletnie,
- podniesienie świadomości uczniów na temat szkodliwości spożywania alkoholu,
- ograniczenie dostępności alkoholu na terenie Miasta.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Kontynuowanie podejmowania działań profilaktycznych na poziomie uniwersalnym wśród dzieci i młodzieży. Efektywne może okazać się przeprowadzenie programu rekomendowanego przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA) – „*Fantastyczne możliwości*”. Głównym celem programu jest opóźnienie inicjacji alkoholowej wśród dzieci oraz ograniczanie problemów związanych z piciem alkoholu przez dorastających poprzez wzmacnianie rodzinnych, indywidualnych i rówieśniczych czynników chroniących. Wszelkie informacje na ten temat można uzyskać na stronie: <https://programyrekomendowane.pl>.
- Organizowanie zajęć profilaktycznych trwających od 10 do 30 godzin w roku szkolnym. Jak wynika z przeprowadzonych badań, wielogodzinnym działaniom profilaktycznym towarzyszy wzrost pozytywnych zachowań uczniów.
- Rozszerzenie działań docierających możliwie do jak najwyższej liczby dzieci i młodzieży, w celu obniżenia liczby uczniów inicjujących we wczesnych latach picie alkoholu. Skuteczne mogą okazać się np. tematyczne godziny wychowawcze, w czasie których wychowawcy będą podejmować działania profilaktyczne: warsztaty edukacyjne, wykorzystanie źródeł multimedialnych, spotkania z ekspertami np. osobami pracującymi z osobami uzależnionymi lub zajęcia wspierające uczniów w rozwijaniu konstruktywnych form radzenia sobie w trudnych sytuacjach.
- Zastosowanie w działaniach profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży strategii informacyjnej, w celu poszerzenia ich wiedzy na temat przyczyn i konsekwencji picia alkoholu oraz umożliwienia młodym ludziom, podejmowania racjonalnych wyborów, popartych znajomością zagadnień związanych z używaniem napojów wysokoprocentowych. By działania z zakresu strategii informacyjnej, przynosiły oczekiwane rezultaty, powinny być realizowane przez kompetentne osoby, które cechuje wiarygodność, umiejętność wybudzania zaufania wśród dzieci i młodzieży i budowania z nimi pozytywnej relacji. Przekazywane informacje muszą być rzetelne oraz dostosowane do etapu rozwojowego uczniów. Przydatne mogą okazać się również ulotki i plakaty rozpowszechniane wśród dzieci i młodzieży.

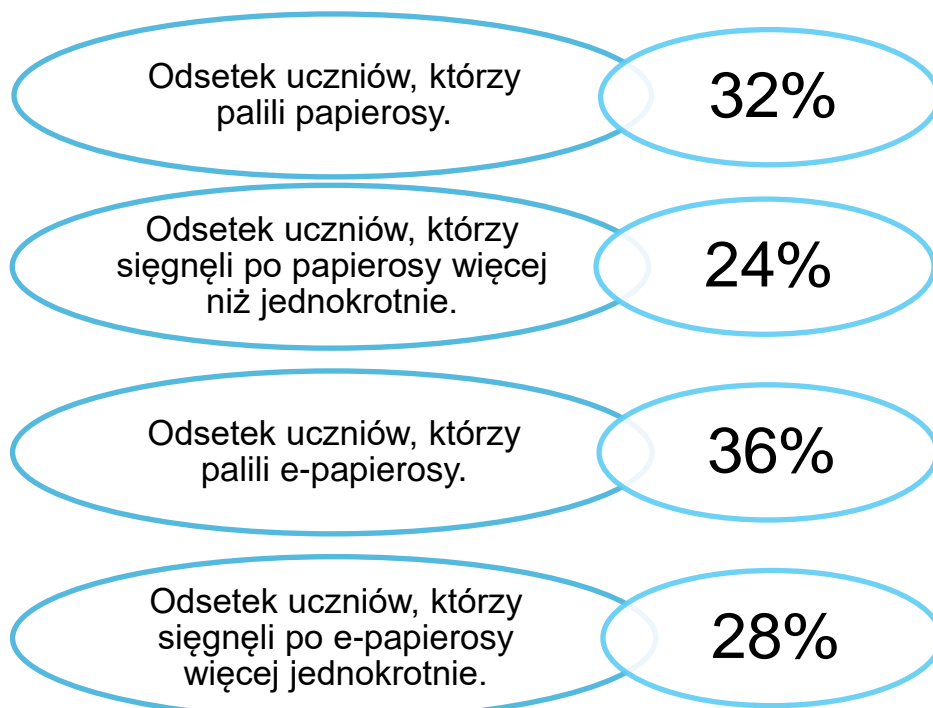
- Kontynuacja realizowania rekomendowanych działań profilaktycznych w ramach Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego prowadzonego przez PARPA, również w obszarze profilaktyki wskazującej. Badanie ukazało problem nadmiernego i regularnego sięgania po alkohol przez uczniów z terenu Miasta, zatem warto podjąć działania nie tylko o charakterze prewencyjnym, ale również takie, które oddziaływałyby bezpośrednio na dzieci i młodzież sięgającą po alkohol w sposób ryzykowny czy szkodliwy.
- Przeprowadzenie szkoleń dla rodziców, podczas których przekazana im będzie wiedza na temat problemu picia alkoholu, skutków wczesnej inicjacji alkoholowej wśród dzieci oraz możliwości jej zapobiegania. Ryzykowny jest fakt przyzwolenia rodziców na spożywanie przez ich dzieci alkoholu, nawet jeśli wydaje im się, że to kontrolują. Rodzice powinni zostać również przeszkoleni w zakresie reagowania w przypadku spożywania alkoholu przez dziecko. Warto skorzystać z darmowego przewodnika *Jak rozmawiać z dzieckiem o alkoholu?* dostępnego na stronie *trzymajpion.pl*. Istotne jest dotarcie do jak największej liczby rodziców oraz realizacja działań profilaktycznych we współpracy z rodzicami na co zwraca uwagę *Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych* w swoich rekomendacjach za 2021 rok.
- „[...] rekomenduje się realizowanie działań profilaktyczno-edukacyjnych we współpracy z rodzicami, aby wspierać abstynencję dziecka i przygotowywać je do podejmowania świadomych i odpowiedzialnych decyzji związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Chodzi zatem nie tylko o przekazanie informacji na temat skali problemu, ale pracę nad przekonaniami normatywnym dotyczącymi picia alkoholu i jego szkodliwości dla młodzieży i dorosłych. W ocenie specjalistów zajmujących się profilaktyką najbardziej skuteczne są programy oparte na równoległym oddziaływaniu zarówno na rodziców, jak i dzieci”. – **Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2021 roku.**

- Regularne podnoszenie kompetencji nauczycieli, pedagogów szkolnych oraz osób pracujących w świetlicach celem zwiększenia efektywności działań podejmowanych przez nich, w stosunku do dzieci i młodzieży. Należy dążyć do powiązania działań skierowanych ku dzieciom i młodzieży z działaniami skierowanymi do ich dorosłego otoczenia – nie tylko rodziców, ale także nauczycieli.
- Zastosowanie w działaniach profilaktycznych strategii edukacyjnej, która ma na celu rozwijanie ważnych umiejętności psychologicznych i społecznych. Zaleca się realizowanie ćwiczeń, gier psychoedukacyjnych, czy też warsztatów, które będą rozwijały asertywność, uczyły nawiązywania relacji z innymi ludźmi, radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów oraz podnosiły poczucie własnej wartości. Programy edukacyjne, konstruowane z wykorzystaniem strategii rozwijania umiejętności życiowych, składają się zazwyczaj z bloków ćwiczeń, w których uczestnicy mogą poznawać własne braki w zakresie różnych umiejętności i zacząć je trenować.
- Wspieranie uczniów przeżywających trudności edukacyjne, obserwowany jest bowiem związek pomiędzy występowaniem trudności w nauce, a podejmowaniem zachowań ryzykownych.
- Realizacja programów opartych na strategii edukacji normatywnej, których celem jest korygowanie błędnych przekonań normatywnych (np. przekonania, że większość nastolatków przyjmuje środki psychoaktywne) i osłabianiu odczuwanej presji społecznej (np. przekonania, że skoro wszystkie nastolatki biorą narkotyki, ja też powinienem to zrobić).
- Poszerzenie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie Miasta, przede wszystkim tymi działającymi w obszarze rozwiązywania problemów społecznych. NGO znają specyfikę konkretnych problemów występujących na terenie Miasta, wobec tego ścisła współpraca z nimi może przynosić liczne korzyści.

Problem nikotynowy

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala palenia papierosów

- Na podstawie zebranych danych możemy zauważyć, że kontakt z papierosami miało 32% uczniów z Rybnika.
- Niemal co czwarty badany uczeń sięgał po papierosy więcej niż jednokrotnie, a 7% zadeklarowało codzienne/regularne palenie.
- 52% palących uczniów sięgnęło po papierosa w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem, w tym 23% więcej niż 10 razy – może to wskazywać na problem uzależnienia od nikotyny tej części badanej młodzieży.

Skala palenia e-papierosów

- Elektroniczne papierosy są wśród uczniów z Rybnika bardziej rozpowszechnione, niż te tradycyjne. Po e-papierosy sięgnęło 36% uczniów, a więc różnica wynosi 4 pp.
- Wśród uczniów, którzy sięgnęli po e-papierosy, większość paliła je kilka razy (10%), a 9% sięga po nie regularnie/codziennie.

- W ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem po e-papierosy sięgnęło 58% ankietowanych, w tym aż 29% paliło je więcej niż 10 razy.

Wiek inicjacji nikotynowej

- Co drugi uczeń deklarujący palenie papierosów tradycyjnych, pierwszy raz sięgnął po nie w wieku 14-16 lat. Niski wiek inicjacji nikotynowej dostrzegalny jest w przypadku 44 badanych (7%), którzy zapalili papierosa pierwszy raz mając mniej niż 10 lat.
- Co drugi badany uczeń zapalił pierwszy raz e-papierosa w wieku 14-16 lat (*spośród osób deklarujących palenie e-papierosów*). 4% ankietowanych miało wówczas mniej niż 10 lat (30 osób).

Pandemia a palenie papierosów

- Okres pandemii wpłynął na częstsze sięganie po wyroby tytoniowe w przypadku 14% uczniów (*spośród deklarujących palenie papierosów*), z kolei co piąty sięgał po nie tak samo często.

Powody palenia papierosów

- Głównym powodem sięgania po papierosy przez młodych mieszkańców Rybnika jest ciekawość oraz przyjemność relaksacja (po 41%). Co czwarty sięga po nie z powodu złego nastroju, a co piąty dla chęci dobrej zabawy.

Opinia na temat szkodliwości papierosów i e-papierosów

- Odpowiedzi uczniów ze szkół na terenie Rybnika dotyczące szkodliwości papierosów i e-papierosów pozwoliły na wniosek, że co trzeci młody mieszkaniec nie ma świadomości lub wiedzy na temat szkodliwości e-papierosów dla zdrowia.
- Z deklaracji badanych wynika, że papierosy tradycyjne są w opinii uczniów bardziej szkodliwe niż e-papierosy – nie ma świadomości lub wiedzy na temat ich szkodliwości dla zdrowia 9% ankietowanych, natomiast w przypadku e-papierosów jest to aż 39%.

- 61% palących uczniów przyznało, że ich rodzice nie zareagowali na wiadomość o paleniu papierosów przez swoje dzieci, ponieważ o tym nie wiedzieli. 16% badanych przyznało, że rodzice przeprowadzili z nimi rozmowę o szkodliwości nikotyny.
- Zdaniem niemal co drugiego badanego młodego mieszkańca Rybnika, palenie papierosów/e-papierosów jest częste wśród ich rówieśników (46%).

Dostępność papierosów i e-papierosów

- Papierosy tradycyjne są w podobnym stopniu dostępne dla respondentów jak e-papierosy – co drugi uczeń przyznał bowiem, że nie miałby trudności w zdobyciu ich na terenie swojej miejscowości.

Podsumowanie

Biorąc pod uwagę powyższe podsumowanie wyników badań możemy stwierdzić, że problem palenia papierosów jest wśród uczniów z Rybnika zauważalny i kształtuje się na wysokim poziomie. Niepokojące rozmiary przybiera problem palenia papierosów tradycyjnych jak i e-papierosów, do których dostęp dla połowy respondentów jest łatwy. Wśród części uczniów mających za sobą inicjację nikotynową występuje wysokie prawdopodobieństwo uzależnienia, ponieważ sięgali oni więcej niż 10 razy po papierosy w trakcie ostatnich 30 dni przed badaniem. Pozytywnym faktem jest podejmowanie rozmów przez rodziców badanych uczniów na temat szkodliwości nikotyny, w sytuacji kiedy wiedzą o fakcie palenia papierosów przez swoje dziecko. W projektowaniu działań profilaktycznych należy przede wszystkim zwrócić szczególną uwagę na niską świadomość badanych uczniów na temat szkodliwości e-papierosów dla zdrowia, ponieważ aż co czwarty z nich twierdzi, że są one w małym stopniu szkodliwe, a 6% całkowicie nie dostrzega ich negatywnego wpływu na zdrowie.

Działania priorytetowe:

- zmiana postaw młodych mieszkańców Miasta wobec e-papierosów oraz podniesienie ich świadomości w zakresie ich szkodliwości na zdrowie,
- ograniczenie dostępu uczniów do papierosów i e-papierosów na terenie Rybnika,
- rozszerzenie profilaktyki wskazującej, ukierunkowanej na osoby nadużywające nikotyny.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Intensyfikacja działań propagujących wśród uczniów zdrowy styl życia, poprzez przedstawianie korzyści za tym idących oraz możliwości tego osiągnięcia, a także poprzez rozpowszechnianie na ten temat ulotek, plakatów oraz zapewnianie uczniom możliwości uczestnictwa w zajęciach sportowych. Przy realizacji tego warto mieć na uwadze rekomendacje *Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych* odnośnie zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży, które brzmią następująco:
- „Na realizację pozalekcyjnych zajęć sportowych i imprez o charakterze rekreacyjno-sportowym samorządy lokalne wydają blisko sześciokrotnie więcej funduszy niż na realizację rekomendowanych programów profilaktycznych, czyli ponad 62 mln zł. Te dysproporcje są szczególnie niepokojące, zważywszy na fakt, że nie udowodniono poprzez badania naukowe pozytywnego związku pomiędzy uczestnictwem młodzieży w takich działaniach a zmianą ich postawy wobec substancji psychoaktywnych. Należy podkreślić, że zajęcia sportowe nie mogą stanowić jedynej i samodzielnej strategii profilaktycznej. Powinny być integralnym elementem programu profilaktycznego, uwzględniającego szeroki zakres zagadnień związanych ze zdrowym stylem życia i spełniać określone kryteria pozwalające na stwierdzenie, że mogą konstruktywnie wpływać na postawy młodych ludzi wobec używek”. – **Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2021 roku.**

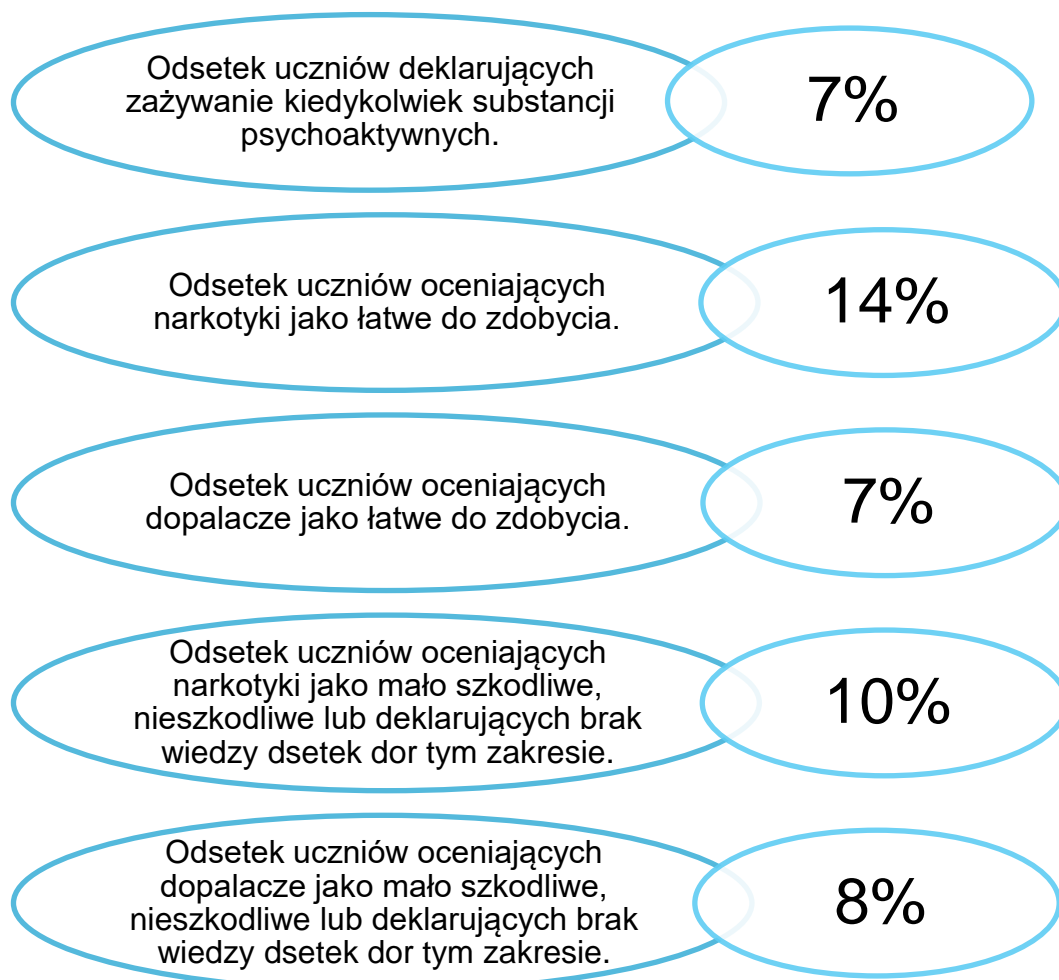

- Zajęcia sportowe powinny wzmacniać czynniki chroniące, zwłaszcza poprzez ukazywanie autorytetów promujących wzorzec trzeźwości (trenera, znanych sportowców, nauczycieli wychowania fizycznego itp.) i rozwijanie zainteresowań, z wyraźnym określeniem zasad zachowania w różnych sytuacjach (postawa wobec używek, rozwiązywanie konfliktów, eliminowanie przemocy). Istotne jest również, aby osoba prowadząca takie zajęcia miała odpowiednie przygotowanie i wiedzę w zakresie profilaktyki.
- Zorganizowanie warsztatów/zajęć mających na celu wzmacnianie poczucia własnej wartości, naukę asertywności i umiejętności przeciwstawiania się presji grupy rówieśniczej. Rozwijanie umiejętności budowania samokontroli, która jest uniwersalnym czynnikiem chroniącym przed paleniem papierosów, a także ogranicza inne zachowania ryzykowne młodych ludzi.
- Prowadzenie działań profilaktycznych z zakresu strategii informacyjnej, poprzez przekazywanie wiedzy na temat szkodliwości palenia przede wszystkim e-papierosów. Pomocne w realizacji tej strategii, może być zaproszenie wykwalifikowanej osoby (np. lekarza), która w profesjonalny sposób przekaze uczniom odpowiedni zasób wiedzy, na temat skutków podejmowania takiego zachowania. Wiedza z zakresu medycyny, dotycząca niekorzystnego wpływu na organizm (powstawanie zakrzepów krwi, zawały serca itp.), przekazana przez specjalistę, może lepiej dotrzeć do młodych osób.
- Ograniczenie dostępności papierosów dla dzieci i młodzieży, poprzez regularne szkolenia dla sprzedawców wyrobów nikotynowych z zakresu przestrzegania zakazu sprzedaży papierosów osobom nieletnim oraz konsekwencji moralnych i prawnych za tym idących. Pomocne może okazać się również zorganizowanie akcji „Tajemniczy Klient” mającej na celu zweryfikowanie przestrzegania przez sprzedawców zapisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.
- Zakup materiałów profilaktycznych oraz pakietów edukacyjnych dla nauczycieli i wychowawców z zakresu palenia tytoniu oraz e-papierosów. Planując działania profilaktyczne w szkole warto korzystać ze sprawdzonej literatury oraz wiarygodnych stron internetowych, którymi można się inspirować.

- Prowadzenie działań oddolnych – skierowanych na osoby dorosłe, przede wszystkim rodziców, którzy palą papierosy. Sięganie po papierosy w środowisku rodzinnym ucznia stanowić może pewnego rodzaju zachętę, dawać złudne poczucie przyzwolenia oraz niskiej szkodliwości nikotyny. Warto podejmować rozmowy w tym zakresie na godzinach wychowawczych w szkołach, zachęcając rodziców do zaprzestania palenia, bądź sięgania po papierosy poza domem, nie w obecności dziecka.
- Wzmocnienie egzekwowania zakazu palenia tytoniu oraz papierosów elektronicznych na terenie szkół, a także zachęcanie placówek oświatowych do wprowadzania szkolnych programów zapobiegania paleniu tytoniu, których celem byłoby zapobieganie oraz ograniczenia palenia papierosów wśród dzieci i młodzieży. Taki program może opierać się np. na cyklu warsztatów poświęconych tematyce szkodliwości nikotyny.

Problem narkotykowy

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala zażywania narkotyków lub dopalaczy

- Obraz jaki wyłania się z badania to stosunkowo niski odsetek uczniów mających kontakt z narkotykami, dopalaczami lub innymi środkami psychoaktywnymi. Sięgnęło po nie 7% badanych.
- Niepokojący jest jednak fakt, że 2% respondentów zadeklarowało sięganie po nie regularnie/codziennie.
- Co piąty ankietowany twierdzi, że zna niewiele osób w swoim wieku, które sięgają po narkotyki/dopalacze, 6% zna wielu takich rówieśników, z kolei 74% uczniów deklaruje nieznaną osobę zażywających substancje psychoaktywne.
- 11% spośród uczniów deklarujących zażywanie narkotyków/dopalaczy, stwierdziło, że pierwszy raz sięgnęło po nie mając mniej niż 10 lat (17 osób).
- Blisko co drugi ankietowany zażywał środki psychoaktywne w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem (48%), z tego 16% sięgało po nie więcej niż 10 razy – może to wskazywać na ryzykowne, bądź szkodliwe stosowanie tego rodzaju środków.

Rodzaje zażywanych substancji psychoaktywnych

- Wyniki badania pokazują, że najpopularniejszą substancją wśród uczniów z terenu Miasta jest marihuana i jej pochodne – zażywanie jej zadeklarowało 80% spośród osób deklarujących sięganie po środki psychoaktywne.
- Na drugim miejscu znalazły się leki w celu odurzenia (29%).

Pandemia a zażywanie substancji psychoaktywnych

- Częstotliwość zażywania środków psychoaktywnych w czasie pandemii zmieniła się wśród 17% uczniów (*spośród sięgających po substancje psychoaktywne*). Co czwarty z badanych przyznał, że zdarzyło mu się stosować je rzadziej w okresie pandemii (28%)

Powody i konsekwencje sięgania po substancje psychoaktywne

- Głównym powodem zażywania przez uczniów z Rybnika narkotyków/dopalaczy jest chęć dobrej zabawy (61%). Często wskazywano również na przyjemność/relaksację (45%).
- Niemal co piąty badany uczeń stwierdził, że w związku z przyjmowaniem substancji psychoaktywnych, doznał przykrych konsekwencji. Przede wszystkim wskazywano na pogorszenie relacji koleżeńskich.

Dostępność środków psychoaktywnych

- W kwestii dostępności narkotyków i dopalaczy w środowisku lokalnym uczniów, wyniki kształtują się na następującym poziomie – 14% uznaje narkotyki, a 7% dopalacze za łatwo dostępne w swojej miejscowości.
- Co trzeci młody respondent zadeklarował otrzymanie narkotyków/dopalaczy od kolegi/koleżanki (36%) oraz branie ich wspólnie, w grupie przyjaciół (34%). Co czwarty nie zna źródła pochodzenia narkotyków/dopalaczy, które zażywał.

Opinia na temat substancji psychoaktywnych

- Większość uczniów ma świadomość na temat szkodliwości narkotyków i dopalaczy dla zdrowia, natomiast nie zdaje sobie z tego sprawy lub nie posiada wiedzy 10% uczniów w przypadku narkotyków i 8% odnośnie dopalaczy.
- W kwestii negatywnych konsekwencji mogących towarzyszyć stosowaniu substancji psychoaktywnych, ankietowani uczniowie najczęściej wskazywali na uzależnienie (82%) oraz zaburzenia zdrowia fizycznego i psychicznego (78%).
- W przypadku doświadczenia problemu związanego z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami, uczniowie zwróciliby się o pomoc przede wszystkim do rodziców/opiekunów (61%).
- 71% uczniów stwierdziło, że ich rodzice nie zareagowali na wiadomość o tym, że sięgali oni po narkotyki/dopalacze, ponieważ nie mieli wiedzy na ten temat (71%). Co dziesiąty rodzic na wieść, że jego dziecko zażywa substancje psychoaktywne, przeprowadził z nim rozmowę.

Podsumowanie

Analiza wyników badania, które zostało przeprowadzone pod kątem stosowania środków psychoaktywnych pozwala na stwierdzenie, że problem ten wśród młodzieży występuje w stosunkowo niskim natężeniu, gdyż 8% uczniów miało kontakt z narkotykami oraz dopalaczami. Nie należy jednak bagatelizować tego problemu, ponieważ wśród uczniów deklarujących zażywanie substancji psychoaktywnych znajdują się osoby, które sięgają po nie z wysoką częstotliwością. Pozytywny jest fakt, że większość uczniów wskazała na rodziców i opiekunów jako osoby, do których zwróciliby się w związku z problemem uzależnień. Warto działania profilaktyczne zwrócić w szczególności na kwestie związane ze stosowaniem marihuany oraz jej pochodnych, a także leków w celu odurzenia, bowiem największy odsetek stanowią użytkownicy właśnie tych substancji. Uczniowie w większości posiadają świadomość w zakresie szkodliwości środków psychoaktywnych dla zdrowia, jednakże część nie ma wiedzy w tym zakresie, dlatego warto podejmować regularne działania profilaktyczne. Stosunkowo wysoki odsetek ankietowanych wskazał na łatwość w dostępie do narkotyków na terenie Miasta, co może stanowić problem w walce z tym problemem w Rybniku.

Działania priorytetowe:

- zmiana postaw młodych mieszkańców Miasta wobec stosowania marihuany i leków w celu odurzenia,
- rozszerzenie działań mających na celu ograniczenie dystrybucji substancji psychoaktywnych na terenie Miasta.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Kontynuowanie prowadzenia regularnych działań profilaktycznych w szkole, mających na celu przekazywanie wiedzy na temat konsekwencji społecznych, zdrowotnych i prawnych zażywania narkotyków i dopalaczy. Pomóc w tym mogą ulotki, broszury czy plakaty, zawierające informacje na ten temat. Warto również organizować zajęcia z wykorzystaniem materiałów multimedialnych (grafik, filmów), które efektywniej docierają do młodych osób, a także zapadają w pamięć. Powinno się przede wszystkim trzymać dostępnych faktów, wynikających m.in. z badań dotyczących negatywnego wpływu środków

psychoaktywnych na organizm młodego człowieka. Pomocny może się tu okazać również szkolny program profilaktyki, który jest zbiorem systemowych rozwiązań w środowisku szkolnym.

- Regularne monitorowanie zjawiska stosowania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież na terenie Miasta w placówkach szkolnych, poprzez m.in. obserwację, wywiad, rozmowę, analizę wytworów uczniów, ankietę, czy analizę dokumentacji szkolnej. Regularne szacowanie skali problemu sięgania po środki psychoaktywne, pozwala na lepsze dostosowanie działań profilaktycznych.
- Prowadzenie kampanii edukacyjnej skierowanej na rodziców oraz farmaceutów, w zakresie przeciwdziałania stosowania leków przez dzieci i młodzież w celach pozamedycznych. Rodzicom należy w pierwszej kolejności dostarczyć informacji na temat zjawiska i uświadomić ich, że wiedza, jaką posiadają, jest prawdopodobnie niewystarczająca. Forma kampanii może obejmować dystrybucję broszur, w której rodzice znajdą informacje na temat porozumienia z nastolatkiem, zapobiegania sięganiu przez niego po leki w celu odurzenia oraz kwestie pomocy w przypadku wystąpienia takiej sytuacji. Pakiet informacyjny powinien być rozpowszechniany przede wszystkim przez szkoły, na spotkaniach nauczycieli z rodzicami, ale również w miejscach, gdzie można dotrzeć do rodziców, którzy nie mają w zwyczaju często kontaktować się ze szkołą – w przychodniach lekarskich lub za pośrednictwem ośrodków opieki społecznej, kuratorów, centrów pomocy rodzinie. W przypadku farmaceutów, którzy przeważnie są świadomi powagi tego zjawiska wśród młodych osób, przeciwdziałanie temu zjawisku jest trudniejsze, ponieważ należałoby przede wszystkim uściślić przepisy mówiące o kwestii sprzedaży leków. Obecnie istnieją regulacje mówiące o możliwości kupna najwyżej jednego opakowania leków z kodeiną w danej aptece – czego bezwarunkowo powinni przestrzegać farmaceuci.
- Projektując działania profilaktyczne w zakresie stosowania substancji psychoaktywnych, powinno się przede wszystkim skupić na stosowaniu marihuany i jej pochodnych. W Rybniku użytkownicy tej substancji stanowią największy odsetek badanych osób deklarujących sięganie po narkotyki.

W społeczeństwie panuje błędne przekonanie o niskiej szkodliwości marihuany, dlatego konieczne jest przeciwdziałanie rozpowszechnianiu się takiej opinii.

- Podjęcie obserwacji, w celu identyfikacji uczniów zażywających środki psychoaktywne. W tym celu pomocne będzie poszerzenie wiedzy pracowników szkoły na temat wykrywania objawów stosowania substancji odurzających. Przydatny w tym zakresie może być materiał udostępniony na stronie *Krajowego Biura Do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii*, która zawiera przykłady objawów mogących wskazywać na używanie przez dzieci i młodzież narkotyków. Link do strony: <http://www.kbpn.gov.pl/portal?id=490267>
- Stałe rozwijanie współpracy różnych instytucji i ośrodków zajmujących się profilaktyką i leczeniem uzależnień w społeczności lokalnej. Skuteczna interwencja wobec nastolatków już sięgających po środki psychoaktywne wymaga pozyskania ich zaufania, zapewnienia możliwie jak największej dyskrecji, kompetencji i szybkości działania.
- Przeprowadzanie programów rozwijania umiejętności psychospołecznych ucznia – realizowane przez cykl kilku lub kilkunastu zajęć, wsparte przez zajęcia uzupełniające w późniejszych latach edukacji oraz oparte na interaktywnej metodyce kształcenia. Nieskuteczne będą obrazy, statystyki i historie w celu wzbudzenia lęku przed konsekwencjami używania substancji oraz tradycyjne metody edukacji np. wykład/ pogadanka.
- Organizowanie szkoleń nauczycieli na realizatorów programów profilaktycznych – wtedy w większym stopniu przyczyniają się oni do rozwijania pozytywnych zachowań, niż prowadzący spoza szkoły. Szkoły, w których część kadry pedagogicznej przeszła szkolenia dla realizatorów, łatwiej radzą sobie w pracy wychowawczej i profilaktycznej, mają też mniej trudności przy konstruowaniu programu wychowawczego.
- Zwiększenie działań Policji w zakresie przeciwdziałania handlu narkotykami na terenie Miasta m.in. poprzez intensyfikację kontroli miejsc gromadzenia się młodzieży pod kątem ujawniania przypadków dystrybucji substancji psychoaktywnych. Substancje psychoaktywne obecnie często pozyskiwane są przez Internet, dlatego warto również we współpracy z całym województwem podjąć działania w celu likwidacji wirtualnych sklepów z narkotykami i/lub

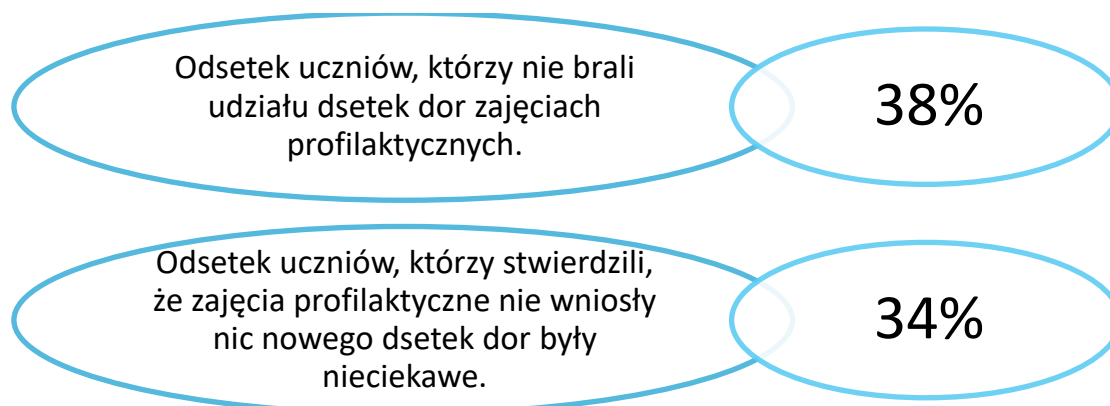

dopalaczami. Warto również skupić się na osobach trudniących się sprzedażą substancji psychoaktywnych „na telefon”, oferujących ich dowóz przez kurierów.

- Organizacja szeregu spotkań i szkoleń z zakresu przeciwdziałania przestępczości narkotykowej, w tym również poruszanie aspektów z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, a w szczególności dotyczące przepisów karnych.
- Zaleca się udział w programie wczesnej interwencji pn.: „Fred Goes Net”, adresowanym do dzieci i młodzieży w wieku 13-19 lat, eksperymentujących ze środkami psychoaktywnymi.
- Edukacja rodziców w zakresie wczesnego rozpoznawania sygnałów ostrzegawczych świadczących o tym, że ich dziecko może sięgać po substancje psychoaktywne, np. w formie szkoleń/warsztatów. Działania powinny poruszać tematy rozpoznawania zmian w zachowaniu, wyglądzie zewnętrznym, a także identyfikacji narkotyków oraz przyborów do ich używania. Warto stworzyć i dystrybuować broszurę, informującą rodziców co robić, gdy dziecko ma już za sobą pierwszy kontakt z narkotykami, a także zawierającą miejsca i dane kontaktowe, gdzie można zgłosić się w przypadku wystąpienia takiego problemu.
- „Pozytywna i silna więź z rodzicami, normy dotyczące substancji psychoaktywnych wyniesione z domu oraz umiejętność budowania wokół dziecka nie tylko systemu kontroli, ale i wsparcia są bardzo ważnymi czynnikami chroniącymi młodych ludzi przed sięganiem po substancje psychoaktywne. Rodzice mają największą możliwość podejmowania skutecznych oddziaływań wychowawczych. Szkoła i inne instytucje mogą wspierać rodziców w wychowaniu dzieci i uzupełniać ewentualne braki wynikające ze specyficznych trudności danej rodziny”. – **Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2021 roku.**

Profilaktyka

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Opinia o zajęciach profilaktycznych

- Z zebranych w procesie badawczym danych wynika, że 38% uczniów nie brało udziału w zajęciach profilaktycznych, natomiast 34% ocenia je jako nieciekawe i niewnoszące nic nowego. Co czwarty uczeń, ocenia zajęcia w tym zakresie pozytywnie (28%).
- Dla większości respondentów najciekawszym rodzajem zajęć profilaktycznych byłyby zajęcia warsztatowe z psychologiem, pedagogiem lub innym specjalistą, zajęcia z wykorzystaniem form multimedialnych oraz spektakl lub musical profilaktyczny. Co czwarty ankietowany nie potrafił określić satysfakcjonującej dla siebie formy profilaktyki (28%).

Czynniki chroniące i czynniki ryzyka

- Pozytywny jest fakt, że większość badanych jest zadowolonych z samych siebie (83%), relacji z rodzicami (92%), relacji ze swoimi rówieśnikami (94%), relacji z nauczycielami (89%), swojej szkoły (83%), możliwych form wsparcia w szkole (82%) oraz dostępnych form spędzania czasu wolnego w Rybniku (91%).

Podsumowanie:

Bazując na uzyskanych wynikach badań można stwierdzić, że duża część uczniów nie brała udziału w zajęciach profilaktycznych lub ocenia je negatywnie. Powyższe może wynikać z ograniczonych działań w tym zakresie na terenie Rybnika, bądź też form prowadzenia działań profilaktycznych, nie wskazujących bezpośrednio na to, że uczniowie biorą udział w profilaktyce.

Działania priorytetowe:

- poszerzenie działań profilaktycznych, aby dotarły one do wszystkich uczniów z Miasta i/lub przeformułowanie ich, aby ich forma była efektywna i zachęcająca.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Organizowanie i finansowanie szkoleń dla przedstawicieli placówek pracujących z dziećmi i młodzieżą, obejmujących zagadnienia dotyczące skutecznych strategii profilaktycznych oraz podnoszące ich kompetencje w zakresie realizacji warsztatów i zajęć profilaktycznych (w tym programów rekomendowanych).
- Zaleca się również kontynuowanie systematycznego prowadzenia badań związanych przede wszystkim z diagnozą zachowań problemowych oraz ewaluacją programów profilaktycznych.
- Projektując sieć profilaktyki należy w pierwszej kolejności w dalszym ciągu korzystać z profesjonalnych działań – programów rekomendowanych w ramach systemu rekomendacji Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Ośrodka Rozwoju Edukacji oraz Instytutu Psychiatrii i Neurologii. Mając na uwadze rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2021 roku żadne działania o charakterze jednorazowym, akcyjnym (np. pogadanki, spektakle, festyny) nie zastąpią działań profesjonalnych i mogą stanowić jedynie ich uzupełnienie. W związku z takim założeniem formy profilaktyczne wymienione

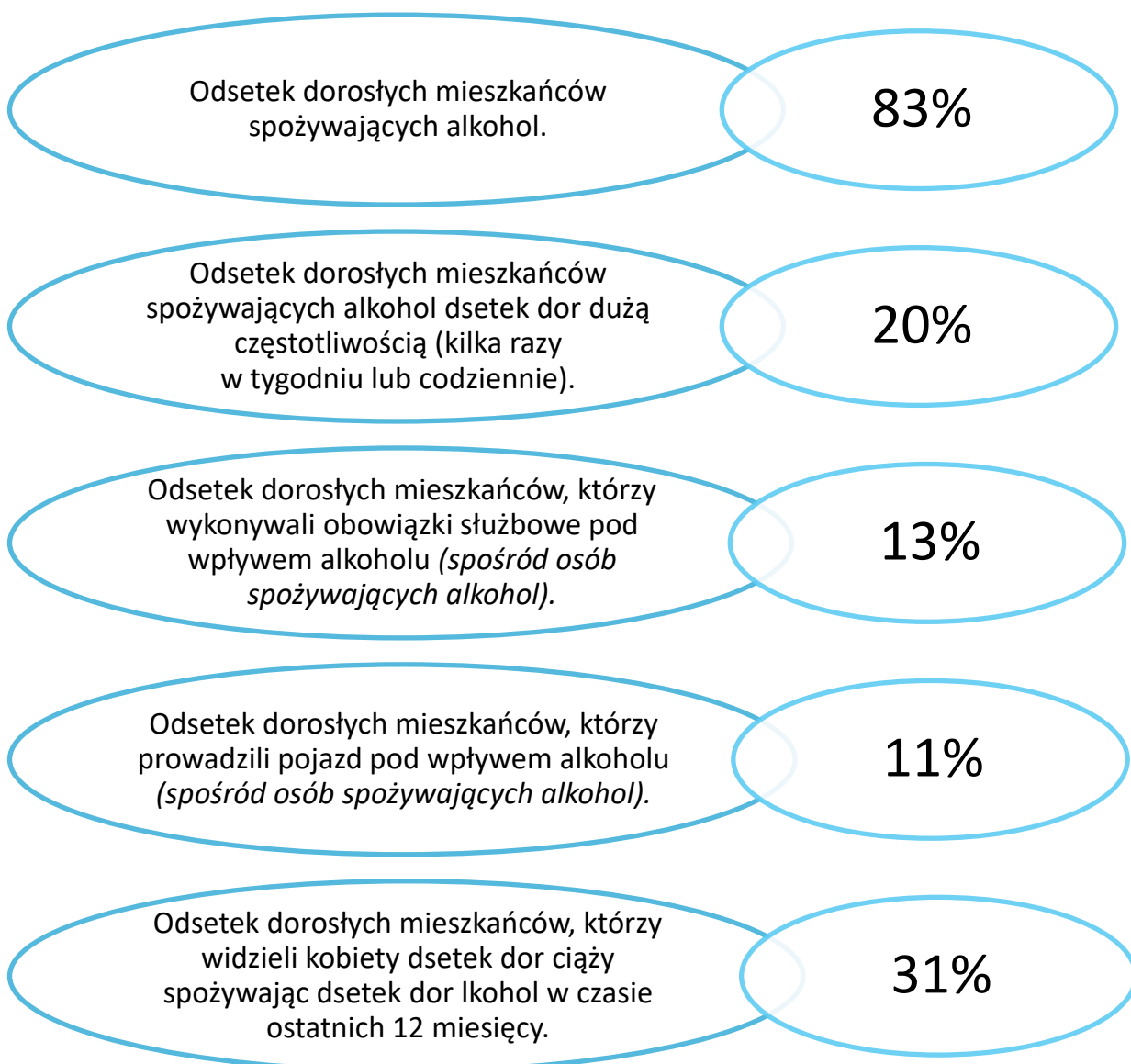
przez uczniów jako atrakcyjne powinny stanowić jedynie spójny element zaplanowanego i zintegrowanego procesu oddziaływań profilaktycznych.

- Zalecanym działaniem jest również stały rozwój oraz tworzenie nowych placówek wsparcia dziennego, które odgrywają istotną rolę w systemie pomocy zwłaszcza dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym i przemocą.
- „[...] placówki wsparcia dziennego stanowią skuteczny instrument wspierania rodzin, szczególnie tych, które doświadczają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych; placówki świadczą pomoc adekwatną do potrzeb dzieci. Mimo skromnych warunków, w jakich funkcjonują, realizują prawidłowo swoje zadania, a ich praca przynosi wymierne pozytywne efekty w zakresie rozwoju osobowości dziecka, postępów w nauce oraz kształtowania relacji społecznych, opartych na wzajemnej pomocy. Pozytywne efekty pracy z dziećmi w placówkach potwierdzili zgodnie rodzice, nauczyciele, jak i same dzieci”. – **Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2021 roku.**
- Najciekawszą i najefektywniejszą formą działań profilaktycznych dla uczniów z terenu Miasta są spotkania ze specjalistami. Warto zatem nawiązać współpracę z pracownikami ochrony zdrowia, psychologami, specjalistami ds. terapii uzależnień, pracownikami instytucji zajmujących się leczeniem i terapią uzależnień oraz innymi osobami, mającymi wpływ na ograniczenia zjawiska uzależnień na terenie Rybnika. Warto skontaktować się z organizacjami pozarządowymi oraz grupami wsparcia i zachęcić osoby, które wyszły z uzależnienia, aby podzieliły się swoją historią z młodzieżą.

Dorośli mieszkańcy

Problem alkoholowy

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala spożywania alkoholu

- Analizując uzyskane w tym obszarze dane zauważyć można, że spożywanie alkoholu zadeklarowała zdecydowana większość dorosłych mieszkańców Rybnika, tj. 83%.
- Z częstotliwością wskazującą na picie ryzykowne, czy też szkodliwe (kilka razy w tygodniu lub codziennie) po alkohol sięga co piąty mieszkaniec Miasta (20%).
- Ponad połowa ankietowanych deklarujących spożywanie alkoholu, w trakcie całego dnia w którym go spożywa, wypija 1-2 porcji (58%), jednakże 7% badanych sięga po 11 i więcej porcji (*spośród osób deklarujących spożywanie alkoholu*).
- Zdaniem co czwartego badanego istnieje konieczność ograniczenia ilości punktów sprzedaży napojów alkoholowych (26%), 35% miało trudność w udzieleniu odpowiedzi na to pytanie, a co trzeci twierdzi, że nie istnieje taka potrzeba (39%).
- Aż co trzeci badany respondent uważa, że na terenie Rybnika wzrasta spożycie alkoholu (36%), a zdaniem co piątego jest ono stałe (19%).
- 50% badanych mieszkańców było świadkiem spożywania alkoholu przez osoby niepełnoletnie na terenie Miasta. Niemal druga połowa (43%) zaprzeczyło, żeby było kiedykolwiek świadkiem takiej sytuacji.

Powody sięgania po alkohol

- Najczęstszym powodem sięgania po alkohol przez badanych mieszkańców Rybnika jest spożywanie go dla towarzystwa (53%), picie dla walorów smakowych (38%) oraz dla poprawy nastroju (30%).

Wykonywanie obowiązków służbowych pod wpływem alkoholu

- Zebrany materiał badawczy wykazał, że część mieszkańców Miasta wykonywała swoje obowiązki służbowe pod wpływem alkoholu. Do takiego zachowania przyznało się 13% respondentów (*spośród osób deklarujących spożywanie alkoholu*).
- Największy odsetek spośród nich przyznał, że zdarzyło mu się to raz – 6%.
- Co trzeci respondent zadeklarował bycie świadkiem sytuacji, kiedy ktoś w jego pracy wykonywał swoje obowiązki pod wpływem alkoholu (31%).

Prowadzenie pojazdów pod wpływem alkoholu

- Do kierowania pojazdem pod wpływem alkoholu przyznało się 11% respondentów (*spośród osób deklarujących spożywanie alkoholu*), wśród których 7% zadeklarowało, że taka sytuacja miała miejsce raz.
- Niepokojący jest fakt, że 32% badanych mieszkańców było świadkiem sytuacji prowadzenia pojazdu przez osobę znajdującą się pod wpływem alkoholu, co może wskazywać na występowanie na terenie Miasta problemu w tym zakresie.

Spożywanie alkoholu w ciąży

- Badania wykazały, że 3% respondentów nie ma wiedzy na temat szkodliwości picia alkoholu w ciąży na rozwój dziecka, a 2% nie dostrzega negatywnych konsekwencji z tym związanych.
- Warto zwrócić uwagę na to, że świadkiem spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży na terenie Rybnika w ciągu ostatnich 12 miesięcy było aż 31% badanych.

Opinia na temat alkoholu

- Zdecydowana większość badanych mieszkańców Rybnika ma świadomość na temat szkodliwości alkoholu dla zdrowia. Brak tej wiedzy wykazuje natomiast 14% respondentów.

- Co drugi respondent jest zdania, że okazjonalne spożywanie alkoholu nie może prowadzić do uzależnienia oraz uważa, że osoby z problemem alkoholowym piją codziennie. Oznacza to, że powinno się podjąć działania informacyjne w tym zakresie na terenie Miasta.

Wpływ pandemii COVID-19 na spożywanie alkoholu

- 17% badanych mieszkańców wskazało, że podczas pandemii COVID-19 spożywa więcej alkoholu niż przedtem, z czego 9% przyznało, że do takich sytuacji dochodzi zdecydowanie częściej.

Podsumowanie:

Biorąc pod uwagę powyższe wyniki badań możemy stwierdzić, że problem spożywania alkoholu wśród mieszkańców Rybnika występuje w znacznym natężeniu – spożywanie alkoholu zadeklarowała większość respondentów, natomiast część spośród nich, sięga po niego w sposób ryzykowny lub szkodliwy. Znaczny odsetek ankietowanych dostrzega problem wzrostu skali spożycia alkoholu na terenie Miasta i w związku z tym zauważa konieczność ograniczenia liczby punktów sprzedaży alkoholu w Rybniku. Z powyższym może mieć związek trwająca pandemia COVID-19, która podniosła statystyki spożycia alkoholu w całym kraju i również wśród części badanych mieszkańców Rybnika. Badanie wykazało również występujący na terenie Miasta problem prowadzenia pojazdów w stanie nietrzeźwości, a także wykonywania obowiązków w pracy pod wpływem alkoholu. Pozytywny jest fakt, że zdecydowana większość respondentów ma świadomość na temat szkodliwości alkoholu oraz jego negatywnego wpływu na rozwój dziecka. Wartym uwagi jest jednak znaczny odsetek mieszkańców Miasta, będących świadkami spożywania alkoholu przez ciężarne kobiety. W związku z powyższymi należy rozszerzyć działania profilaktyczne i prewencyjne podnoszące świadomość społeczną na temat konsekwencji spożywania alkoholu, ze szczególnym naciskiem na problematykę FAS (Alkoholowego Zespołu Płodowego).

Działania priorytetowe:

- ograniczenie sytuacji prowadzenia pojazdów pod wpływem alkoholu oraz wykonywania obowiązków w pracy w stanie nietrzeźwości,
- podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie negatywnych skutków spożywania alkoholu w ciąży,
- ograniczenie liczby punktów sprzedaży napojów alkoholowych,
- zwiększenie świadomości dorosłych mieszkańców Miasta w zakresie faktów i mitów dotyczących uzależnienia od alkoholu.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Przeprowadzenie kampanii informacyjnej dotyczącej negatywnych skutków zdrowotnych, społecznych i prawnych wynikających z nadużywania alkoholu, a także mechanizmów uzależnienia. W tym celu skuteczne mogą okazać się rozpowszechniane wśród mieszkańców ulotki, broszury lub rozmieszczone na terenie Miasta plakaty i bilbordy. Aby dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców, warto wykorzystać przy tym nowe media. Warto również wykorzystać tablice informacyjne w miejscach publicznych, np. Ośrodka Pomocy Społecznej, ośrodkach zdrowia, parafii, szkołach itp. Kampania powinna uwzględniać również informacje dla mieszkańców Miasta, na temat możliwych form pomocy w przypadku uzależnienia od alkoholu (także jeśli chodzi o kogoś znajomego lub członka rodziny).
- Wprowadzanie do podstawowej opieki zdrowotnej programów wczesnego rozpoznawania i krótkiej interwencji (WRKI) wobec osób pijących alkohol ryzykownie i szkodliwie. Ważnym aspektem jest przy tym finansowanie szkoleń dla personelu medycznego (lekarzy, pielęgniarek) w zakresie WRKI oraz zaopatrzenie personelu POZ w materiały do wykonywania badań przesiewowych, materiały dla pacjentów (broszury, ulotki), książki i materiały na temat problemów alkoholowych oraz listy teleadresowej do placówek leczenia uzależnienia.

- Wspomaganie istniejących miejsc wsparcia środowiskowego dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym, w tym poprzez wdrażanie standardów udzielania pomocy, realizację działań konsultacyjno-superwizyjnych dla osób pracujących z dziećmi.
- Regularne prowadzenie kampanii informacyjnej na temat konsekwencji prowadzenia pojazdów pod wpływem alkoholu oraz podejmowanie działań mających na celu zmianę przekonań i postaw uczestników ruchu drogowego poprzez wzmacnianie postawy braku tolerancji dla spożywania alkoholu wśród osób kierujących pojazdami.
- Jak wynika z przeprowadzonych badań oraz danych zastanych, które mówią, że na przestrzeni ostatnich lat w Rybniku wzrosła łączna wartość sprzedanego alkoholu, a także zważywszy na fakt, że liczba mieszkańców przypadających na 1 punkt sprzedaży w Mieście jest niższa niż w województwie oraz całym kraju, zaleca się ograniczenie liczby punktów sprzedaży napojów alkoholowych na terenie Miasta. W celu zrównania tej liczby do średniej z terenu województwa śląskiego, należałoby ograniczyć liczbę punktów sprzedaży alkoholu na terenie Rybnika do **410 punktów**.
- Warto również ograniczyć maksymalną liczbę zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych na terenie Miasta, zważywszy na to, że obecnie obowiązujący limit jest znacznie wyższy, niż faktyczna liczba wydawanych zezwoleń. Prowadzenie regularnych kontroli w punktach zlokalizowanych w Rybniku w zakresie przestrzegania przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, może wpłynąć na ograniczenie liczby zezwoleń, jeżeli wykryte zostaną pewne nieprawidłowości. Nie istnieją ponadto przepisy mówiące o tym, że maksymalna liczba zezwoleń nie będzie mogła być mniejsza niż liczba zezwoleń wydanych do momentu wydania uchwały.
- Pomocne może być ustalenie oddzielnych limitów sprzedaży alkoholu dla konkretnych dzielnic/osiedli.

- Rekomenduje się ograniczenie godzin nocnej sprzedaży napojów alkoholowych w placówkach handlowych (sklepach) z wyłączeniem lokali gastronomicznych. Może to dotyczyć obszaru całego Miasta, bądź konkretnych dzielnic/obszarów.
- W przypadku ustalania miejsc usytuowania punktów sprzedaży alkoholu, istnieją konkretne zapisy je regulujące, jednakże powinny być preferowane punkty sprzedaży usytuowane w centrum Miasta, gdzie przeważnie częściej zachodzi naturalna kontrola społeczna, tj. interwencje klientów w sytuacjach niepożądanych. Warto zwiększyć odległość punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży od obiektów chronionych do **50 m**.
- Podjęcie współpracy z przedsiębiorcami na terenie Miasta, w zakresie przeciwdziałania spożywaniu alkoholu w miejscu pracy oraz wykonywaniem obowiązków pod wpływem alkoholu. Istotne jest regularne organizowanie szkoleń dla kadry kierowniczej w zakresie adekwatnego reagowania i interwencji wobec pracowników będących w miejscu pracy w stanie nietrzeźwym oraz podjęcie działań skierowanych zarówno do pracodawców jak i pracowników, których celem będzie przedstawienie konsekwencji prawnych podejmowania pracy w stanie nietrzeźwym oraz zagrożeń wynikających z takiej sytuacji.
- Implikacje prawne zawarte w *Ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* z dnia 26 października 1982 r., gdzie art. 17 ust.1 mówią: kierownik zakładu pracy lub osoba przez niego upoważniona mają obowiązek niedopuszczenia do pracy pracownika, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie, że stawiał się on w pracy w stanie po spożyciu alkoholu albo spożył alkohol w trakcie pracy. Okoliczności stanowiące podstawę decyzji powinny być podane pracownikowi do wiadomości. Ustawodawca określa również, kto przeprowadza kontrolę stanu trzeźwości, art. 17 ust. 3 wyżej wymienionej ustawy: Na żądanie kierownika zakładu pracy, osoby przez niego upoważnionej, a także na żądanie pracownika, o którym mowa w ust. 1, badanie stanu trzeźwości pracownika przeprowadza uprawniony organ powołany do ochrony porządku publicznego. Zabiegu

pobrania krwi dokonuje fachowy pracownik służby zdrowia. Do badania stanu trzeźwości stosuje się przepisy, wydane na podstawie art. 47 ust. 2.

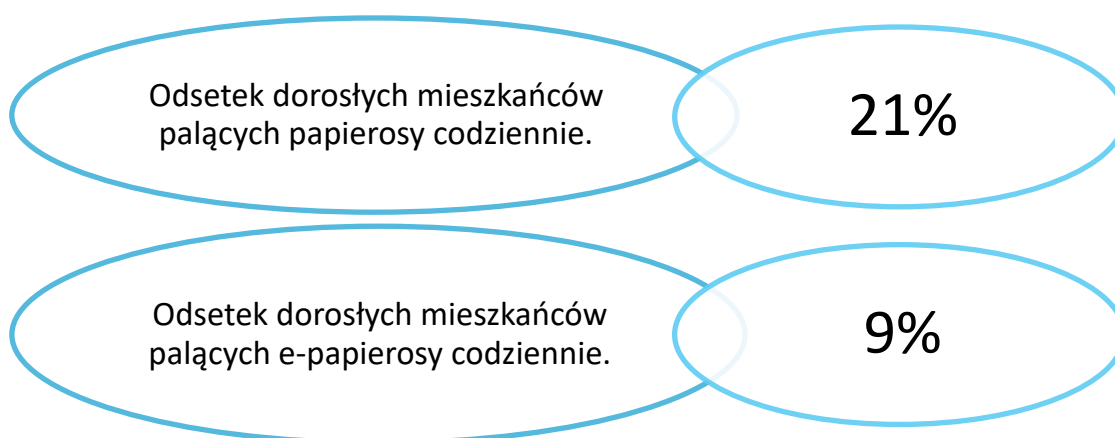
- Organizowanie szkoleń dla lekarzy i pielęgniarek w zakresie rozpoznawania wzorów spożywania alkoholu przez pacjentów i podejmowania interwencji wobec osób pijących alkohol ryzykownie i szkodliwie.
- Przeprowadzenie zajęć profilaktycznych w szkołach (wśród starszych uczniów), poświęconych bezpieczeństwu na drogach, z uwzględnieniem właściwych zachowań i postaw wobec uczestnictwa w ruchu drogowym pod wpływem napojów alkoholowych.
- Ponowne przeprowadzenie kampanii informującej o skutkach picia w ciąży, zapoznanie mieszkańców z tematyką FAS – alkoholowego zespołu płodowego oraz uświadomienie kobietom w ciąży konieczności unikania nawet śladowych ilości alkoholu. Przydatne mogą być plakaty lub ulotki, które będą zawierać informacje na ten temat.
- Włączenie się w następującą kampanię edukacyjną i realizację jej założeń na szczeblu lokalnym: *Ciąża bez alkoholu* uświadamia szkodliwy i nieodwracalny wpływ alkoholu na prawidłowy rozwój dziecka w życiu płodowym. Realizowane w ramach projektu działania edukacyjne uwrażliwiają na zakres szkód związanych z piciem alkoholu przez kobiety w okresie ciąży i karmienia piersią. Kampania dostarcza również rzetelnej wiedzy na temat zachowań prozdrowotnych w okresie ciąży.
- Dostarczanie wiedzy lekarzom, psychologom, pedagogom oraz wszystkim osobom, które zajmują się pomocą dzieciom z FASD oraz ich rodzinom.
- Zwiększenie dostępności do pomocy dla dzieci z Płodowym Zespołem Alkoholowym (FAS) i Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych (FASD) oraz ich rodzicom i opiekunom.
- Współpraca z instytucjami w zakresie tworzenia systemowego wsparcia i terapii dla dzieci z Płodowym Zespołem Alkoholowym (FAS) i Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych (FASD) oraz ich rodzicom i opiekunom.
- Znaczny odsetek badanych deklaruje sięganie po alkohol dla towarzystwa, rekomenduje się zatem prowadzenie lokalnych kampanii na temat negatywnych skutków spożywania alkoholu bez wyraźnej przyczyny. O tym, czy pijemy w sposób ryzykowny decyduje ilość wypijanego alkoholu oraz

częstotliwość sięgania po niego, dlatego niebezpieczne jest spożywanie napojów alkoholowych pod różnymi pretekstami. Podczas spotkań towarzyskich często „nie wypada” odmówić, dlatego warto wzmacniać asertywność mieszkańców Miasta, w zakresie odmawiania spożycia alkoholu. W celu przeciwdziałania granicy bezpiecznego picia realizowana jest kampania #MamKontrolę, w którą warto się włączyć.

- Dystrybucja na terenie Miasta materiałów edukacyjnych w zakresie mitów i faktów na temat spożywania alkoholu oraz choroby alkoholowej.

Problem nikotynowy

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala palenia papierosów i e-papierosów

- Zebrany materiał badawczy wykazał, że codziennie tradycyjne papierosy pali 21% badanych mieszkańców Rybnika.
- Co piąty palący mieszkaniec Miasta deklaruje wypalanie dziennie więcej niż 16 sztuk papierosów (*spośród osób deklarujących palenie papierosów*).
- 37% palących mieszkańców nigdy nie próbowało zerwać z nałogiem i nie zamierza spróbować.
- Papierosy elektroniczne są wśród dorosłej części społeczności Miasta mniej popularne, niż tradycyjne papierosy – codziennie sięga po nie 9% ankietowanych, czyli różnica wynosi 12 pp.
- Co czwarty palący respondent przyznał, że w czasie pandemii COVID-19 wypalał większe ilości papierosów.

- Aż 71% respondentów deklaruje bycie świadkiem palenia papierosów tradycyjnych lub elektronicznych przez osoby nieletnie na terenie Miasta, w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem.

Podsumowanie:

Bazując na uzyskanych wynikach można stwierdzić, że problem palenia papierosów występuje w znacznym natężeniu wśród dorosłych mieszkańców Rybnika, przy czym większym problemem jest sięganie po papierosy tradycyjne, gdyż codziennie pali je co piąty badany. Niepokojące jest to, że 37% palących mieszkańców Miasta nigdy nie próbowało zerwać z nałogiem. Na podstawie badania ujawniony został znaczny problem palenia papierosów przez osoby nieletnie na terenie Miasta, a także wpływ pandemii koronawirusa na zwiększenie częstotliwości sięgania po papierosy w przypadku co czwartego dorosłego mieszkańca.

Działania priorytetowe:

- ograniczenie skali palenia papierosów przez dorosłych mieszkańców Miasta,
- prowadzenie działań zachęcających do podjęcia prób rzucenia nałogu,
- podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie konieczności reagowania na sytuacje sprzedaży papierosów osobom nieletnim w Mieście.

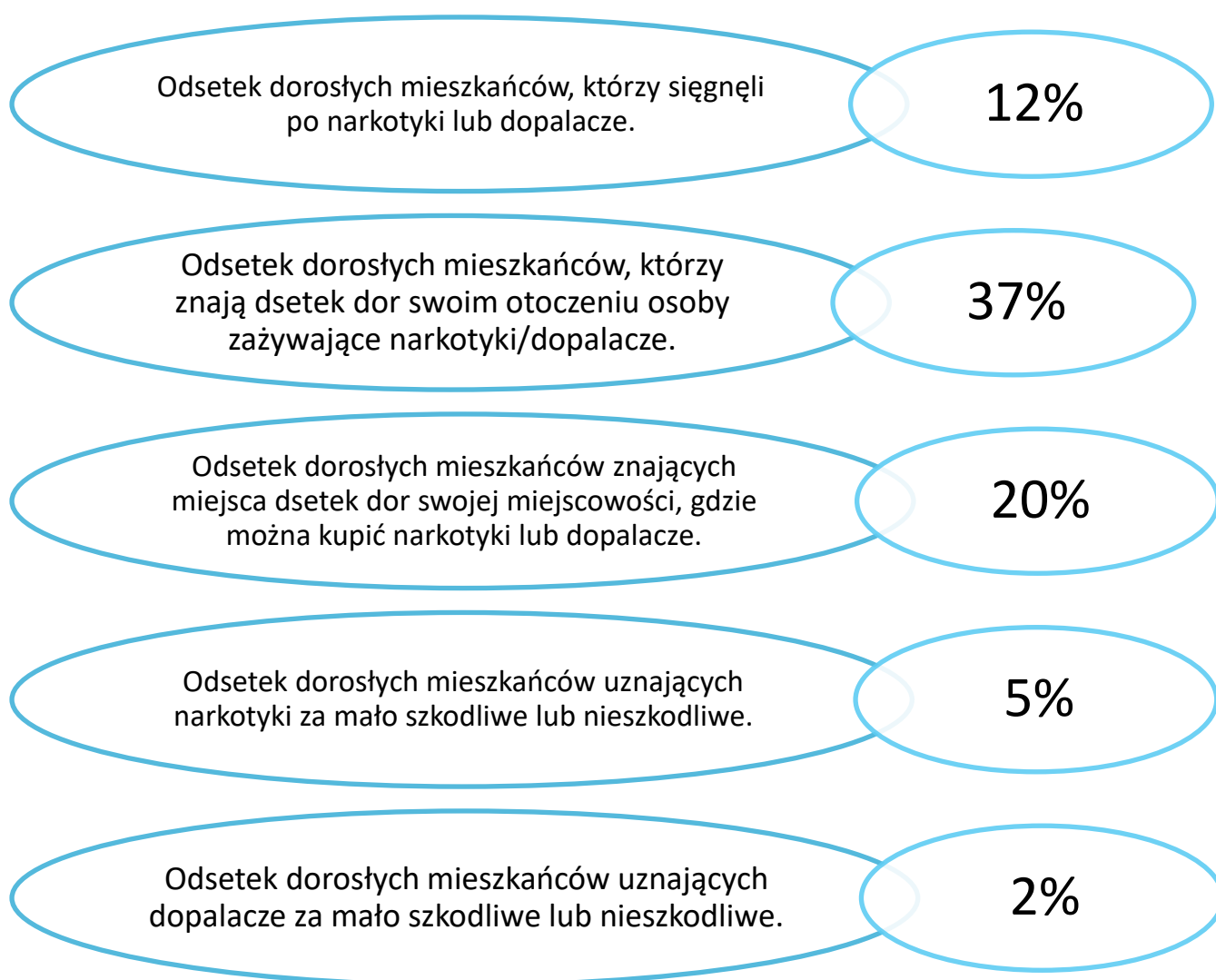
Rekomendowane działania profilaktyczne

- Rozpowszechnianie ulotek, broszur i plakatów, na których znajdować się będą informacje zachęcające do rzucenia palenia oraz sposoby i metody, które mogą w tym pomóc.
- Podjęcie działań profilaktycznych wykorzystując przy tym strategię informacyjną mającą na celu edukację mieszkańców z zakresu szkodliwości nikotyny na zdrowie palacza i osób w jego najbliższym otoczeniu.
- Zorganizowanie akcji „Tajemniczy Klient” mającej na celu weryfikację przestrzegania przez sprzedawców zapisów Ustawy o zakazie sprzedaży wyrobów tytoniowych osobom nieletnim.

- Wprowadzenie do placówek ochrony zdrowia na terenie Rybnika Programów Profilaktyki Chorób Odtytoniowych, skierowanych do osób mających więcej niż 18 lat i palących papierosy lub inne wyroby tytoniowe, będących w średnim wieku (między 40 a 65 lat), nie mających w ramach programu profilaktyki POChP, wykonanych badań spirometrycznych w ciągu ostatnich 36 miesięcy, nie mających wcześniej zdiagnozowanej przewlekłej obturacyjnej choroby płuc, przewlekłego zapalenia oskrzeli lub rozedmy.

Problem narkotykowy

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala zażywania narkotyków lub dopalaczy

- Do sięgnięcia po narkotyki, dopalacze lub inne środki psychoaktywne przyznało się 12% badanych, w tym 2% zażywa je codziennie.
- Najpopularniejszą substancją, po którą sięgają mieszkańcy Miasta jest marihuana (88%). Na drugim miejscu znalazła się amfetamina (41%).
- Co drugi ankietowany spośród osób zażywających kiedykolwiek tego rodzaju środki, sięga po narkotyki/dopalacze dla poprawy nastroju oraz w celu lepszej zabawy.
- Co trzeci respondent zna w swoim otoczeniu osoby zażywające substancje psychoaktywne, w tym 22% badanych wskazało na znajomość do 5 takich osób.
- Zdaniem ankietowanych osoby, które w ich otoczeniu sięgają po środki psychoaktywne, najczęściej wybierają marihuanę (88%).
- Respondenci dostrzegli wzrost w zakresie zażywania narkotyków/dopalaczy na terenie Miasta – zdaniem 35% badanych problem ten się zwiększa. Połowa ankietowanych mieszkańców zaznaczyła odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Pandemia a sięganie po substancje psychoaktywne

- Co czwarty ankietowany przyznał, że podczas pandemii COVID-19 zdarzało mu się częściej niż zwykle sięgać po środki psychoaktywne.
- 18% badanych zażywało zdecydowanie większe ilości narkotyków/dopalaczy niż przed okresem pandemii, z kolei 10% – niewiele większe (*spośród osób deklarujących zażywanie substancji psychoaktywnych*).
- 44% respondentów sięgało po tego rodzaju używki z taką samą częstotliwością.

Dostępność nielegalnych substancji psychoaktywnych w środowisku lokalnym

- Na znajomość miejsc w swojej miejscowości, gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze wskazał wysoki odsetek ankietowanych – 20%. Największa część spośród tych osób zaznaczyła osiedle (13%).

Opinia na temat narkotyków i dopalaczy

- Co piąty badany mieszkaniec stwierdził, że doznał przykrych konsekwencji w związku z zażywaniem substancji psychoaktywnych (21%).
- Po 10% respondentów wskazało na doświadczenie problemów zdrowotnych oraz finansowych (*spośród osób deklarujących zażywanie substancji psychoaktywnych*).
- Ważnym wnioskiem z badania jest fakt, że większość mieszkańców zdaje sobie sprawę ze szkodliwości narkotyków i dopalaczy dla zdrowia.
- 87% respondentów zdecydowanie potępia zachowanie osób nieletnich, które od czasu do czasu zażywają narkotyki, z kolei w przypadku dopalaczy, zachowanie takie zdecydowanie potępiane jest przez 92%. Zauważyć zatem można bardziej negatywny stosunek badanych mieszkańców względem dopalaczy, niż narkotyków.

Podsumowanie:

Biorąc pod uwagę powyższe wyniki badań związane z zażywaniem narkotyków, dopalaczy i innych substancji psychoaktywnych wśród dorosłych mieszkańców Rybnika można stwierdzić, że problem ten występuje, jednakże w stosunkowo niskim natężeniu, gdyż 11% respondentów przyznało się do ich zażywania. Warto zwrócić się w stronę 2% respondentów, którzy zażywają narkotyki/dopalacze z dużą częstotliwością (codziennie). O występowaniu problemu sięgania po środki psychoaktywne świadczy również wysoki odsetek badanych, którzy znają w swoim otoczeniu użytkowników narkotyków/dopalaczy oraz odsetek mieszkańców znających miejsca w Rybniku, gdzie może kupić takie substancje (po 20%). Pozytywny jest fakt, że badani mają wiedzę, na temat negatywnych konsekwencji zażywania substancji psychoaktywnych, a także deklarują negatywną postawę wobec sięgania po nielegalne substancje przez osoby nieletnie. Okres pandemii wpłynął na zwiększenie się częstotliwości sięgania po środki psychoaktywne u aż co czwartego badanego mieszkańca Rybnika. Oznacza to konieczność wzmożenia profilaktyki w tym obszarze.

Działania priorytetowe:

- skierowanie działań korekcyjno-edukacyjnych w stosunku do osób deklarujących sięganie po substancje psychoaktywne z dużą częstotliwością,
- ograniczenie negatywnych skutków pandemii, w zakresie sięgania po narkotyki/dopalacze,
- wzmożenie działań w obszarze przeciwdziałania dystrybucji substancji psychoaktywnych na terenie Miasta.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Realizacja działań profilaktycznych na poziomie uniwersalnym dotyczących konsekwencji zdrowotnych, społecznych i prawnych zażywania narkotyków i dopalaczy. Działania te powinny mieć szeroki zasięg, który będzie możliwy do zrealizowania za pomocą kampanii informacyjno-edukacyjnej przy użyciu ulotek, plakatów i artykułów umieszczanych w lokalnej prasie, mediach oraz miejscach publicznych. Tego rodzaju działania powinny się skupiać przede wszystkim na sięganiu po narkotyki/dopalacze w okresie pandemii COVID-19, w celu przeciwdziałania się temu zjawisku w okresie izolacji. Rekomenduje się m.in. przeprowadzeniu serii ogólnodostępnych i darmowych webinarów dotyczących substancji psychodelicznych, również w kontekście pandemii COVID-19. Warto poruszyć na nich kwestie z jakimi konsekwencjami może się wiązać stosowanie psychodelików podczas pandemii COVID-19.
- Niedopuszczanie do zaniechania przez Policję zatrzymań osób podejrzanych o posiadanie nielegalnych substancji. Wyniki badań przeprowadzonych na terenie Rybnika pokazują, że działania funkcjonariuszy w tym obszarze powinny stać się jednym z priorytetów. Badania ogólnopolskie pokazują, że rynek narkotykowy uległ zmianie w czasie pandemii, pojawiło się dużo nowych substancji, są łatwiej dostępne i niejednokrotnie dużo tańsze.
- Informowanie społeczności lokalnej na temat obecnego i przewidywanego wpływu pandemii na sytuację osób uzależnionych i osób używających narkotyków, związaną z redukcją szkód, dostępem do leczenia – w tym substytucyjnego, profilaktyką narkotykową, dostępem do medycznej

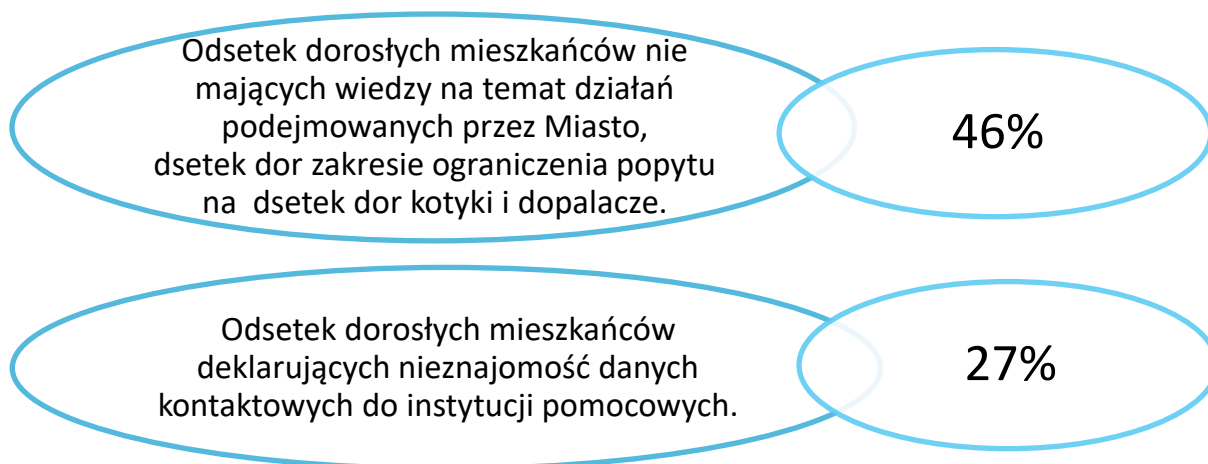

marihuany oraz karaniem użytkowników substancji psychoaktywnych za posiadanie narkotyków (art. 62 Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii).

- Rozpowszechnianie ulotek na temat możliwych form pomocy w przypadku doświadczania problemów z nadużywaniem lub uzależnieniem od środków psychoaktywnych. Ulotki powinny być pozostawione w miejscach publicznych takich jak: kościoły, szpitale, przychodnie itp.
- Zwiększenie dyżurów poradnictwa psychologicznego w zakresie uzależnień.
- Kontynuowanie realizacji programów pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od narkotyków oraz dalsze dofinansowanie supervizji pracy terapeutów uzależnień.
- Ze względu na zidentyfikowany problem częstego sięgania po substancje psychoaktywne przez część badanych mieszkańców Rybnika, zaleca się przeprowadzenie diagnozy ukierunkowanej konkretnie na problem rozpowszechnienia i zażywania substancji psychoaktywnych na terenie Miasta. Okazuje się, że do sięgania po środki psychoaktywne codziennie przyznało się aż 33 ankietowanych z terenu Rybnika, z kolei kilka razy w tygodniu stosuje je 20 badanych mieszkańców. Zgłębienie tego problemu może posłużyć zaplanowaniu form pomocy osobom uwikłanym w problem uzależnienia od środków psychoaktywnych (również leków), a także umożliwić rozpoznanie miejsc dystrybucji substancji psychoaktywnych na terenie Miasta. Na podstawie wyników badań istnieje możliwość stworzenia mapki potencjalnych miejsc rozprowadzania narkotyków/dopalaczy, która następnie może zostać przekazana Policji/Straży Miejskiej. Rezultatami jakich można się spodziewać po podjęciu w/w działań są m.in. zmniejszenie skali problemu uzależnień od środków psychoaktywnych poprzez ograniczenie dostępności do nielegalnych substancji na terenie Miasta, rozpoznanie grupy docelowej, do której kierowana będzie profilaktyka wskazująca i oddziaływania korekcyjno-edukacyjne oraz pozyskanie dodatkowych danych do opracowania/ewaluacji programów przeciwdziałania narkomanii.

Profilaktyka

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Opinia na temat pomocy instytucjonalnej

- Warto podkreślić, że blisko co drugi badany nie wie, jakie działania podejmuje Miasto, aby ograniczyć popyt na zażywanie narkotyków i dopalaczy (46%).
- 27% badanych stwierdziło, że w Rybniku nie są podejmowane żadne działania w zakresie ograniczania popytu na zażywanie substancji psychoaktywnych.

Znajomość miejsc, do których można się udać po pomoc w przypadku doświadczenia problemów

- Obraz jaki wyłania się z badania to wysoki odsetek respondentów deklarujących niepewność co do wiedzy odnośnie miejsc, gdzie można się zgłosić w razie problemów – przyznał to co drugi respondent (50%).
- Co czwarty ankietowany mieszkaniec deklaruje nieznajomość danych kontaktowych do instytucji pomocowych w Mieście.
- W przypadku doświadczania problemów uzależnień respondenci przede wszystkim zwróciliby się o pomoc do psychologa (38%) oraz rodziny (32%).

Podsumowanie:

Niepokojący jest fakt, że co drugi mieszkaniec Rybnika nie jest pewny co do znajomości danych kontaktowych do instytucji pomocowych, w przypadku doświadczenia problemu uzależnień, z kolei aż co czwarty deklaruje nieznaną takich danych. Blisko co drugi respondent nie wie jakie działania podejmuje Miasto, aby ograniczyć popyt na zażywanie substancji psychoaktywnych, a co czwarty uważa, że nie są one w ogóle podejmowane. Powyższe może wskazywać na niewystarczające działania profilaktycznie podejmowane na terenie Miasta w kierunku do wszystkich mieszkańców na poziomie uniwersalnym, bądź na ich niewielki zasięg. Instytucje pomocowe funkcjonujące na terenie Rybnika nie cieszą się wysokim zaufaniem mieszkańców. Wynikać to może m.in. z nieświadomości badanych na temat możliwości uzyskania pomocy w konkretnych placówkach, bądź też powodem może być wstyd. Korzystanie z usług prywatnego psychologa gwarantuje anonimowość, czego zdaniem niektórych osób nie gwarantuje korzystanie z publicznych form wsparcia.

Działania priorytetowe:

- zwiększenie działań profilaktycznych na poziomie uniwersalnym, docierających do wszystkich mieszkańców Miasta,
- rozszerzenie działań informacyjnych w zakresie prowadzonych działań profilaktycznych na terenie Rybnika, a także dbanie o ich zachęcającą formę,
- promowanie oferty instytucji pomocowych funkcjonujących w Mieście oraz zachęcanie mieszkańców do korzystania ze wsparcia oferowanego przez nie.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Regularne włączanie i angażowanie się w ogólnopolskie kampanie edukacyjne dotyczące profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych.
- Włączanie w działania edukacyjne i informacyjne lokalnych i regionalnych VIP-ów (osoby, które są znane w środowisku lokalnym, sportowców, artystów i innych autorytetów).

- Prenumerata lub zakup specjalistycznych opracowań, czasopism, publikacji, czy też materiałów multimedialnych, w celu wspierania rozwoju zawodowego i kompetencji osób pracujących zawodowo w zakresie rozwiązywania problemów społecznych.
- Interaktywne komunikowanie się ze społecznością lokalną oraz reagowanie na jej potrzeby i oczekiwania. W tym celu konieczne jest systematyczne przeprowadzanie badań i sondaży oraz tworzenie lokalnych diagnoz.
- Stałe rozpowszechnianie informacji z zakresu rozwiązywania problemów społecznych na przykład poprzez wydawanie biuletynu, dodatku do gazety, stałej rubryki informacyjnej w lokalnej gazecie, czy też na stronie internetowej Miasta. Mieszkańcy mogą nie zdawać sobie sprawy z szerokiej oferty placówek pomocowych, które działają na terenie Miasta. Instytucje powinny „otworzyć się” na społeczność lokalną, stać się bardziej dostępne dla niej. Pomocne może okazać się organizowanie tzw. „Dni Otwartych” w placówkach, w których jest to możliwe, bez naruszania zasad prywatności oraz zasad sanitarnych. Warto również zainicjować zorganizowanie lokalnej kampanii, mającej na celu kształtowanie pozytywnego wizerunku instytucji pomocowych w odbiorze społeczności lokalnej, co może zachęcać mieszkańców do korzystania z dostępnych form wsparcia na terenie Miasta.
- Zamieszczanie wykazu instytucji pomocowych z terenu Rybnika wraz z danymi kontaktowymi, w miejscach użyteczności publicznej.

Bibliografia

1. Babbie E., Badania społeczne w praktyce, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
2. CBOS, Palenie papierosów, Komunikat z badań 2019, Nr 104/2019.
3. Centrum Badania Opinii Społecznej, Oszacowanie rozpowszechnienia wybranych uzależnień behawioralnych oraz analiza korelacji pomiędzy występowaniem uzależnień behawioralnych a używaniem substancji psychoaktywnych, Warszawa 2015.
4. Czajkowska-Majewska D., Człowiek globalny, Wydawnictwo PIW, Warszawa 2009.
5. <http://www.parpa.pl>
6. <https://bdl.stat.gov.pl>
7. <https://bip.um.rybnik.eu>
8. <https://pl.wikipedia.org>
9. <https://poradnik.ngo.pl>
10. <https://rybnik.praca.gov.pl>
11. Jak rozmawiać z dzieckiem o alkoholu?, Przewodnik dla rodziców, Trzymaj Pion.
12. Kantar Publik, Raport z ogólnopolskiego badania ankietowego na temat postaw wobec palenia tytoniu, 2017.
13. Kmieć-Jusięga K., Profilaktyka zachowań ryzykownych w środowisku lokalnym, [w:] Tradycje i perspektywy optymalizowania profilaktyki społecznej oraz resocjalizacji, red. D. Kowalczyk, A. Szecówka, P. Kwiatkowski, Wrocław 2015.
14. Kwaśniewski J., Rola diagnozy w rozwiązywaniu problemów społecznych, Wydawnictwo IPSIR UW, Warszawa 2006.
15. Oniszczyk J., Współczesne państwo w teorii i praktyce. Wybrane elementy.
16. Pietrzak S., Sukcesy i wyzwania w implementacji dobrej profilaktyki, Świat Problemów.
17. Pilch T., Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa, 2003 r.
18. Przewłocka J., CAWI-specyfika, wykorzystanie, perspektywa rozwoju, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji PIB, Warszawa 2009.

19. Raport Głównego Inspektora Sanitarnego: Nowe narkotyki w Polsce 2017-2018, Państwowa Inspekcja Sanitarna, Warszawa.
20. Raport o stanie Miasta Rybnika za 2018, 2019 i 2020 rok.
21. Raport o stanie narkomanii w Polsce 2019, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2018.
22. Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2021 roku, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2020.
23. Sierosławski J., Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 r., Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa 2020.
24. Sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za 2018, 2019 i 2020 rok.
25. Sprawozdanie z realizacji Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkomanii na 2020 rok przyjętego uchwałą 277/XVII/2019 Rady Miasta Rybnika z 12 grudnia 2019 r.
26. Szatur-Jaworska B., Diagnoza i diagnozowanie w polityce społecznej, Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa 2007.
27. Sztumski J., Wstęp do metod i technik badań społecznych, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, Katowice 1995.
28. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 o przeciwdziałaniu narkomanii (tj. Dz.U. z 2020 r. poz. 2050).
29. WHO report on the global tobacco epidemic: monitoring tobacco use and prevention policies, World Health Organization, Geneva 2017.
30. Włodarczyk E., Społeczne konsekwencje problemu alkoholowego w Polsce, Pedagogika Społeczna 2018, Nr 2 (68).
31. Wódcz J., Socjologia dla prawników i politologów, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 2000.
32. Yaziji M., Doh J., Organizacje pozarządowe a korporacje.

33. Zachowania ryzykowne nastolatków, koncepcja: Jędrzejko Z. M, Sieroń B. R.,
Oficyna Wydawnicza ASPRA JR, Warszawa-Milanówek 2017.
34. Zgliczyński, W. S., Palenie tytoniu w Polsce, Biuro Analiz Sejmowych 2017, nr 14
(237).

Spis tabel, wykresów i rysunków

Spis tabel

Tabela 1. Przyrost naturalny na 1 000 ludności w Rybniku w porównaniu do województwa śląskiego i Polski na przestrzeni lat 2018-2020.....	14
Tabela 2. Działania Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Rybniku wobec osób uzależnionych w latach 2018-2020	25
Tabela 3. W jaki sposób otrzymałeś/aś – zdobyłeś/aś alkohol? N=941.....	32
Tabela 4. W jakim wieku pierwszy raz spożyłeś/aś alkohol? N=941	32
Tabela 5. Ile razy piłeś/aś alkohol w ciągu ostatnich 30 dni? N=941	33
Tabela 6. Jaki rodzaj alkoholu próbowałeś/aś? N=941.....	33
Tabela 7. Czy miałeś/aś jakieś przykre doświadczenia związane ze spożywaniem alkoholu? N=941.....	34
Tabela 8. Czy w okresie trwania pandemii COVID-19 (okres izolacji) sięgałeś/aś po alkohol: N=941.....	36
Tabela 9. Czy spożywanie alkoholu: N=2 031	37
Tabela 10. W jakim wieku pierwszy raz paliłeś/aś papierosy? (wyroby tytoniowe, z pominięciem e-papierosów) N=621	39
Tabela 11. Jak często paliłeś/aś papierosy w ciągu ostatnich 30 dni? N=621.....	39
Tabela 12. Czy w okresie trwania pandemii COVID-19 (okres izolacji) sięgałeś/aś po papierosy: N=621	40
Tabela 13. W jakim wieku pierwszy raz paliłeś/aś e-papierosa? N=744.....	43
Tabela 14. Jak często paliłeś/aś e-papierosy w ciągu ostatnich 30 dni? N=744	44
Tabela 15. Czy palenie papierosów/e-papierosów: N=2 031.....	44
Tabela 16. Skąd wziąłeś(ęłaś) tę substancję? N=154	47
Tabela 17. Ile miałeś/aś lat, kiedy po raz pierwszy zażyłeś/aś jakieś narkotyki/dopalacze/inne środki psychoaktywne? N=154.....	47
Tabela 18. Jak często zażywałeś/aś narkotyki/dopalacze w ciągu ostatnich 30 dni? N=154.....	48
Tabela 19. Jakie były to substancje? N=154	49
Tabela 20. Czy miałeś/aś jakieś przykre doświadczenia związane z zażywaniem narkotyków lub dopalaczy? N=154.....	49

Tabela 21. Czy w okresie trwania pandemii COVID-19 (okres izolacji) sięgałeś/aś po substancje psychoaktywne: N=154	52
Tabela 22. Czy zażywanie narkotyków/dopalaczy: N=2 031	52
Tabela 23. Jak bardzo jesteś zadowolony z... N=2 031	63
Tabela 24. Jaki rodzaj alkoholu pije Pan/i najczęściej? N=1 282	79
Tabela 25. Ile porcji alkoholu wypija Pan/i w ciągu całego dnia, w którym Pan/i pije? Porcja to szklanka piwa (250 ml), lampka wina (100 ml), kieliszek wódki (30 ml). N=1 282.....	80
Tabela 26. Czy podczas obecnej sytuacji epidemiologicznej (pandemia COVID- 19) spożywa Pan/i: N=1 282.....	82
Tabela 27. Czy zdarzyło się Panu/i wykonywać obowiązki w pracy pod wpływem alkoholu? N=1 282.....	82
Tabela 28. Czy zdarzyło się Panu/i kierować pojazdem pod wpływem alkoholu? N=1 282.....	83
Tabela 29. Proszę ocenić, czy zgadza się Pan/i z poniższymi stwierdzeniami. Proszę wybrać jedną odpowiedź przy każdym z 8 stwierdzeń. Należy zaznaczyć „X” w wybranym polu. N=1 554	88
Tabela 30. Ile sztuk papierosów dziennie Pan/i wypala? N=524	91
Tabela 31. Czy próbował/a Pan/i kiedykolwiek rzucić palenie? N=524	91
Tabela 32. Czy podczas obecnej sytuacji epidemiologicznej (pandemia COVID-19) pali Pan/i: N=524	92
Tabela 33. Proszę zaznaczyć na poniższej liście, które substancje psychoaktywne stosował/a Pan/i? N=177	95
Tabela 34. Czy doznał/a Pan/i przykrych konsekwencji związanych z używaniem substancji psychoaktywnych? N=177	97
Tabela 35. Czy podczas obecnej sytuacji epidemiologicznej (pandemia COVID-19) zażywa Pan/i: N=177	97
Tabela 36. Czy zna Pan/i w swoim środowisku osoby zażywające narkotyki/dopalacze? N=1 554	98
Tabela 37. Jakiego Pana/i zdaniem substancje psychoaktywne są najczęściej zażywane przez mieszkańców? N=577	99
Tabela 38. Jak ocenia Pan/i zachowanie osoby nieletniej, która od czasu do czasu: N=1 554.....	103

Tabela 39. Częstotliwość spożycia alkoholu – porównanie wyników lokalnych do wyników badań ogólnopolskich 111

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba mieszkańców miasta Rybnika w latach 2018-2020	13
Wykres 2. Liczba kobiet i mężczyzn zamieszkujących miasto Rybnik na przestrzeni lat 2018-2020.....	13
Wykres 3. Stopa bezrobocia w mieście powiatowym Rybnik na przestrzeni lat 2018-2020 w porównaniu do całej Polski i województwa (stan na koniec roku, w procentach)	15
Wykres 4. Liczba osób pracujących na 1 000 ludności w Rybniku oraz województwie śląskim na przestrzeni lat 2018-2020	16
Wykres 5. Ludność Miasta według edukacyjnych grup wieku z podziałem na płeć w 2020 roku	17
Wykres 6. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej ogółem oraz pomocy finansowej w mieście Rybniku w latach 2018-2020.....	19
Wykres 7. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w mieście Rybniku na przestrzeni lat 2018-2020	23
Wykres 8. Liczba mieszkańców przypadająca na jeden punkt sprzedaży napojów alkoholowych w mieście Rybniku, województwie śląskim i całej Polsce w 2020 roku	24
Wykres 9. Liczba osób, którym udzielono porad w Punkcie Konsultacyjnym dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin w latach 2019-2020	26
Wykres 10. Klasa: N=2 031	29
Wykres 11. Wiek: N=2 031	29
Wykres 12. Ile razy w życiu zdarzyło Ci się pić alkohol? N=2 031	31
Wykres 13. Z jakich powodów sięgnąłeś/sięgnęłaś lub sięgasz po alkohol? N=941	35
Wykres 14. Jak Twoi rodzice zareagowali na spożywanie przez Ciebie alkoholu? N=941	36
Wykres 15. Ile razy w życiu (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się palić papierosy (wyroby tytoniowe, z pominięciem e-papierosów)? N=2 031	38
Wykres 16. Z jakich powodów sięgnąłeś/sięgnęłaś lub sięgasz po papierosy? N=621	41

Wykres 17. Jak Twoi rodzice zareagowali na palenie przez Ciebie papierosów? N=621	42
Wykres 18. Ile razy w życiu (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się palić e-papierosy (papierosy elektroniczne)? N=2 031	43
Wykres 19. Ile razy w życiu zdarzyło Ci się zażywać środki psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzenia)? N=2 031	46
Wykres 20. Z jakich powodów sięgnąłeś/sięgnęłaś lub sięgasz po narkotyki, dopalacze i/lub leki w celu odurzania się? N=154	50
Wykres 21. Jak Twoi rodzice zareagowali na zażywanie przez Ciebie narkotyków/dopalaczy? N=154.....	51
Wykres 22. Gdybyś chciał/a zdobyć narkotyki, dopalacze, alkohol, papierosy w swojej miejscowości byłoby to: N=2 031	53
Wykres 23. Jak oceniasz szkodliwość poniższych substancji dla zdrowia? N=2 03155	
Wykres 24. Jakie według Ciebie mogą być negatywne konsekwencje związane z zażywaniem alkoholu, narkotyków, dopalaczy i papierosów? N=2 031	56
Wykres 25. Do kogo zwrócił(a)byś się o pomoc mając problem związany z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami? N=2 031	57
Wykres 26. Jaka forma zajęć profilaktycznych jest wg Ciebie najciekawsza/najefektywniejsza? N=2 031.....	59
Wykres 27. Czy Twoim zdaniem prowadzone zajęcia profilaktyczne spełniają swoje zadanie? N=2 031	60
Wykres 28. W jaki sposób najbardziej lubisz spędzać swój czas wolny? N=2 031 ..	61
Wykres 29. Wiek:.....	75
Wykres 30. Wykształcenie:.....	75
Wykres 31. Miejsce zatrudnienia:	76
Wykres 32. Jak ocenia Pan/i swoją sytuację materialną?	76
Wykres 33. Stan cywilny:.....	77
Wykres 34. Jak często spożywa Pan/i alkohol? N=1 554	78
Wykres 35. Z jakich powodów sięgnął/ęła lub sięga Pan/i po alkohol? N=1 282	81
Wykres 36. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i być świadkiem sytuacji w Rybniku, kiedy ktoś prowadził pojazd pod wpływem alkoholu? N=1 554.....	83

Wykres 37. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i być świadkiem sytuacji w swojej pracy, kiedy ktoś wykonywał swoje obowiązki pod wpływem alkoholu? N=1 554	84
Wykres 38. Czy według Pana/i picie alkoholu w ciąży ma wpływ na rozwój dziecka? N=1 554	84
Wykres 39. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy widział/a Pan/i na terenie Rybnika kobiety w ciąży spożywające alkohol? N=1 554	85
Wykres 40. Czy na terenie Rybnika należy ograniczyć ilość punktów sprzedaży napojów alkoholowych? N= 1 554	86
Wykres 41. Proszę ocenić czy spożycie alkoholu na przestrzeni ostatnich kilku lat w Rybniku: N= 1 554	86
Wykres 42. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy był/a Pan/i świadkiem spożywania alkoholu przez nieletnich? N= 1 554.....	89
Wykres 43. Jak często pali Pan/i papierosy (wyroby tytoniowe, z pominięciem e-papierosów)? N=1 554	90
Wykres 44. Jak często pali Pan/i e-papierosy? N=1 554.....	92
Wykres 45. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy był/a Pan/i świadkiem palenia papierosów tradycyjnych i/lub e-papierosów przez nieletnich? N=1 554	93
Wykres 46. Jak często zażywa Pan/i środki psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzania)? N=1 554.....	94
Wykres 47. Z jakich powodów sięgnął/ęła lub sięga Pan/i po substancje psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzania się)? N=177	96
Wykres 48. Proszę ocenić czy skala zażywania środków psychoaktywnych na przestrzeni kilku lat w Rybniku: N=1 554	100
Wykres 49. Jak ocenia Pan/i szkodliwość poniższych substancji dla zdrowia? N=1 554.....	101
Wykres 50. Czy zna Pan/i miejsca w Rybniku gdzie można zakupić narkotyki lub dopalacze? N=1 554.....	102
Wykres 51. Do kogo zwrócił(a)by się Pan/i o pomoc w razie problemu uzależnień? N= 1 554.....	105
Wykres 52. Jakie działania według Pana/i podejmuje Miasto, aby ograniczyć popyt na zażywanie substancji psychoaktywnych (w tym alkoholu)? N=1 554	106

Wykres 53. Czy zna Pan/i dane kontaktowe do instytucji pomocowych, gdzie można się zgłosić w razie problemów? N= 1 554..... 107

Spis rysunków

Rysunek 1. Typy diagnozy społecznej.....	5
Rysunek 2. Etapy badania.....	6
Rysunek 3. Wykorzystane techniki badawcze podczas badania	9
Rysunek 4. Dobór próby badawczej	9
Rysunek 5. Struktura próby badawczej	10
Rysunek 6. Położenia Rybnika na mapie Polski.....	12
Rysunek 7. Łączna wartość sprzedanego na terenie miasta Rybnika alkoholu w latach 2018-2020	22
Rysunek 8. Płeć: N=2 031	28
Rysunek 9. Spożycie alkoholu przez uczniów kiedykolwiek w życiu – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych	65
Rysunek 10. Spożycie alkoholu przez uczniów w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych	66
Rysunek 11. Odsetek uczniów, którzy doświadczyli problemów związanych z piciem alkoholu – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych	67
Rysunek 12. Dostępność alkoholu dla uczniów – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych.....	68
Rysunek 13. Skala palenia papierosów kiedykolwiek w życiu – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych.....	69
Rysunek 14. Skala palenia papierosów w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych.....	70
Rysunek 15. Dostępność papierosów dla uczniów – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych.....	71
Rysunek 16. Skala palenia e-papierosów kiedykolwiek w życiu – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych	71
Rysunek 17. Uczniowie zażywający substancje psychoaktywne kiedykolwiek w życiu – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych.....	72

Rysunek 18. Dostępność nielegalnych substancji psychoaktywnych dla dzieci i młodzieży – porównanie wyników badań ogólnopolskich do wyników badań lokalnych.....	73
Rysunek 19. Płeć:.....	74
Rysunek 20. Odsetek konsumentów alkoholu – porównanie wyników lokalnych do wyników badań ogólnopolskich	109
Rysunek 21. Picie poszczególnych rodzajów napojów alkoholowych – porównanie wyników lokalnych do wyników ogólnopolskich	110
Rysunek 22. Częstotliwość spożycia alkoholu – porównanie wyników lokalnych do wyników badań ogólnopolskich	111
Rysunek 23. Skala palenia papierosów – porównanie wyników lokalnych do badań ogólnopolskich.....	112
Rysunek 24. Skala zażywania substancji psychoaktywnych – porównanie wyników badań lokalnych do wyników badań ogólnopolskich.....	113